

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

DES
LES
DESIGUALTATS

Aprenentatge creatiu per una ciutadania global

L'ACCIÓ TRANSFORMADORA

#desfemlesdesigualtats

Sou lliures de copiar i distribuir l'obra amb les condicions següents:

Reconeixement.

Heu de reconèixer els crèdits de l'obra de la manera especificada per l'autora.

Citant la procedència i comunicant-t'ho a la següent adreça: educatiu@fundacioakwaba.cat

No comercial.

No podeu utilitzar aquesta obra amb finalitats comercials.

Sense obres derivades.

L'autorització de copiar i distribuir no inclou la seva transformació per crear una obra derivada.

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

APRENENTATGE CREATIU
PER UNA CIUTADANIA GLOBAL
#desfemlesdesigualtats

L'ACCIÓ TRANSFORMADORA

Crèdits:
Creative commons

Edició:
Fundació Akwaba 2016

Coordinació i redacció:
Begoña Carrera Redondo i Núria Gómez Camprubi

Disseny:
Supercobra + Jettoki DB

Producció gràfica:
Trui multimèdia

Índex

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Presentació

006

La guia: per a qui i per què?

008

Bloc de primària

010

Mòdul P5.
Tria de la desigualtat social a desfer

014

Mòdul P6.
Causes de la desigualtat escollida i comparativa global

024

Mòdul P7.
Opcions per combatre les desigualtats

034

Mòdul P8.
Organismes locals/multilaterals de promoció de drets humans

044

Mòdul P9.
Acció comunitària d'aprenentatge servei

050

Mòdul P10.
Incidència social i política

056

Mòdul P11.
Art i sensibilització

Bloc de secundària

064

Mòdul S5.
Tria de la desigualtat social a desfer

068

Mòdul S6.
Causes de la desigualtat escollida i comparativa global

078

Mòdul S7.
Opcions per combatre les desigualtats

088

Mòdul S8.
Organismes locals/multilaterals de promoció de drets humans

098

Mòdul S9.
Acció comunitària d'aprenentatge servei

104

Mòdul S10.
Incidència social i política

110

Mòdul S11.
Art i sensibilització

Annex conceptual per drets socials

118

Presentació

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Fundació Akwaba

#desfemlesdesigualtats: aprenentatge creatiu per una ciutadania global és una campanya impulsada per la Fundació Akwaba que té per finalitat de generar una ciutadania activa respecte a la defensa dels drets humans i el desenvolupament humà i sostenible. Neix de la voluntat de donar resposta a l'increment de les desigualtats a Catalunya i al món des del pilar de treball de l'entitat: la formació. Des del 1992, la Fundació Akwaba promou la participació i la coresponsabilitat per generar una societat més justa mitjançant la formació. Tots els projectes, siguin d'acollida de persones nouvingudes, de sensibilització, de cooperació local o internacional, inclouen aquest aspecte.

El context actual marcat per la crisi econòmica i de valors ha augmentat les desigualtats locals i mundials. Ja no hi ha un primer món i un tercer món, un nord o un sud, sinó que al nord també hi ha sud, processos d'empobriment i exclusió, i és per això que parlem de nord i sud globals. La crisi ha posat de manifest la necessitat de promoure més conscienciació sobre: les causes de les desigualtats, l'exercici de drets i deures, la coresponsabilitat dels actors i la tasca comunitària i en xarxa.

El jovent és el públic clau perquè representa la societat del futur i si volem canviar els valors de la societat, els joves i els infants han de formar-se en el respecte, la defensa i promoció dels drets humans i en valors favorables a un desenvolupament humà sostenible. L'experiència de les campanyes anteriors ens demostra que el jovent és receptiu i s'interessa per aquests conceptes, sempre que es treballin mitjançant una metodologia que en propiciï la participació activa. La campanya que plantegem motiva l'intercanvi de coneixement entre jovent de distintes condicions socials en unes quantes localitats catalanes. Pensem que aquests valors han de ser coneguts per tots els infants independentment de la condició social i, perquè la futura societat sigui cohesionada, cal potenciar l'intercanvi entre iguals.

Les estratègies de **#desfemlesdesigualtats** se centren en accions formatives teòriques i pràctiques adreçades a infants i joves de centres d'educació formal i no formal de distintes localitats catalanes i es plantegen en dues fases:

- ▶ La descoberta de les desigualtats a través de la participació i la fotografia: es pren consciència de les desigualtats locals i globals i s'intenta, a través de la investigació, acció i participació (IAP) i la sensibilització ciutadana, difondre l'aprenentatge adquirit.
- ▶ L'acció transformadora: es dona resposta a una desigualtat existent en el seu entorn, bé participant en accions d'aprenentatge i servei (APS) o bé presentant propostes de millora a les autoritats locals.

Aquesta guia és un recull de les formacions generades durant la segona fase de la campanya, amb la voluntat que es continuïn replicant.

La guia: per a qui i per què?

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

És un material de suport als educadors, educadores i professorat d'infants i joves de deu a disset anys, per tal d'incloure continguts i pràctiques pròpies de l'educació transformadora en la seva programació.

L'educació transformadora és “una concepció d'educació que articula el foment de valors (la llibertat, la justícia, la igualtat, la solidaritat i la pau) a través d'accions que promoguin una metodologia participativa amb un enfocament socioafectiu, crític i transformador, orientat al desenvolupament de les capacitats personals i col·lectives necessàries per corregir, crear i mantenir les condicions de vida digna per a totes les persones, tant a casa nostra com als països del sud. És d'especial interès per a la nostra proposta educativa l'equitat de gènere, posar en valor la diversitat cultural com a riquesa i la sostenibilitat planetària per respecte i responsabilitat envers les futures generacions ⁽¹⁾.”

Les formacions responen a **competències** incloses al currículum educatiu de primària i secundària. Hem relacionat els objectius de la proposta educativa amb els objectius inclosos a la guia de Competències i EpD ⁽²⁾. En concret, responen a:

► L'objectiu de primària: esdevenir persones participatives i actives, capaces de prendre decisions orientades a respectar i defensar els drets humans i la convivència democràtica.

► L'objectiu de secundària: esdevenir persones crítiques, responsables, solidàries i actives en la defensa dels drets humans i la participació democràtica orientades a la construcció d'una societat més justa i equitativa.

Es poden incloure les formacions en matèries relacionades en l'àmbit social, d'educació en valors o servei comunitari. Però també interdisciplinàriament i inserir mòduls a l'àmbit d'educació visual, plàstica, tecnològic, llenguatge o més.

Continguts

Les formacions van adreçades especialment a infants de deu anys a joves de disset. Tot i que els continguts són els mateixos, el grau d'aprofundiment varia depenent de l'edat i per això agrupem els mòduls en dos blocs: l'un per a infants del tercer cicle de primària, de deu a onze anys; i l'altre per a joves de secundària, de dotze a disset anys.

MÒDUL 5:

Tria de la desigualtat social a desfer

MÒDUL 6:

Causes de la desigualtat escollida i comparativa global

MÒDUL 7:

Opcions per combatre les desigualtats

MÒDUL 8:

Organismes locals/multilaterals de promoció de drets humans

MÒDUL 9:

Acció comunitària d'aprenentatge servei

MÒDUL 10:

Incidència social i política

MÒDUL 11:

Art i sensibilització

Els continguts dels mòduls segueixen una lògica d'aprenentatge progressiu i, per tant, se suggereix dur a terme l'ordre proposat. No és possible fer aquesta segona fase, sense haver dut a terme la primera, la de la descoberta de les desigualtats a través de la participació i la fotografia (mòdul 1, 2, 3 i 4).

Es suggereix la lectura de l'**annex conceptual per drets socials** del final de la guia, abans de començar el mòdul 6 per identificar tots els aspectes que engloben la desigualtat social a treballar. Per facilitar l'apropament a la temàtica amb l'alumnat, es recomana realitzar una sessió de cinefòrum d'alguna pel·lícula sobre la desigualtat seleccionada.

Metodologia

Es proposa una metodologia educativa participativa i creativa que fomenta l'art, la creativitat i la participació activa dels infants i joves, com també la implicació social. Des de la pràctica i des del coneixement dels drets humans, les desigualtats existents i de les actuals relacions nord-sud, el jovent coneixerà i incidirà en el canvi social del seu barri i localitat.

En aquesta guia, que conté només la segona fase de la campanya, es treballa l'acció transformadora. Les principals estratègies didàctiques programades són: dinàmiques participatives i cooperatives, activitats de reflexió crítica, l'aprenentatge servei de la mà d'entitats especialistes en cada desigualtat social investigada, dinàmiques de construcció de coneixement i transformació de l'entorn a través de la creativitat i d'incidència dels infants i joves en el seu entorn local.

Són formacions d'1 a 4 hores, que s'adaptaran depenent del grup participant. La majoria es fan a l'aula, però l'acció comunitària d'aprenentatge servei es fa a l'exterior, així com poden fer-se la mostra d'art i sensibilització i les propostes formals per incidir social i políticament.

(1) Manifest d'educació transformadora de la Federació Catalana d'ONG per la Pau, els Drets Humans i el Desenvolupament, juny del 2013.

(2) Competències Bàsiques i Educació per al Desenvolupament (Competències i EpD) és un programa impulsat per l'ONG Edualter que té per objectiu definir els continguts d'aprenentatge, l'enfocament metodològic i els criteris d'avaluació de l'EpD al currículum d'educació primària i secundària des de la perspectiva de les competències bàsiques. Vegeu: www.competenciesiepd.edualter.org

Bloc de primària

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Objectiu educatiu:

esdevenir persones participatives i actives, capaces de prendre decisions orientades a respectar i defensar els drets humans i la convivència democràtica.

Tria de la desigualtat social a desfer

El present mòdul és una dinàmica de transició entre la primera fase i la segona del projecte #desfemlesdesigualtats. A partir de la descoberta fotogràfica de les desigualtats que es va realitzar a la primera fase es copsa la diversitat de desigualtats socials que es van trobar. A partir d'aquesta varietat, el grup-classe tria una desigualtat social per tal de dur a terme la segona fase, l'acció transformadora. Aquesta tria es realitza tenint en compte la desigualtat social que més creuen que afecta l'entorn.

CONCEPTES CLAU: fotorelat i entorn.

Durada de l'activitat:

50 minuts

Objectius

► Definir tres desigualtats socials, partint dels fotorelats, per tal de treballar durant la segona fase del projecte.

Dinàmica

Primera part

Activació de coneixements previs

Es facilita un document amb els fotorelats creats per l'alumnat a la primera fase del projecte.

Es reparteixen els fotorelats a cada autor/a. Es proposa que cadascú/na llegeixi només el títol del propi fotorelat, per compartir-ho amb la resta.

Segona part

Contrastos

La classe s'organitza en 4 grups. Es proposa que cada fotorelat s'emmarqui dins d'una única temàtica: l'adjudicació d'aquesta temàtica haurà de ser debatuda en aquests petits grups.

S'agrupen els fotorelats de tota la classe segons les categories triades.

Es formula la pregunta: **Quins són els tres fotorelats que millor mostren la problemàtica del barri?** S'ha de valorar la resposta segons quina creuen que és la desigualtat o injustícia que més afecta l'entorn.

Tercera part

Avaluació

Per últim es realitza un recompte dels fotorelats més votats i es valora la temàtica sobre la desigualtat social a transformar.

Durada: 15 minuts

Durada: 15 minuts

Durada: 20 minuts

Material

Material de l'educador/a:

► Fotorelats impresos, gomets i cel·lo opcionals.

Requisits tècnics i espai:

► Pissarra, retoladors o guix. A l'aula.

P5.

Tria de la desigualtat social a desfer

Desenvolupament del mòdul 5

Activació de coneixements previs

Introducció de la dinàmica

S'explica a l'alumnat quin és l'objectiu de la dinàmica i com serà el seu desenvolupament. La dinàmica consta de dues parts: primer es realitza un treball grupal i a continuació es posa en comú allò tractat als grups.

Tot seguit es reparteixen els fotorelats a cada autor i autora. Es proposa que cada infant llegeixi només el títol del propi fotorelat, per tal de compartir-ho amb la resta.

Contrastos

Tria de les temàtiques de cada fotorelat

La classe s'organitza en 4 grups. Es proposa que cada fotorelat s'emmarqui dins d'una única temàtica: l'adjudicació d'aquesta temàtica ha de ser debatuda en aquests petits grups.

A continuació es proposen unes quantes categories o temàtiques a les quals poden pertànyer els fotorelats:

- ▶ Habitatge
- ▶ Món laboral
- ▶ Llibertat d'expressió
- ▶ Gènere, edat i/o ètnia
- ▶ Alimentació
- ▶ Intergeneracions
- ▶ Sanitat
- ▶ Educació
- ▶ Medi ambient
- ▶ Esports i lleure
- ▶ Altres (a definir per l'alumnat)

Seguidament s'agrupen els fotorelats de tota la classe segons les categories triades. Per fer-ho més visual es poden penjar de la paret o de la pissarra, tot indicant la temàtica que tenen en comú els diversos fotorelats. També hi ha l'opció d'agrupar-los a terra.

Es formula la pregunta: **quins són els tres fotorelats que millor mostren la problemàtica del barri?** S'ha de valorar la resposta segons quina creuen que és la desigualtat o injustícia que més afecta l'entorn.

Es dona temps perquè llegeixin els fotorelats de la resta de companys/es i així puguin copsar-los tots. Cada alumne/a tria 3 fotorelats i hi enganxa un gomet o li fa una creu.

Com que els fotorelats estan organitzats per categories es fa un recompte dels gomets de cadascuna i d'aquesta manera es copsa el rànquing de les tres temàtiques més valorades.

Avaluació

Es proposa fer una valoració conjunta sobre si les tres temàtiques que han resultat més votades responen a les problemàtiques que més afecten el barri.

Posteriorment a la selecció de les tres temàtiques, la persona dinamitzadora valora amb la resta de l'equip educatiu una única desigualtat social a treballar. Es valorarà si des del centre educatiu ja existeix cap vincle o coneixença d'alguna entitat que treballi amb la temàtica i l'adequació per treballar-la amb el grup.

Material que l'educador/a ha de recollir d'aquest taller

- ▶ Recompte de fotorelats segons cada temàtica.
- ▶ Tres temàtiques triades per ser més votades i millor valorades.

Bloc de primària

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Objectiu educatiu:

esdevenir persones participatives i actives, capaces de prendre decisions orientades a respectar i defensar els drets humans i la convivència democràtica.

Causes de la desigualtat escollida i comparativa global

La proposta d'aquest mòdul és donar a conèixer les causes de les desigualtats socials posant el punt de mira als nivells local i global. Per introduir el mòdul i la segona fase de #desfemlesdesigualtats, es reflexionarà sobre el pas de l'alumnat pel projecte. A continuació es coneixeran les necessitats bàsiques definides per Maslow i projectes fotogràfics d'arreu del món, per dur a terme la comparativa global de la desigualtat social triada. En aquesta línia, es reflexionarà sobre la relació causa-efecte de les desigualtats amb exemples propers.

CONCEPTES CLAU: necessitats bàsiques, desigualtat d'oportunitats i lògica causa-efecte.

Durada de l'activitat:

2 hores

Objectius

- Prendre consciència del rol actiu en l'acció transformadora en la segona fase del projecte #desfemlesdesigualtats.
- Comprendre les causes de la desigualtat social tractada a través de la lògica causa-efecte i eines gràfiques.
- Conèixer les necessitats bàsiques de les persones al món.

Dinàmica

Primera part

Activació de coneixements previs

Per tal de lligar la primera fase amb la segona es proposa, a mode de reflexió de l'alumnat, que realitzi una **línia del temps** sobre la seva participació en el projecte. És el punt actual el moment de descobrir les causes de la desigualtat triada.

L'alumnat esmentarà idees per desfer la desigualtat en un diari de reflexió.

Es proposa una **dinàmica d'avaluació gràfica** on l'alumnat realitzarà una fotografia d'allò que l'impacti més del pas per cada mòdul (*).

Posteriorment es reflexiona sobre les necessitats bàsiques i es mostrarà la proposta de la **piràmide de Maslow**.

Mitjançant dos vídeos de suport, *Milk* i *Babies*, es tractaran les necessitats bàsiques i la comparativa global. Per tal d'aprofundir en la comparativa global de les desigualtats es visualitza i comenta un **projecte fotogràfic** de la desigualtat triada arreu del món. Es valorarà positivament la diversitat i sostenibilitat en cada context.

Durada: 55 minuts

Segona part

Contrastos

Què són les causes i els efectes?

Com a exemple de causa-efecte es farà un cop a la taula i es copsaran els diversos efectes que el cop pugui causar.

Què són les causes de les desigualtats socials?

S'atindrà a la comprensió dels "per què" de les desigualtats socials amb la següent activitat:

- Visualització de **vinyetes** sobre la desigualtat d'oportunitats des de la infància per tal de treballar la relació causa-efecte entre l'educació i el món laboral. L'alumnat crearà la seva pròpia relació causa-efecte sobre la desigualtat social investigada.

Durada: 45 minuts

Tercera part

Avaluació

Els resultats de la línia del temps i les vinyetes són part de l'avaluació de l'aprenentatge de l'alumnat.

A més a més, oferirem un petit espai per a la reflexió a mode de conclusió d'aquest mòdul 6 amb preguntes com:

- Què hem après en el taller?
- Ha canviat la nostra visió de les desigualtats socials amb el treball que hem fet?
- En quin moment del projecte ens trobem?

L'alumnat emplenarà el **diari de reflexió** amb idees que ha descobert o reforçat per desfer la desigualtat en aquest mòdul.

(* **El resultat de les fotografies que realitza l'alumnat es plasmarà en un cub o dau que resumirà gràficament la vivència al llarg del projecte.**

Durada: 20 minuts

Material

Material de l'educador/a:

- Imatges i vídeos per projectar, vinyetes sobre desigualtats, post-its, mòbil per fotografiar o càmera de fotos i diari de reflexió per a l'alumnat.

Requisits tècnics i espai:

- Càmera de fotos, ordinador amb àudio, projector i pantalla, connexió a internet i retoladors o guix. A l'aula.

P6.

Causes de la desigualtat escollida i comparativa global

Desenvolupament del mòdul 6

Activació de coneixements previs

Continuem construint el projecte

Continuem construint el projecte **#desfemesdesigualtats: aprenentatge creatiu per una ciutadania global** i per tal de lligar la primera fase, la descoberta de les desigualtats, a la segona, l'acció transformadora, es proposa a manera de reflexió per a l'alumnat que realitzi una **línia del temps** sobre la seva participació en el projecte. La idea és explicitar tot allò viscut a la primera fase; 4 mòduls formatius on el tercer va ser la descoberta fotogràfica, també el concurs virtual, l'acte de cloenda i la difusió de la postal guanyadora, entre més moments a destacar.

Com a lligam amb la segona fase s'ha triat una desigualtat social concreta a tractar; alimentació, habitatge, medi ambient, espai públic, drets intergeneracionals, consum... És el **moment** de trobar les causes de la **desigualtat social triada** i de dur a terme l'**acció transformadora** per minvar la desigualtat social a l'entorn.

Aquesta línia del temps es pot realitzar a la pissarra i és l'alumnat qui marca els diferents moments del projecte a la cronologia.

També es reforcen les idees que es van transmetre al llarg de la primera fase, com són:

[+ aprenentatges → + possibilitat de transformació → + defensa dels drets humans = - desigualtats socials]

A manera d'avaluació i reflexió es proposa un **diari de reflexió** sobre la desigualtat social triada en concret. L'alumnat ha d'emplenar en aquest moment del taller la primera part del diari: **"Què creus que es pot fer per desfer aquesta desigualtat social? Digues totes les idees que imaginis."** Vegeu annex 1 diari de reflexió de l'alumnat.

Dinàmica d'avaluació gràfica: un mòdul/una fotografia per a un dau fotogràfic

Per recollir la vivència i l'aprenentatge del grup participant al llarg de la segona fase es proposa fer-ho a través de la fotografia. Com que la segona fase consta de 6 mòduls, al final de tot aquest procés tindrem una fotografia representativa de cada mòdul. La idea és crear un cub o dau amb les 6 fotos que surten dels mòduls. Al finalitzar el projecte, com a reconeixement, s'entregarà al grup classe el cub fotogràfic.

Cada fotografia és realitzada pels infants i haurà de mostrar allò que els impacta més o els resulta més important de cada sessió. Es poden fer unes quantes fotos, però al final de la sessió se n'ha de triar només una i es pacta prèviament qui és la persona o grup responsable de realitzar les fotografies a cada mòdul.

Les necessitats bàsiques de les persones

Es reflexiona sobre les necessitats bàsiques de les persones mitjançant la proposta de la piràmide de Maslow. Abraham Maslow va néixer a Nova York l'any 1908. Va crear la teoria psicològica de la motivació humana el 1943 i va formular una jerarquia de les necessitats humanes on defensa que a mesura que s'acompleixen les necessitats més bàsiques, els éssers humans desenvolupen necessitats i desitjos més elevats.

Amb l'ajuda d'una piràmide de 5 nivells es fa una relació entre diverses imatges i els nivells de la piràmide. Les imatges poden correspondre a unes quantes categories. Pensarem la piràmide des de la desigualtat social concreta a treballar.

Imatges que es projectaran:

1. Unes mans agafant maduixes.

Correspon al nivell més bàsic de la piràmide, les **necessitats del cos**. Podem trobar que serien menjar, respirar i descansar, entre més.

2. Una dona tocant la guitarra.

Correspon al nivell més elevat de la piràmide, el desenvolupament propi, l'**autorealització**. Podem trobar les necessitats d'assolir objectius personals; de tipus creatiu, de reptes esportius, d'adquirir coneixement, entre més.

3. Un grup de música.

Correspon al nivell mitjà de la piràmide, **pertànyer a un grup**, relacionar-nos. Es lliga la temàtica de la fotografia anterior, per veure com una mateixa acció (tocar la guitarra) por satisfer necessitats bàsiques diverses. Aquí destacariem els grups als quals pertanyem; la família, els amics, la classe...

4. Bombers apagant incendi.

Correspon al segon nivell bàsic de la piràmide, viure sense amenaces, la **seguretat**. Destaquem la importància de l'entorn on vivim.

5. Unes mans que es lliguen.

Correspon al segon nivell més elevat de la piràmide, l'**autoestima** de ser reconegut i respectat pels altres.

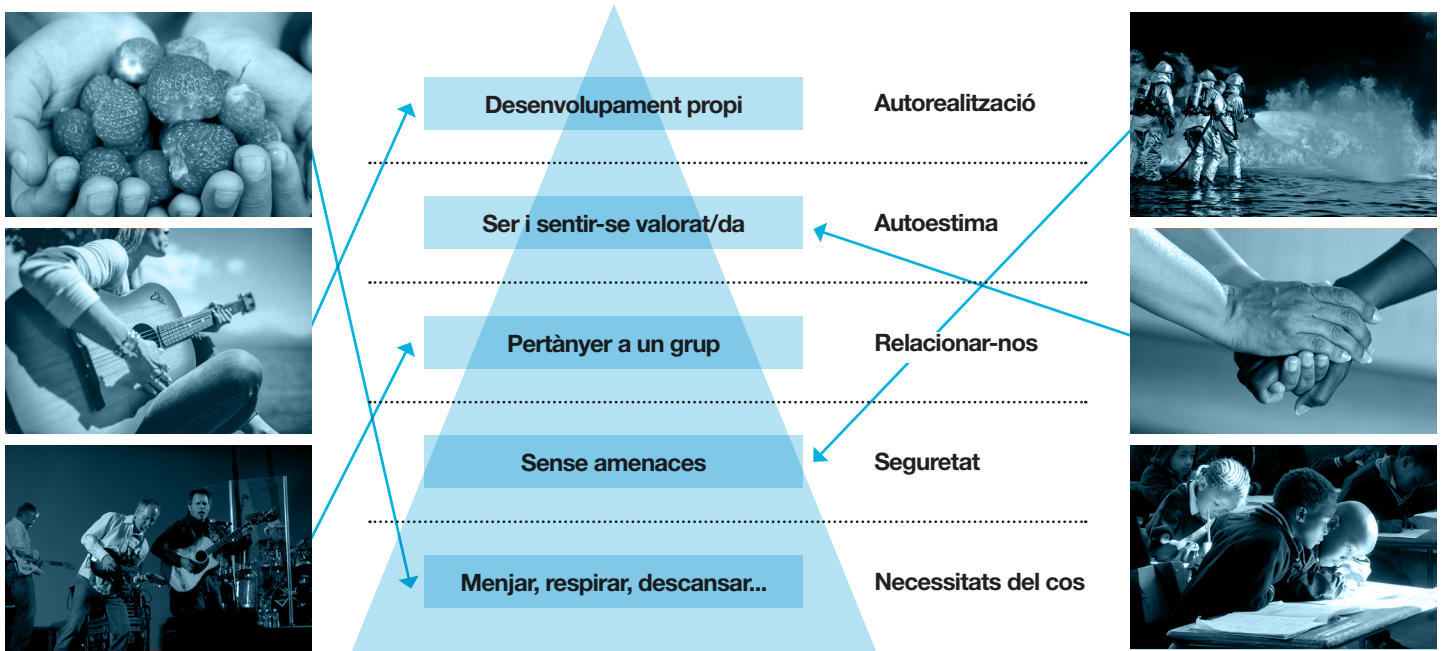
6. Tres nens/es en una classe.

Aquesta imatge ens permet reflexionar sobre quines necessitats assolim al centre educatiu; com menjar, viure sense amenaces, pertanyem a uns grups, som respectades, valorades, reconegudes i podem satisfer objectius propis, sobretot d'adquirir coneixement.

Les necessitats bàsiques de les persones

La piràmide de les necessitats de Maslow

imatges d'us lliure de PIXABAY.

Idea força: la base de la piràmide atén la **supervivència** mentre que els nivells superiors parlen del **creixement** de l'individu en relació amb el seu entorn.

Idea força: la majoria de necessitats bàsiques se satisfan socialment, en col·lectiu. Els individus requerim el nostre entorn, les altres persones, per assolir la gran part de les necessitats.

Idea força: els drets humans atenen tots els nivells de la piràmide. **Tots els éssers humans** tenim dret a satisfer totes les necessitats bàsiques, sense excepció ni discriminació.

Idea força: podem trobar una crítica a la interpretació de la piràmide de Maslow quan es vincula el **consumisme** a l'últim estadi d'**autorealització**.

► A Youtube tenim disponible un vídeo humorístic que mostra una part de les necessitats del cos, com és aconseguir aliment, per davant de la seguretat. També podem trobar altres nivells de la piràmide com el fet de pertànyer a un grup.

“(Official HD) **Milk Mustache Campaign Super Bowl XLVII TV Commercial (Extended Version)**” (duració 1'02”)
<https://www.youtube.com/watch?v=ngRuqEhCE0k>

El vídeo mostra tres nenes que volen esmorzar i s'han quedat sense llet. Un home fort surt al carrer per proveir de llet les nenes i pel camí es va trobant moltes situacions que requereixen la seva ajuda, per exemple: incendi, robatori, gat en un arbre... Però ell persisteix en el seu objectiu de satisfer la necessitat bàsica de les nenes d'alimentar-se. Finalment ho aconsegueix i diu la frase: “Ja podem posar-nos en marxa.”

Es crea un **espai de reflexió crítica** sobre el vídeo, amb qüestions tipus:

- És realista el vídeo?
- Quines necessitats observem al vídeo?
- És l'alimentació l'única necessitat fisiològica que tenim els éssers humans?
- Trobem estereotips del gènere?
On l'home fort proveeix i les nenes tenen paper passiu.
- Creieu que en altres parts del món hi ha les mateixes prioritats de necessitats?
- Altres reflexions...

Comparativa global

Per tal de lligar les necessitats bàsiques amb una visió global, es tracten dos formats artístics: el vídeo i la fotografia.

1. Vídeo. Es visualitza el tràiler d'una pel·lícula que es diu *BABIES* i és del director Thomas Balmès. En aquest vídeo es veu el primer any de vida de dos nens de Namíbia i Mongòlia i dues nenes de Califòrnia i el Japó.

“**BABIES** - Official Trailer” (duració 2'26")
<https://www.youtube.com/watch?v=vB36k0hGxDM>

Es crea un **espai de reflexió crítica** sobre el vídeo, amb qüestions tipus:

- ▶ Quines necessitats bàsiques trobem?
- ▶ N'hi ha algunes en comú als 4 casos?
- ▶ És el mateix, l'acompanyament del pare i la mare en cada cas?
- ▶ Altres reflexions...

2. A continuació es mostra una comparativa global de la desigualtat social tractada mitjançant projectes artístics del món de la **fotografia**. Cal valorar si mostrar el projecte complet o no, ja que poden resultar massa fotografies, com en la temàtica d'habitatge que consta de 21 fotografies.

Només es mostra el projecte corresponent a la desigualtat social que investiga la classe. Quant a:

▶ **Habitatge:** fotografies sobre 21 nens/es d'arreu del món i les seves habitacions. Realitzades pel fotògraf anglès James Mollison.
<http://www.politicaysociedad.net/fotos-21-ninos-de-todo-el-mundo-y-el-lugar-donde-duermen-una-mirada-a-la-desigualdad/#>

▶ **Alimentació:** 36 fotografies sobre famílies d'arreu del món i la seva compra setmanal d'aliments. Realitzades pel fotògraf Peter Menzel, en el projecte *Hungry Planet Family Food Portraits*.

<http://menzelphoto.photoshelter.com/gallery/Hungry-Planet-Family-Food-Portraits/G0000zmgWvU6SiKM/C0000k7JgEHhEq0w>

https://vsf.org.es/sites/default/files/docs/ja_volem_el_pa_sencer.pdf

▶ **Espai públic:** diversos projectes fotogràfics que mostren realitats de Mèxic, el Brasil, Egipte, Indonèsia, el Senegal i Catalunya.

<http://www.politicaysociedad.net/fotos-16-imagenes-que-te-muestran-el-contraste-entre-ricos-y-pobres-en-distintas-ciudades-del-mundo/#>

<http://alternopolis.com/erase-the-differences-by-oscar-ruiz/>

<http://www.tucavieira.com.br/A-foto-da-favela-de-Paraisopolis>

▶ **Consum / tenir joguines:** projecte Toy Stories del fotògraf Gabriele Galimberti.
<http://www.gabrielegalimberti.com/projects-2/toys-2/#>

▶ **Intergeneracional:** visualització prèvia del mapa del percentatge de població de 60 anys o més que s'estima que hi haurà a cada país l'any 2050.

Document de referència:
Pérez Salanova, Mercè i Yanguas Lezaun, José Javier (2002) *Envelliment. Persones grans, vells, adults grans, senyors, ancians. L'heterogeneïtat com a element distintiu*. Fundació CIDOB. dCIDOB 82.
<http://www.cidob.org/content/download/4967/50495/version/2/file/bibliografia.pdf>

I el projecte fotogràfic *Stronger by Weakness* del fotògraf Steve McCurry
<https://stevemccurry.wordpress.com/2011/08/05/stronger-by-weakness/>

En concloure la visualització de les fotografies es recomana presentar un **mapa de Peters** que inclogui la localització dels països on s'han realitzat les fotografies mostrades, tot afegint-hi amb algun programa d'edició d'imatges els punts d'ubicació.

Una vegada visualitzat el projecte adient segons la desigualtat a tractar s'obre un **espai de reflexió**, valorant positivament la diversitat cultural i els criteris de sostenibilitat amb preguntes com:

- ▶ Què us han semblat les fotografies?
- ▶ Aquestes fotografies ens mostren totes les realitats existents en cada país?
- ▶ Veiem coses positives i negatives en alguna de les situacions? Formulem aquesta pregunta amb la intenció de destacar parts positives de cada situació familiar, com poden ser el treball intergeneracional, la cura familiar, l'autoconsum, la sostenibilitat...
- ▶ Proposem a l'alumnat que expliqui algun exemple que conegui i no ha vist a les imatges. En aquesta línia pensem en la pròpia realitat, en com vivim nosaltres, les persones del nostre entorn i com es viu al nostre barri.
- ▶ Trobem alguna imatge on no s'acompleixi la necessitat bàsica de què parlem? I que hi hagi risc de no complir-se?
- ▶ Es veuen desigualtats entre les diferents fotografies i parts del món? O es repeteix un patró?

Contrastos

La causalitat

La causalitat (**lleï causa-efecte**) és la relació que s'estableix entre dos fets temporalment simultanis o successius quan el primer (causa) produeix el segon (efecte).

Exemple inicial de causa-efecte:

Es fa un cop a la taula. Què ha passat? S'ha sentit el cop. On és en aquesta situació la causa-efecte?

Causa → cop
Efecte → so

Es pot formular la situació de diverses maneres:

- ▶ Com que he donat un cop hem sentit el so.
- ▶ S'ha sentit el so perquè he donat un cop.

Es troba que el cop ha produït més efectes a part del so? Quins?

Com es pot aplicar aquesta lògica a les desigualtats socials? L'alumnat pot formular un parell de propostes:

▶ **Com que X, ha passat Y**

(Exemple: com que s'ha retallat la sanitat, hi ha més llista d'espera).

▶ **Ha passat Y, perquè X**

(Exemple: hi ha més llista d'espera perquè s'ha retallat la sanitat).

Tot i així, en el món social les coses no són blanques o negres, però trobem tendències que es repeteixen. En la següent activitat veurem la relació entre educació i món laboral.

Les trajectòries de vida

En aquesta part del taller es treballa què són les causes i la desigualtat d'oportunitats des de la infància. S'atendrà la definició dels "perquè" de les desigualtats socials amb la següent proposta:

1. Es visualitzen vinyetes sobre la desigualtat d'oportunitats des de la infància per grups. Vegeu l'annex 2 vinyetes sobre la desigualtat d'oportunitats des de la infància.

2. S'obre un debat entorn de la lectura de les vinyetes, amb preguntes com:

- ▶ Quin paper juga l'educació?
- ▶ Com formularíem amb la lògica causa-efecte el món de l'educació amb el món del treball?

Idea força: la **desigualtat d'oportunitats**

és el context en el qual les persones tenen diferents opcions a causa d'elements que configuren l'estructura social, és a dir, per factors socials com són: el gènere, el barri, la situació econòmica dels progenitors o la migració, entre més. La pobresa vinculada a la infància erosiona l'estructura d'oportunitats i genera uns desavantatges a les persones que la pateixen.

Idea força: hi ha una tendència entre l'educació i el món laboral; com més educació millor situació laboral. Es pot dir que l'educació genera oportunitats.

Idea força: segons l'OCDE (Organització per la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic), els beneficis de l'educació són majors que la inversió que hi realitza l'Estat.

Idea força: l'augment d'hores dedicades al món laboral per part dels progenitors fa que el temps disponible per a les tasques de cura i d'atenció a les necessitats extraescolars dels infants quedi reduïda.

3. Es proposa que cada alumne/a creï amb dibuixos la relació causa-efecte de la desigualtat social investigada (alimentació, habitatge, consumisme...)

4. Una vegada creats els dibuixos s'ofereix la possibilitat a qui vulgui d'exposar a la classe el significat de la seva il·lustració.

Article de referència "La pobresa infantil i la reproducció de les desigualtats socials" d'Albert Sales:

<https://albertsales.wordpress.com/2012/01/11/la-pobresa-infantil-i-la-reproduccio-de-les-desigualtats-socials/>

Avaluació

S'ofereix un petit espai per a la reflexió a manera de conclusió d'aquest mòdul 6 amb preguntes com (preguntes orientatives, no cal formular-les totes):

- ▶ Què hem après després del taller?
- ▶ Ha canviat la nostra visió de les desigualtats socials amb el treball que hem fet?
- ▶ En quin moment del projecte ens trobem? Cap a on anem?

L'alumnat ha d'emplenar l'apartat corresponent al mòdul 6 al seu **diari de reflexió** sobre la desigualtat social tractada. En l'apartat ha de destacar les idees que ha descobert o reforçat per desfer la desigualtat. Pot expressar-ho amb dibuixos o paraules.

Material que l'educador/a ha de recollir d'aquest taller

- ▶ Foto per al dau fotogràfic que ha realitzat l'alumnat.
- ▶ Foto de la línia del temps.
- ▶ Diari de reflexió sobre la desigualtat (s'ha d'emplenar primera part i mòdul 6).
- ▶ Les vinyetes emplenades per l'alumnat (es tornaran a utilitzar al mòdul 8).

Glossari

Desigualtat d'oportunitats És la situació en la qual les persones tenen diferents opcions a causa d'elements que configuren l'estructura social, és a dir, per factors socials com són: el gènere, el barri, la situació econòmica dels progenitors o la migració, entre més. La pobresa vinculada a la infància erosiona l'estructura d'oportunitats i genera uns desavantatges a les persones que la pateixen.

Desigualtat social Distribució i accés desiguals als recursos i oportunitats en una societat.

Diversitat cultural És el context en el qual hi ha unes quantes cultures. Aquesta es manifesta quan hi ha diversos llenguatges, creences religioses, maneres de cultivar la terra, expressions artístiques, en l'estructura social...

Equitat Reconeixement del valor igual de les persones i dels col·lectius com a subjectes de drets i d'oportunitats.

Etnocentrisme És l'actitud de jutjar una cultura amb els patrons de la pròpia. Habitualment es concedeix un valor superior a la pròpia de

manera que l'altra cultura queda menyspreada o incompresa. En el cas de jutjar les altres cultures des d'una visió europea, el terme utilitzat és l'**eurocentrisme**.

Relativisme cultural És l'aproximació a una cultura assumint els patrons d'aquesta per tal de comprendre'ls.

Sostenibilitat social És un desenvolupament que manté la cohesió social alhora que satisfà les necessitats individuals de benestar, cultura i participació. Aquest tipus de sostenibilitat es troba interrelacionat amb unes altres esferes com són l'econòmica i l'ambiental.

ANNEX 1

Bloc de primària

Mòdul 6

GUIA PEDAGÒGICA

P6.

Causes de la desigualtat escollida i comparativa global

Diari de reflexió de l'alumnat

Desigualtat investigada:

Nom:

Què creus que es pot fer per desfer aquesta desigualtat social?
Digues totes les idees que imaginis:

Destaca les idees que has descobert o reforçat per desfer la desigualtat social en cada mòdul.
Expressa-les amb dibuixos o paraules.

Mòdul 6

Data:

Mòdul 7

Data:

Mòdul 8

Data:

Mòdul 9

Data:

Mòdul 10

Data:

Mòdul 11

Data:

ANNEX 2

Bloc de primària
GUIA PEDAGÒGICA

Mòdul 6

P6.

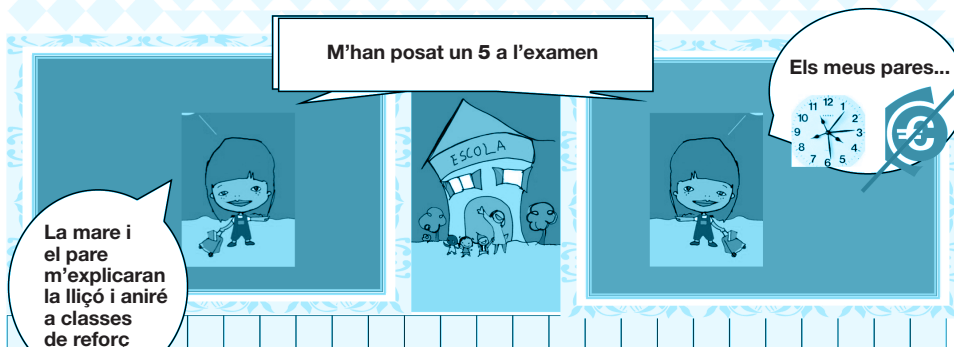
Causes de la desigualtat escollida i comparativa global

Vinyetes sobre desigualtat d'oportunitats des de la infància

SITUACIÓ A

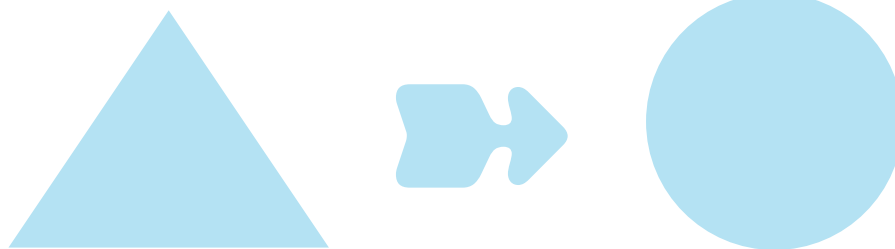

SITUACIÓ B

Adaptació i il·lustració Miriam Cameros per a la publicació "Els drets dels infants"

Dibuixa una causa - efecte

Bloc de primària

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Objectiu educatiu:

esdevenir persones participatives i actives, capaces de prendre decisions orientades a respectar i defensar els drets humans i la convivència democràtica.

Opcions per combatre les desigualtats (proveïdors de benestar)

Al llarg d'aquest mòdul es reflexiona sobre qui o quins actors intervenen per cobrir les necessitats bàsiques de les persones. Es posa èmfasi en el paper del tercer sector i de la incidència social i política que pot dur a terme l'alumnat mitjançant diferents estratègies i eines, sempre pensant a afavorir un món just i sostenible i el seu rol com a ciutadans i ciutadanes. Tot això es posa en escena amb la tècnica del teatre-imatge, on els infants representen els diferents actors i estratègies que intervenen per combatre la desigualtat social investigada.

CONCEPTES CLAU: benestar social, assistència, apoderament, justícia social, tercer sector, pensament creatiu i artivisme.

Durada de l'activitat:

2 hores

Objectius

► Reflexionar críticament sobre els conceptes de benestar i justícia, i sobre els actors proveïdors de benestar.

► Prendre consciència del procés de construcció de la pròpia identitat com a subjecte polític (infant com a ciutadà de ple dret).

Dinàmica

Primera part

Activació de coneixements previs

Es reflexiona sobre qui o quines organitzacions actuen en favor del benestar de les persones. Amb una dinàmica visual, es tracten els actors o sectors que afavoreixen la satisfacció de les necessitats bàsiques.

També es posa èmfasi en el pensament creatiu per lligar d'altres maneres de veure el món amb les expressions artístiques. Així, veurem què és i què fa la **ciutadania activa** i introduïm el concepte d'**artivisme** (*).

Durada: 20 minuts

Segona part

Contrastos

Es treballa amb la idea que les diferents oportunitats a la vida defineixen la situació de les persones al món laboral. Quan els ingressos del món laboral no són suficients per tenir coberta la necessitat bàsica, es preveu la cobertura del govern/estat/administració pública. Si aquests no són suficients, es preveu l'ajuda de la família, amics i el tercer sector. Què passa quan s'arriba a un punt on cap d'aquests proveïdors de benestar han actuat en favor de la defensa del dret humà concret?

En grups es concreta una **situació extrema** de la desigualtat social investigada. Es reparteixen diversos rols i es representa una escena en format **teatre-imatge** per combatre les desigualtats per part de: l'Estat, el món privat, el tercer sector, la ciutadania en general i l'alumnat en concret, entre d'altres actors.

Durada: 70 minuts

Tercera part

Avaluació

A tall de conclusió es retorna a les idees per **combatre es desigualtats** que han sorgit durant el taller i les formulem de manera concreta.

En aquesta línia reflexionem sobre quin paper té cada part (Estat, món privat, ciutadania...) a l'hora de combatre la desigualtat social.

Ens recordem de recollir la imatge per al dau fotogràfic.

L'alumnat emplena el diari de reflexió amb idees que ha descobert o reforçat per desfer la desigualtat en aquest mòdul.

(* **Proposem una tasca per a l'alumnat; han de realitzar una cerca d'artivisme al barri. Poden portar una foto i la mostrarem al mòdul 11.**

Durada: 30 minuts

Material

Material de l'educador/a:

► Imatges per projectar, fitxes de rol per al teatre-imatge, mòbil per fotografiar o càmera de fotos.

Requisits tècnics i espai:

► Càmera de fotos, ordinador amb àudio, projector i pantalla, connexió a internet i retoladors o guix. A l'aula.

P7.

Opcions per combatre les desigualtats

Desenvolupament del mòdul 7

Activació de coneixements previs

Esferes que intervien a favor de les necessitats bàsiques

A continuació, per tal de tractar les esferes que intervien a favor de les necessitats bàsiques, hi ha dos apartats; l'**A**, per tal de contextualitzar la persona dinamitzadora en el marc teòric, i el **B**, per tal de desenvolupar les dinàmiques amb l'alumnat.

Justícia
relacions
cooperació persones
relacions superar
principi ètica mundial
cura nivell pau
oportunitats civils
socials situació l'equitat
igualtat món solidaritat
econòmics polítics
culturals seus drets
Global

● A. MARC TEÒRIC PER LA PERSONA DINAMITZADORA:

► La justícia global

El sistema econòmic mundial actual, el **capitalisme neoliberal**, considera els diners i el mercat els pilars de les relacions entre les persones. La competitivitat i l'individualisme són els seus màxims valors. L'expansió d'aquest sistema arreu del planeta ha aprofundit les injustícies, globalment interrelacionades, fent que no parin de créixer les desigualtats entre aquells col·lectius més empobrits i els més enriquits. Actualment es troba en una fase amb quatre crisis simultànies: econòmica, social, política i ambiental.

Així, es troba els efectes del capitalisme neoliberal: + **desigualtat entre persones**, + **pobres i rics + rics**.

"L'1% més ric tindrà més que la resta de la població mundial; avui dia, 1 de cada 9 persones no té aliments suficients per menjar i més de mil milions de persones viuen amb menys d'1,25 \$/dia." Davant d'aquesta situació de desigualtat creixent sorgeix el moviment de la justícia global; el núvol de paraules mostra algunes paraules clau de la presentació de Lafede.cat - Organitzacions per la justícia global.

El moviment per la justícia global beu de tots els moviments socials dels segles XX i XXI (pacifisme, feminisme, ecologisme, 0,7%, drets humans, antiglobalització, primavera àrab, 15-M) i de la convicció que la globalització avui hegemònica, la concentració global del poder econòmic i la dictadura dels mercats han dut la humanitat a desigualtats abismals.

La justícia global té com a objectiu la transformació de les relacions de poder que generen desigualtats arreu mitjançant, entre d'altres, la redistribució dels béns i l'educació per una ciutadania global.

Nosaltres ens trobem en un sistema econòmic capitalista on l'Estat hauria de tenir el paper de corregir els errors d'aquest sistema econòmic.

► El benestar social

Una visió restringida del benestar social s'identifica amb els serveis relacionats amb la cobertura de les necessitats bàsiques que subministren el govern o les administracions públiques. Ara bé, el benestar social com s'entén des d'una visió més àmplia també inclou allò amb què proveeixen la família, els veïns/es, els amics, el mercat i el tercer sector.

► Sectors que intervien a favor del benestar de les persones:

- 1. Primer sector:** l'Estat, el govern (actuen per **drets socials**).
- 2. Segon sector:** el mercat, el món privat, els negocis (actuen per **negoci**).
- 3. Tercer sector:** associacions sense ànim de lucre, ONG, organitzacions religioses com Càritas (actuen per **assistència** i/o **apoderament**. També per **caritat**, depenent de l'entitat).
- 4. Sector informal:** veïns i veïnes, amistats, família, ciutadania, moviments socials (actuen per **solidaritat**).

Document de referència "Las políticas sociales" de José Adelantado, P: <http://campus.usal.es/~dpublico/areacp/materiales/6.2.laspoliticassociales.pdf>

Idea força: s'assenyalen les **principals intencions dels sectors**, una per sector (drets socials, negoci, assistència i/o apoderament, caritat, solidaritat), tot i que a vegades en poden tenir unes quantes. Per exemple en el **sector informal** els moviments socials també actuen a favor dels drets socials, i per apoderament i canvi.

Idea força: una **cooperativa de consum** en quin nivell es trobaria? En un híbrid entre el segon sector i el sector informal, ja que es troba en el sector econòmic, però amb criteris repartiment de beneficis i d'equitat. En aquesta línia es troba l'**economia solidària**, que és un nova forma de produir,

treballar, consumir i invertir, que fomenta empreses eficaces i, alhora, democràtiques, equitatives i sostenibles. El valor central de l'economia solidària és el treball humà (qualitat de vida i felicitat dels membres) i no es limita als beneficis materials. Es proposa com a alternativa viable i sostenible per a la satisfacció de les necessitats de la població i de la humanitat.

Es pot consultar el manifest de la Xarxa d'Economia Solidària (XES) al següent enllaç: <http://www.xes.cat/docpdf/xs0001.pdf>

Idea força: quan l'Estat perd intervenció quant al benestar es transformen els **drets** (sanitat, educació, pensions) en **mercaderies** mitjançant la privatització dels serveis. Amb aquesta tendència, les persones amb menys recursos econòmics és quan poden requerir més assistència o solidaritat.

● B. DESENVOLUPAMENT DE LES DINÀMIQUES:

1. Dinàmica per comprendre el capitalisme

En un espai concret es col·loquen tres l·laminadures i set persones voluntàries les envolten en cercle. Es dona la indicació que les agafin, sense especificar res més. Dos infants més fan d'observadors de la situació. Posteriorment es recull amb tota la classe allò que ha passat, explicitant què ha fet cada persona; una pot haver agafat dues l·laminadures, una altra no n'ha volgut cap, una altra n'ha agafat una i l'ha compartit amb dues persones més...

Després de recollir les accions de cada participant, es reflexiona sobre si s'han aplicat valors de **competitivitat i individualisme** típics del sistema capitalista on els recursos es presenten limitats.

Per trobar una definició conjunta del sistema econòmic del capitalisme es duu a terme un petit joc de tabú on per parelles han de trobar les paraules: mercat, injustícia, desigualtat, ric, pobre i individu. En haver trobat aquestes paraules i amb la reflexió realitzada a partir de la dinàmica de les l·laminadures, conjuntament s'ordena una definició del sistema capitalista.

2. Dinàmica dels sectors

En haver tractat les màximes del capitalisme, s'observa la desigualtat social investigada en aquest context i en relació amb els sectors que hi influeixen.

Les causes de les desigualtats que s'han formulat al mòdul 6 s'intenten abordar o "atacar" amb les opcions per combatre les desigualtats. Es pot utilitzar la imatge d'un grup de peixos petits (actors, sectors, elements positius) que se'n mengen un de gran (la desigualtat social investigada) per tal de representar la unió entre iguals per aconseguir un mateix objectiu: assolir el benestar de totes les persones.

Per tal de començar la dinàmica es proposa crear un dibuix en un full DIN A4 o a la pissarra que representi la desigualtat social a combatre, per exemple:

- ▶ Alimentació: un grup d'aliments.
- ▶ Habitatge: la silueta d'una casa.
- ▶ Consum: joguines o llibres.
- ▶ Medi ambient: paisatge amb arbres.
- ▶ Espai públic: escales i rampa.
- ▶ Intergeneracions: persones grans i infants.

Aquest dibuix es posa al centre de la pissarra i amb la pregunta: **qui fa que totes les persones tinguin aquest dret?** S'envoltarà la imatge amb les respostes i fletxes que apunten al dibuix. Les respostes són els sectors o actors que intervenen a favor del benestar de les persones, però amb les paraules o il·lustracions dels infants, tipus: el pare i la mare, el veí/na, l'amic/ga, l'ajuntament, etc.

Al següent apartat es reflexiona sobre en quina mesura es pot implicar cada sector i què passa quan la persona necessitada no rep la cobertura adient.

Idea força: si vivim en una societat que tendeix a fer dels drets mercaderies, podem trobar les situacions extremes on la persona no té les necessitats bàsiques cobertes.

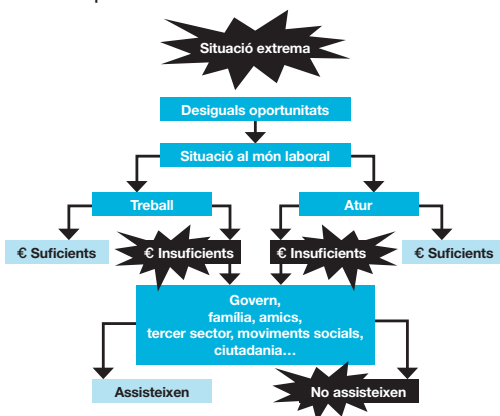
Contrastos

Situacions on no s'atén la necessitat bàsica

1. Es visualitza l'esquema que mostra en quin context les persones poden viure situacions extremes on no es cobreix la necessitat bàsica. Aquests contextos serviran per a la dinàmica posterior del teatre-imatge.

Interpretació de l'esquema:

Partim de la idea que la **desigualtat d'oportunitats** per factors socials (com són: el gènere, el barri, la situació econòmica dels progenitors o la migració, entre d'altres) influeixen en la situació al món laboral de cada persona.

Quan els ingressos del món laboral no són suficients per tenir coberta la necessitat bàsica, es preveu la cobertura del govern/ Estat/administració pública. Si aquests no són suficients, es preveu l'ajuda de la família, amics i el tercer sector. El mateix passa quan una persona no té treball i no té recursos suficients ni la cobertura dels proveïdors de benestar.

Què passa quan s'arriba a un punt on cap d'aquests proveïdors de benestar actuen en favor de la defensa del dret humà concret? Es reflexiona la temàtica amb la desigualtat social concreta de cada grup-classe.

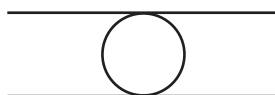
Idea força: tot i tenir treball productiu, no s'assegura una cobertura mínima de les necessitats bàsiques. L'estancament dels

salari reals i la precarització dels mercats laborals fa que més persones no puguin sortir de la situació de pobresa en què queden a causa dels seus baixos ingressos.

2. En format de debat, es formula la següent pregunta:
 Quins altres factors poden tenir rellevància en la situació al món laboral de cada persona? Podrien ser els contactes, les influències, el nivell d'estudis dels pares i mares, les aptituds i actituds... Tots aquests elements estan influenciats per l'entorn on cada persona neix.

El pensament creatiu

Canviem la situació...
 Es dibuixa aquesta forma a la pissarra:

S'utilitza aquesta **endevinalla visual** per mostrar que hi ha moltes maneres d'interpretar una realitat. Les endevinalles visuals mesuren el pensament creatiu, com més respostes es troben d'una sola imatge, més gran serà el pensament creatiu. Aquest tipus de pensament sol estar més actiu a la infància ja que en aquesta etapa es tendeix a preveure més opcions.

Què és i què fa la **ciutadania activa**?
 Són les persones que senten que tenen el deure de participar en la realitat social que les envolta i hi apliquen compromís personal involucrant-se en aquelles causes que consideren justes.

Què és l'**artivisme**?
 L'artivisme com a exemple d'expressió creativa, uneix l'art i l'activisme polític. Es tracta de diverses expressions artístiques que critiquen les injustícies socials i les seves causes. Se solen trobar al carrer en forma de grafitis, cartells o en forma de representacions teatrals.

Es troben exemples d'artivisme:

CIRCA (The Clandestine Insurgent Rebel Clown Army) és un grup activista del Regne Unit que utilitza actes no violents, vestits/ des de pallasos per criticar aspectes negatius de la globalització, guerres...

TROIKA NO. Foto realitzada a Barcelona ciutat, on es mostra un cartell enganxat en una fanal que reflecteix una crítica. En la imatge es veu com la part sud del món ja ha estat espremuda per part d'una mà d'una persona que porta un vestit, aquesta contamina i compta amb el suport d'unes marques i ara està exprimint la part nord. Al text hi ha escrit "Troika no" (veure glossari) i representa que la Troika europea és la responsable de la situació que es presenta a la imatge.

Fotos realitzades per l'alumnat a la primera fase del projecte el curs 2014-2015:

Il·lustració a la paret de l'Ateneu de 9 Barris de Barcelona on es pot llegir "la imaginació al poder, contra el poder imaginació".

Cartell de "no a les retallades" al barri de Sant Josep de l'Hospitalet de Llobregat.

Imatge de representació per al fotorelat d'un alumne de l'IES Dolors Mallafrè i Ros, "Podem opinar", vegeu totes les fotos al bloc de la campanya:

<https://desfemlesdesigualtats.wordpress.com>

Per últim, es proposa una tasca per a l'alumnat; ha de realitzar una cerca d'artivisme al barri. Poden portar una foto i es mostrarà en els següents mòduls, preferentment al mòdul 11: art i sensibilització.

Representació teatre-imatge

Una vegada s'ha reflexionat sobre el pensament creatiu i l'artivisme, és hora de fer la pròpia representació creativa de tot allò que s'ha treballat en relació amb els sectors que intervenen a favor del benestar i de les situacions extremes en què les persones es poden trobar en aquest context de crisi.

En grups es tracta una situació on una persona no té recursos suficients per satisfer la necessitat bàsica tractada (aliment, habitatge, ús de l'espai públic) i s'interpreta una escena en forma de teatre-imatge on cadascú/na interpreta un rol. Hi ha rols definits, però l'alumnat pot interpretar aquells que cregui convenient per representar la problemàtica. Vegeu l'annex 1 i 2 fitxa per dinàmica teatre-imatge.

El **teatre-imatge** és una branca del teatre de l'oprimit que tracta de reflectir idees, situacions o emocions mitjançant la representació d'escenes estàtiques.

Utilitzant el propi cos, els/les mateixos/es participants van construir quadres estàtics sobre el tema plantejat.

Posteriorment al quadre estàtic, ajudant-se amb moviments i accions, es poden plantejar millores de la situació inicial.

Així:

► Es reparteix una fitxa de situació als grups. A cada grup hi ha d'haver el rol de la "persona que pateix la situació extrema" i la resta de rols que triï l'alumnat.

► Cada grup haurà de:

1. Llegir i reflexionar sobre la situació actual, la situació/escena i sobre cada rol que hi ha al grup.

2. Emplenar la fitxa de rol de "persona que viu una situació extrema" amb una descripció concreta definida entre tot el petit grup.

3. Assignar els rols i pensar com, sense paraules, amb posicions del cos, representaria cadascú el seu rol.

4. Posar en escena, sent la primera a fer l'expressió corporal la "persona que viu una situació extrema", i la resta poden intervenir d'una en una a l'escena, aplicant el seu rol de manera també estàtica, amb un gest, tot interactuant amb la "persona que viu la situació extrema".

5. Després de tenir l'escena final sense moviment, es proposa que d'una en una facin un moviment per millorar la situació de la "persona que viu una situació extrema". Es pot manipular la posició de la "persona que viu una situació extrema" per millorar la seva situació. També es pot demanar a l'alumnat que observa des de fora que pensin com millorarien la situació i si es vol intervenir a l'escena amb la seva proposta.

Avaluació

A tall de conclusió del taller es retorna a les **opcions per combatre desigualtats** i les situacions extremes que han sorgit i es formulen de manera concreta en post-its o a la pissarra. L'educador/a les ha de recollir. En aquesta línia es reflexiona sobre quin paper té cada part (Estat, món privat, ciutadania...) a l'hora de combatre la desigualtat social, i quin paper pot tenir l'alumnat com a individus i com a grup classe.

Es recorda la tasca a l'alumnat; s'ha de realitzar una cerca d'artivisme al barri. Es pot portar una foto i es mostra a l'inici del mòdul 11: art i sensibilització o es pot descriure directament.

L'alumnat ha d'emplenar l'apartat corresponent al mòdul 7 al propi diari de reflexió sobre la desigualtat social tractada.

Material que l'educador/a ha de recollir d'aquest taller

- ▶ Foto per al dau fotogràfic que ha realitzat l'alumnat.
- ▶ Fotos de teatre-imatge.
- ▶ Opcions formulades per l'alumnat (en format de llista, **s'utilitzaran els elements al mòdul 8** per emplenar l'oca).
- ▶ Diari de reflexió sobre la desigualtat (s'ha d'emplenar la part del mòdul 7).

Glossari

Apoderament vs. assistencialisme

L'apoderament està associat a donar poder i capacitat de transformació als subjectes en relació amb el seu entorn i situació personal. L'assistencialisme es limita a cobrir necessitats bàsiques de la població sense exercir un canvi major sobre la realitat i generant un grau de dependència entre les entitats i les persones ateses (usuaris). Un exemple seria la diferència entre ensenyar a cultivar o entregar l'aliment.
<http://sociologianecesaria.blogspot.com.es/2012/11/que-es-assistencialismo.html>

Benestar social Fa referència a la satisfacció de les necessitats d'individus i col·lectius. La situació de benestar social també implica fer front als problemes socials com l'atur, el fracàs escolar o l'existència de desigualtats socials. Existeixen acords socials que delimiten quines són les necessitats dels individus. El benestar social pot estar proveït per **drets socials** (per part de l'Estat), per **assistència** (per part d'ONG), per **caritat** (per part d'institucions religioses), per **solidaritat** (per part de veïns/es, amics o familiars) o per **negoci/consum** (per part del mercat privat, pagant pels serveis).

Justícia global És la situació a nivell mundial on es garanteixen a totes les persones els seus drets socials, polítics, civils, econòmics i culturals, en el qual l'equitat i la igualtat d'oportunitats estiguin assegurades. Un món on prevalgui una cultura de pau, on les relacions estiguin fonamentades en l'ètica de la cura, en el principi de no-discriminació i en la solidaritat i la cooperació per superar les relacions de domini.
<http://www.lafede.cat/presentacio>

Justícia social També entesa com a justícia redistributiva; es redistribueixen els recursos a favor dels col·lectius o individus que socialment s'ha establert que més ho requereixen. Es legitima l'Estat perquè assumeixi aquesta funció a través de les polítiques socials i dels serveis públics.

Solidaritat És l'ajuda o col·laboració que s'ofereix entre iguals. Per tant, implica sentiment de pertinença a un grup amb el qual s'entenen les necessitats dels membres.

Teatre de l'oprimit És una tendència teatral on se sistematitzen diferents metodologies creades pel dramaturg brasiler Augusto Boal els anys 1960.

Es parteix de la base que hi ha persones oprimides a causa de l'estructura social en què es viu; per raons de gènere, d'origen social, d'edat... A través d'una sèrie d'exercicis, jocs i tècniques es busca conèixer la realitat per transformar-la, com a la Pedagogia de l'Oprimit de Paulo Freire. Una de les tècniques dins d'aquest tipus de teatre és el **teatre-imatge**.
https://ca.wikipedia.org/wiki/Teatre_de_l%27oprimit

Tercer sector També conegut com a altruisme organitzat, és un sector no lucratiu que subministra benestar als perfils de persones que valoren que han d'assistir i apoderar per manca de cobertura de l'Estat. Principalment es tractaria d'ONG i d'algunes organitzacions religioses.

Troika En el context europeu fa referència a l'aliança entre tres grans òrgans d'influència en decisions de política exterior, que són: la Comissió Europea (CE), el Banc Central Europeu (BCE) i el Fons Monetari Internacional (FMI).

ANNEX 1

Bloc de primària
GUIA PEDAGÒGICA

Mòdul 7

P7.

Opcions per combatre les desigualtats

Fitxa per a dinàmica teatre-imatge ▶ Exemple

DESIGUAL ACCÉS A ACTIVITATS DE LLEURE

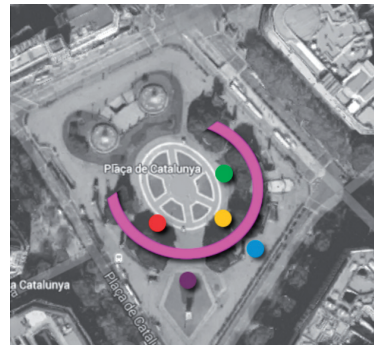
Plaça Catalunya de Barcelona 2013

<http://www.catalunyapress.cat/texto-diario/mostrar/363003/trias-encen-les-llums-de-nadal-de-barcelona-amb-castellers-i-des-de-la-sagrada-familia>

La plaça s'ocupa per una pista de gel de pagament.

Plaça Catalunya de Barcelona 2015

- Fira Consum Responsable
- Espai Actuacions Fira
- Espai Patges
- Espai Bosc dels Desitjos
- Escenari Carriló
- Espai Escènic

<http://premsa.bcn.cat/2015/12/19/comencen-les-activitats-de-nadal-a-la-placa-catalunya/>

La plaça s'ocupa amb un mercat de consum responsable i amb espectacles i activitats gratuïtes.

GRUP 3. SITUACIÓ/ESCENA: Al carrer.

Imagineu i representeu una escena que reflecteixi com pot afectar els infants no tenir espais d'oci gratuïts. Penseu:

- ▶ Si al vostre barri teniu places, parcs, espais, caus, ateneus o d'altres espais de lleure?
- ▶ Si les activitats que feu en el temps lliure són de pagament o gratuïtes?
- ▶ Si en el vostre entorn hi ha espais adaptats a la vostra edat. Tant per a nens com per a nenes?

Rols orientatius (Es poden utilitzar aquests o d'altres)

Persona que viu situació extrema	Ajuntament	...	...
	Noi/a	...	...

ANNEX 2

Bloc de primària
GUIA PEDAGÒGICA

Mòdul 7

P7.

Opcions per combatre les desigualtats

Fitxa per a dinàmica teatre-imatge

DESIGUALTAT:

A CATALUNYA

SITUACIÓ ACTUAL

AL MÓN

GRUP ____, SITUACIÓ/ESCENA:
IMAGINEU I REPRESENTEU UNA ESCENA

Rols orientatius (Es poden utilitzar aquests o d'altres)

Persona que viu
situació extrema

Bloc de primària

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Objectiu educatiu:

esdevenir persones participatives i actives, capaces de prendre decisions orientades a respectar i defensar els drets humans i la convivència democràtica.

Organismes locals/multilaterals de promoció de drets humans

Al present mòdul es tracten els diferents nivells d'acció a favor dels drets humans, tant a nivell local com global. S'atén amb major dedicació l'associacionisme que hi ha al barri o ciutat del centre educatiu, realitzant-ne un **mapeig** en relació amb la desigualtat tractada. Posteriorment s'adapta el joc de l'oca que permet fer un bolcat de tot allò tractat fins el moment en aquesta segona fase de #desfemlesdesigualtats; les causes i efectes de les desigualtats, les opcions per combatre-les i les accions, entitats, institucions, grups i elements afavoridors dels drets humans.

CONCEPTES CLAU: drets humans, tercer sector social, associació, entitats i moviments socials.

Durada de l'activitat:

2 hores

Objectius

- Fomentar la recerca i l'aprenentatge dialogant i cooperatiu.
- Identificar institucions, associacions, moviments socials i xarxes socials de l'àmbit local.
- Utilitzar eines gràfiques per comprendre les causes, els efectes i les alternatives de la desigualtat social a investigar.

Dinàmica

Primera part

Activació de coneixements previs

Es recorda l'efecte positiu de defensar els drets humans per desfer les desigualtats i s'esmenten els nivells territorials de defensa, de global a local.

Es realitza una cerca de les entitats locals que intervenen per tractar les desigualtats. Es proposa la cerca per àmbit d'intervenció (alimentació, accessibilitat,...) i per territori (municipi i barri), amb el **Mapa d'entitats socials de Catalunya** que posa a disposició la Taula del Tercer Sector.

També es tracten altres tipus d'organitzacions deixant espai a l'alumnat perquè comparteixi el seu coneixement amb el grup.

Durada: 25 minuts

Segona part

Contrastos

Es proposa crear un **joc de l'oca de la desigualtat social tractada**. Les caselles de l'oca serien les diverses entitats, entre d'altres elements favorables pel compliment dels drets humans. Quan s'hi cau, es llegeix l'element positiu que ajuda a avançar. Les caselles que fan retrocedir serien les causes tractades al mòdul 6 i que porten als efectes també treballats.

Es proposa que l'elaboració del joc de l'oca es realitzi per entregar-la a l'alumnat de 5è. El traspàs serà posterior al mòdul.

Durada: 80 minuts

Tercera part

Avaluació

Per tal d'avaluar l'aprenentatge en aquest mòdul debatrem amb tota la classe sobre la següent qüestió:

- Què (elements, actors, contextos...) ens ajuda a avançar per desfer les desigualtats? Què ens frena?

L'alumnat emplena el diari de reflexió amb idees que ha descobert o reforçat per desfer la desigualtat en aquest mòdul.

Durada: 15 minuts

Material

Material de l'educador/a:

- Imatges per projectar, tauler de l'oca, daus i fitxes, informació sobre les entitats del barri, document "caselles joc de l'oca" i cel·lo.
- També les vinyetes treballades al mòdul 6.

Requisits tècnics i espai:

- Càmera de fotos, ordinador amb àudio, projector i pantalla, connexió a internet, retoladors o guix per a pissarra. A l'aula.

P8.

Organismes locals/multilaterals
de promoció de drets humans

Desenvolupament del mòdul 8

Activació de coneixements previs

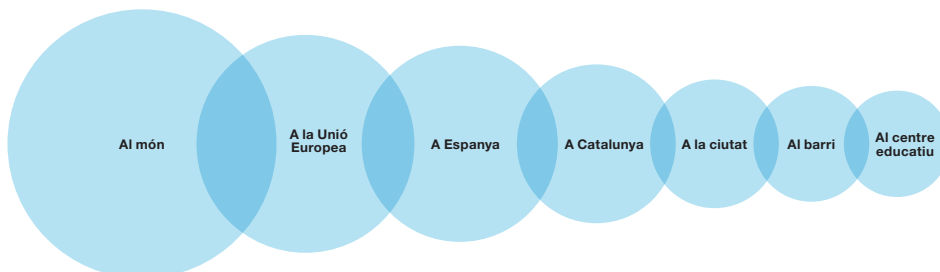
Nivells de promoció dels
drets humans

A la següent imatge apareixen unes mans que tenen dibuixat el mapa del món. S'interpreten per mostrar que hi ha uns quants nivells per tractar les condicions de vida de les persones i la defensa dels drets humans; allò global (el món) i allò local (el nostre entorn) estan molt vinculats de manera que allò que es fa al dia a dia, pot tenir repercussions a nivell mundial i les dinàmiques globals influeixen en el dia a dia.

Es recorda una eina d'anàlisi dels drets humans al món com és *The Human Rights Atlas* i es visualitza un exemple de cerca amb el criteri de llibertat de reunió i associació en una escala de l'1 al 2.
<http://www.humanrightsatlas.org/?lang=es>

A continuació es mostren diversos nivells d'actuació a favor dels drets humans, de més global a més local. Aquesta idea és només de repassada ja que la temàtica es va treballar profundament a la primera fase del projecte. S'observa que la primera esfera, la del món, és la més gran, però que es troba solapada per les següents, de manera que tots els nivells o esferes estan influenciats entre si.

Promoció dels
drets humans al barri

Es presenta el mapa d'entitats del tercer sector desenvolupat per la "Taula d'entitats del tercer sector social de Catalunya". Vegeu glossari per a més informació.
<http://www.tercersector.cat/mapa>

A la consulta del mapa es troben les entitats socials de Catalunya que hi estan enregistrades. Hi ha més entitats socials de les que es poden trobar a la consulta.

Es pot fer una cerca més acurada segons el **col·lectiu de persones ateses** (gent gran, infants, persones amb discapacitat, etc.), **l'àmbit d'intervenció** (inserció laboral, dret a l'habitatge, ajuda alimentària, etc.) i el **territori**. A nosaltres ens interessa mostrar la cerca per **àmbit d'intervenció**, que és la desigualtat social tractada, i per **municipi**, centrant el mapa en el barri o districte del centre educatiu. Una vegada feta aquesta cerca, si l'alumnat troba a faltar alguna entitat que treballi sobre la temàtica, es recull la informació proposada per ells/es i es pot comunicar per incloure-la.

Posteriorment a la visualització del mapa s'entreguen fitxes d'entitats o organitzacions a l'alumnat. Vegeu l'annex 1 fitxes d'entitats o organitzacions. **L'alumnat hi enganxa la imatge de quin tipus de proveïdor de benestar representa.** Cada organització pot ser d'un o diversos tipus.

La pregunta se'ls formula així, "Qui fomenta cada organització?" Es veuen les possibles respostes:

► Primer sector.

Estat / Govern
(foto Ajuntament de Barcelona).

► Segon sector.

Mercat
(imatge moneda de dos euros).

► Tercer sector.

Entitats socials
(imatge xarxa de mans i braços).

► Sector informal.

Veïns/es / Amistats / Família / Companys/es
(dibuix de cases i d'una multitud).

Per representar cada sector, la tallerista disposa de retalls de cada imatge en petit, que es distribueixen a mesura que l'alumnat les requereix per enganxar-les a les fitxes.

Es recorden les **principals intencions dels sectors**, una o dues intencions per sector (drets socials, negoci, assistència i/o apoderament, caritat, solidaritat), tot i que a vegades en poden tenir unes quantes. Per exemple en el sector informal els moviments socials actuen per solidaritat i també a favor dels drets socials, per apoderament i per canvi social.

Les fitxes que s'entreguen als grups de la classe són resultat d'uns quants criteris:

- ▶ Aquelles entitats que surten al mapa del tercer sector respecte a la temàtica a investigar (si n'hi ha)*.
- ▶ Aquelles entitats que col·laboraran amb el grup-classe per fer l'acció transformadora.
- ▶ En alguns casos, organitzacions del primer sector o del sector informal que hem trobat adients.
- ▶ Fitxes en blanc per afegir més entitats o organitzacions. Són perquè l'alumnat les empleni amb organitzacions que no s'hagin mostrat des del mapa d'entitats del tercer sector. S'hi poden aportar propostes, com són: les associacions de veïns/es del barri o moviments socials.

S'ajudarà amb les respostes sobre: qui fomenta cada organització? Ja que és una informació que l'alumnat pot no saber prèviament. D'aquesta manera es podran trobar patrons, com que les associacions de veïns/es són sustentades pel primer sector i pel sector informal. O les organitzacions informals (com la PAH, Akelharre,...) ho són pel sector informal. O les cooperatives de consum ho són pel segon sector i pel sector informal.

Una vegada emplenades les anteriors fitxes amb les imatges, l'alumnat ha de triar **13** elements (actors/situacions/contextos/lleis) de promoció de drets humans, que són organitzacions o esferes que donen suport a qui pateix les desigualtats o són els proveïdors de benestar en general. Han de ser 13 perquè cadascun anirà a una casella del joc de l'oca que es dinamitzarà a continuació. Els elements són els que s'hagin treballat en aquest mòdul o als anteriors i poden ser de l'estil: associació de veïns/es, l'escola, la família, l'ajuntament, la PAH... Sempre relacionats amb la desigualtat social tractada. Es pot fer la llista en col·lectiu perquè no es repeteixin, la tallerista ho dinamitza ràpidament amb tot el grup-classe.

* Hi haurà casos en els que, a través del mapa d'entitats del tercer sector, no tindrem resultats de la cerca per l'àmbit que voldríem, en aquest cas es presenten propostes d'organitzacions del primer sector o del sector informal.

Contrastos

Jocs de tauler de temàtiques socials

A continuació hi ha dos exemples de crítiques a les desigualtats socials a través del joc de taula:

1. Joc de tauler on es mostren dues **trajectòries històriques** (que no situacions actuals) segons el color de la pell de les persones als Estats Units. La persona negra ha de recórrer més caselles, és a dir, es troba amb més obstacles i també situacions que fan perdre torns, com poden ser l'esclavitud o diferents lleis aplicades que impliquen segregació. Aquest joc ha estat creat per David Horsey i es pot trobar a <http://tadg.weebly.com/attitudes.html>

2. En la mateixa línia que l'anterior, es mostra un cas pensat per Akwaba. Dos contextos de vida fan que s'afronti una situació de manera diferent, on un infant obté una nota ajustada a un examen i pot estar recolzat pel pare i la mare o no, en termes econòmics, de temps o d'interès en els estudis. Aquestes diferències en el moment d'afrontar una situació fan que la persona es trobi més o menys obstacles en la pròpia trajectòria de vida. Vegeu annex 2 vinyetes sobre desigualtat d'oportunitats des de la infància del mòdul P6.

El joc de l'oca

Des d'Akwaba s'ha creat un tauler del tradicional joc de l'oca adaptat per a aquest mòdul on s'han vist les diferents organitzacions que actuen per desfer les desigualtats socials o per atendre les persones que les pateixen. Podeu consultar-la al següent link o vegeu l'annex 2 tauler del joc de l'oca. <https://desfemlesdesigualtats.files.wordpress.com/2015/10/oca.jpg>

En aquest tauler l'alumnat plasma les relacions causa-efecte (tractades al mòdul 6) i aquelles opcions que ajuden a avançar per desfer les desigualtats (tractades als mòduls 7 i 8). Les relacions causa-efecte ja estan creades amb la dinàmica del mòdul 6, al document de les vinyetes. Les relacions causa-efecte poden ser formulades en versió d'història, de manera que les relacions vagin evolucionant.

En moments posteriors al mòdul formatiu la classe pot fer el traspàs del joc a les classes de 5è. El nombre de jugadors/es és d'entre 2 i 6 persones.

Hi ha 8 tipus de caselles:

► INICI. Aquí es col·locaran les fitxes a l'inici del joc.

► OCA. Les oques representen entitats, organitzacions, opcions per combatre les desigualtats socials i proveïdors de benestar en general (estat, mercat, família, amics, món escolar...) que treballen per desfer les desigualtats o donen assistència a les persones que pateixen les conseqüències de les desigualtats. També poden ser elements com la sobirania alimentària (en la temàtica alimentació), disseny democràtic de les ciutats (en la temàtica espai públic), dació en pagament (en la temàtica d'habitatge) i reduir la contaminació amb consum de proximitat (en el cas del medi ambient). En caure-hi s'avança fins la següent oca i es passa el torn.

► CAUSA. Representen les causes de les desigualtats socials, tenen forma de triangle. En caure en aquesta casella, la fitxa haurà de moure's a la casella d'efecte anterior, que té forma de rodona.

► EFECTE. Són caselles conseqüència de les causes, tenen forma rodona. Si s'hi cau directament a la casella no hi ha cap efecte en la jugada.

► DAUS. En caure en aquestes caselles el jugador/a ha d'anar de l'una a l'altra, tenen forma de ruleta.

► MORT. Representa l'efecte d'una de les causes. Implica tornar a començar el joc.

► OCA FINAL - CASELLA CENTRAL. El jugador/a que hi arribi guanyarà el joc de l'oca.

► X. Són les caselles neutres; no impliquen cap efecte en la jugada. Contenen il·lustracions abstractes.

► Per a aquesta dinàmica del joc de l'oca s'ha de:

1. Decidir quines causa-efecte concretes s'afegiran al joc i de quina forma; amb dibuixos o amb paraules. **Serán un total de 13 bucles causa-efecte, un d'ells tindrà com a efecte la mort (casella 58).**

► Les relacions causa-efecte ja estaran creades a partir de la dinàmica del mòdul 6, al document de les vinyetes. Ara bé, aquestes relacions causa-efecte poden ser formulades en versió d'història, de manera que els bucles vagin evolucionant; per exemple, en la desigualtat sobre el medi ambient podem trobar:

“si llencem escombraries al carrer (triangle) - la ciutat estarà bruta (rodona)”, “si la ciutat està bruta - vindran les rates”, “si vénen les rates - no podrem sortir al carrer”, “si no podem sortir al carrer - no podrem anar a l'escola”, “si no podem anar a l'escola - no podrem aprendre”, etc.

►► La persona dinamitzadora revisa prèviament aquests materials i fa una tria com a proposta o de manera definitiva dels bucles causa-efecte.

2. Decidir quines organitzacions, opcions per combatre les desigualtats i proveïdors de benestar s'afegiran al joc i de quina forma; amb els noms, amb logos o dibuixos. **Serán un total de 13 elements que aniran a cada oca.**

►► Els elements que s'utilitzaran s'hauran treballat prèviament al present mòdul a partir de la dinàmica de les fitxes d'entitats i amb les opcions per combatre les desigualtats tractades al mòdul 7.

3. Posar el títol a la part superior del tauler. Es podrà fer primer en llapis i després permanent.

4. Emplenar el joc de l'oca. Es podrà fer primer en llapis i passar-ho a permanent.

5. Per tal de fer el traspàs a d'altres grups-classe, l'alumnat emplena el document “Caselles del joc de l'oca”, vegeu l'annex 3. Primer s'emplena en brut i després es pot passar a net. Cada grup pot encarregar-se d'algunes caselles concretes. Aquesta tasca es pot fer a posterior al mòdul. Es valora en funció del temps.

En aquest document l'alumnat ha de:

- Crear una descripció del joc. Aquí es narra el joc tal com s'explicaria a d'altres persones que hagin de jugar, tot remarcant les relacions causa-efecte i què signifiquen les oques.
- Posar-hi el curs i el centre educatiu.
- Descriure cada casella del joc, excepte les neutres.

Avaluació

Per tal d'avaluar l'aprenentatge en aquest mòdul es debat amb tota la classe sobre la següent qüestió:

- ▶ Què ens ajuda a avançar per desfer les desigualtats?
- ▶ Què ens frena?

L'alumnat emplena l'apartat corresponent al mòdul 8 al propi diari de reflexió sobre la desigualtat social investigada.

Material que l'educador/a ha de recollir d'aquest taller

- ▶ Foto per al dau fotogràfic realitzada per l'alumnat.
- ▶ Diari de reflexió sobre la desigualtat (s'ha d'emplenar la part del mòdul 8).
- ▶ Foto de l'oca emplenada.
- ▶ Document "Caselles del joc de l'oca" emplenat, si escau.

Glossari

Associació Agrupació de persones constituïda per realitzar una activitat col·lectiva d'una forma estable, organitzades democràticament, sense ànim de lucre.

Cooperativa És una societat constituïda per persones que s'associen per a la realització d'activitats empresarials, encaminades a satisfer les seves necessitats i aspiracions econòmiques i socials, amb estructura i funcionament democràtic.

Fundació És una organització privada que es caracteritza per perseguir objectius d'interès general a favor d'un col·lectiu genèric sense afany de lucre. Per exemple, la **Fundació Akwaba** és una organització sense afany de lucre i actua amb l'objectiu de promoure la participació i la coresponsabilitat social, i té com a principi inspirador la visió d'una societat més justa, sense exclusions ni desigualtats.

ONG Organització no governamental. És una entitat sense ànim de lucre que obté part dels seus recursos de finançament de fonts privades o públiques. **La diferència entre una ONG i una associació** consisteix bàsicament en els àmbits

d'actuació de cada una, ja que mentre el terme ONG s'utilitza per referir-se a grups de defensa o protecció social, desenvolupament, cultural, legal i ambiental, una associació es refereix a qualsevol grup de persones que s'associen per assolir uns objectius comuns.

<http://xarxanet.org/projectes/recursos/quina-tipologia-d-entitat-no-lucrativa-es-la-millor-pel-nostre-projecte>

Moviment social Col·lectiu que té un caràcter més espontani i horitzontal que les organitzacions polítiques tradicionals.

Tercer sector Són les entitats no governamentals i no lucratives, en contraposició al "primer sector" o sector públic (governamental i no lucratiu), i al "segon sector" o sector de l'empresa privada (no governamental i lucratiu).

Taula del Tercer Sector Social És la institució que representa el conjunt de les entitats socials catalanes. Agrupa 34 federacions i grans organitzacions del tercer sector social de Catalunya, les quals representen i aglutinen en conjunt prop de 3.000 entitats socials no lucratives. Va néixer l'any 2003 per iniciativa de les entitats sòcies.

<http://www.tercersector.cat/tercer-sector-social/definicio>

Mapa d'entitats socials de Catalunya. La Taula del Tercer Sector posa a disposició de tota la ciutadania un mapa/ buscador d'entitats socials catalanes en el qual els ciutadans podran trobar, inicialment, els contactes (adreces, telèfons, web, correu electrònic) de prop de 3.000 entitats socials catalanes que formen part de les 32 federacions de la Taula del Tercer Sector. Posteriorment s'anirà ampliant amb altres entitats de l'univers global d'entitats socials que configuren el tercer sector social català.

A través del mapa/buscador, l'usuari també podrà fer cerques per trobar les entitats segons el municipi, comarca, el col·lectiu de persones ateses (gent gran, infants, persones amb discapacitat, etc.), l'àmbit d'intervenció (inserció laboral, dret a l'habitatge, ajuda alimentària, etc.).

En el mapa/buscador també s'especificarà com es pot col·laborar amb les entitats socials; ja sigui a través d'aportacions econòmiques, el voluntariat, el suport empresarial, etc.

El nou mapa també ofereix a les entitats socials que ho desitgin de publicar-hi les seves propostes per acollir projectes de Servei Comunitari (per a alumnes de 3r i 4t d'ESO) o d'Aprenentatge i Servei (per a joves universitaris), o bé propostes perquè joves universitaris realitzin pràctiques universitàries o treballs de Fi de grau o de màster al servei de les necessitats de les entitats socials.

ANNEX 1

Bloc de primària

Mòdul 8

GUIA PEDAGÒGICA

P8.

Organismes locals/multilaterals de promoció de drets humans

Fitxes d'entitats o organitzacions

Exemple fitxa d'entitat: Col·lectiu Punt 6		Àmbit d'intervenció: ESPAI PÚBLIC Usos per edat, gènere, cultura...		Qui sustenta aquesta organització?	
Proposen: Repensar els espais compartits en funció de les necessitats quotidianes, usos i desitjos de les persones veïnes, entitats, col·lectius...		Enganxar aquí imatges del sector o sectors que fomenten l'organització			
Contacte:	colectivopunto6@gmail.com	933101655	Barcelona		
		Àmbit d'intervenció:		Qui sustenta aquesta organització?	
Contacte:					
		Àmbit d'intervenció:		Qui sustenta aquesta organització?	
Contacte:					
		Àmbit d'intervenció:		Qui sustenta aquesta organització?	
Contacte:					

ANNEX 2

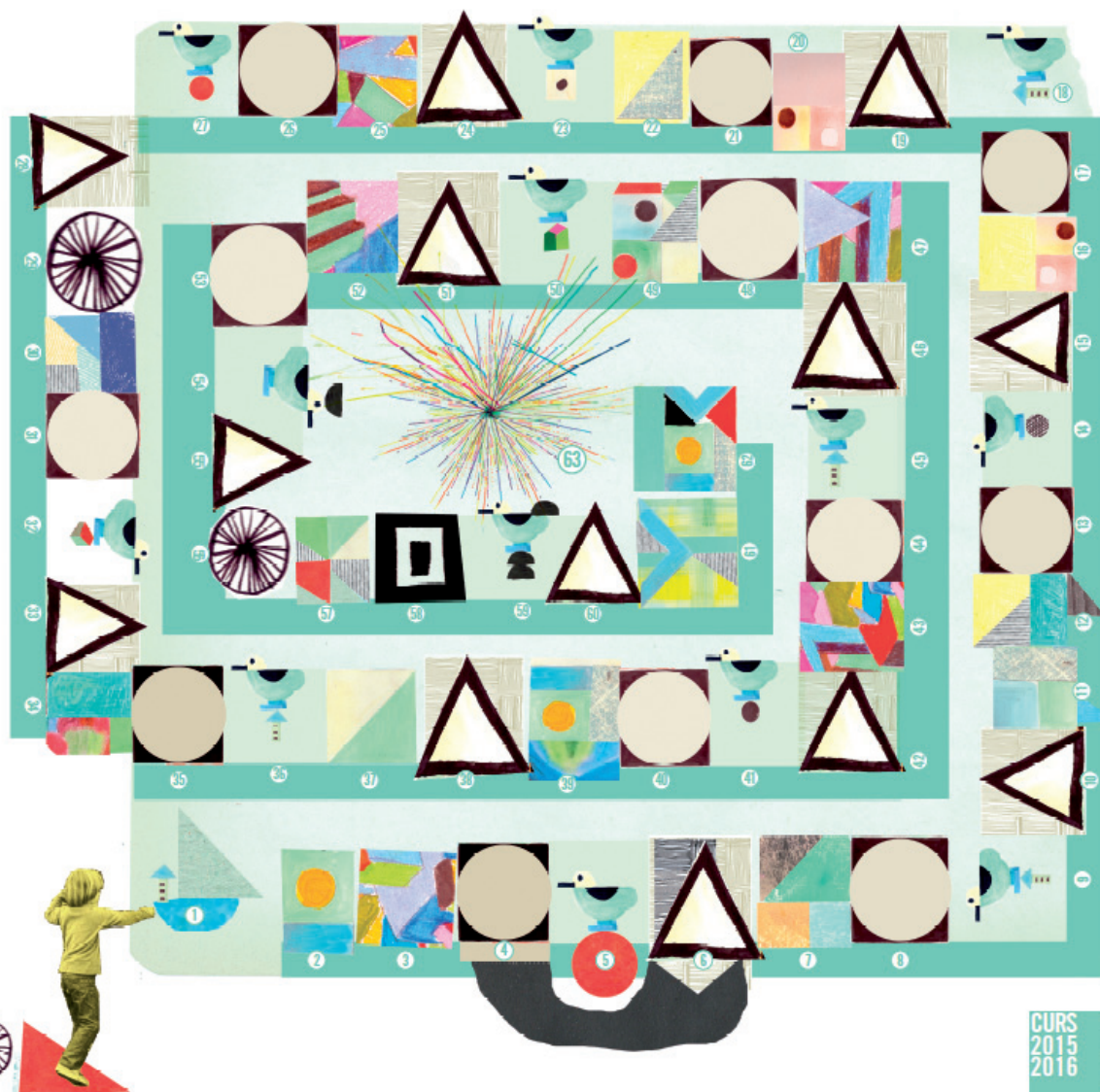
Bloc de primària
GUIA PEDAGÒGICA

Mòdul 8

P8.

Organismes locals/multilaterals de promoció de drets humans

Tauler del joc de l'oca

Dissenyadora de l'oca:
SUPERCOBRA (Amalia Martín)

Al següent enllaç podeu trobar l'oca:
<https://desfemesdesigualtats.files.wordpress.com/2015/10/oca.jpg>

ANNEX 3

Bloc de primària
 GUIA PEDAGÒGICA

Mòdul 8

P8.

Organismes locals/multilaterals de promoció de drets humans

Caselles del joc de l'oca

Descripció del joc:

Curs i centre educatiu:

- 1. INICI .....
- 2. X
- 3. X
- 4. EFECTE .....
- 5. OCA .....
- 6. CAUSA .....
- 7. X
- 8. EFECTE .....
- 9. OCA .....
- 10. CAUSA .....
- 11. X
- 12. X
- 13. EFECTE .....
- 14. OCA .....
- 15. CAUSA .....
- 16. X
- 17. EFECTE .....
- 18. OCA .....
- 19. CAUSA .....
- 20. X
- 21. EFECTE .....
- 22. X
- 23. OCA .....
- 24. CAUSA .....
- 25. X
- 26. EFECTE .....
- 27. OCA .....
- 28. CAUSA .....
- 29. DAUS .....
- 30. X
- 31. EFECTE .....
- 32. OCA .....
- 33. CAUSA .....

- 34. X
- 35. EFECTE .....
- 36. OCA .....
- 37. X
- 38. CAUSA .....
- 39. X
- 40. EFECTE .....
- 41. OCA .....
- 42. CAUSA .....
- 43. X
- 44. EFECTE .....
- 45. OCA .....
- 46. CAUSA .....
- 47. X
- 48. EFECTE .....
- 49. X
- 50. OCA .....
- 51. CAUSA .....
- 52. X
- 53. EFECTE .....
- 54. OCA .....
- 55. CAUSA .....
- 56. DAUS .....
- 57. X
- 58. MORT .....
- 59. OCA .....
- 60. CAUSA .....
- 61. X
- 62. X
- 63. OCA FINAL - CASELLA CENTRAL .....

X = caselles neutres

Bloc de primària

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Objectiu educatiu:

esdevenir persones participatives i actives, capaces de prendre decisions orientades a respectar i defensar els drets humans i la convivència democràtica.

Acció comunitària d'aprenentatge servei

Es durà a terme la participació de l'alumnat en una acció d'aprenentatge servei en funció de l'interès dels infants en l'entorn proper del centre educatiu; col·laboraran amb entitats locals que treballin per tal de pal·liar la desigualtat social tractada. En cas de no poder dur a terme l'acció, se substituirà per visites a alguna entitat o serà alguna entitat la que faci una explicació a la classe i el servei serà la sensibilització que es farà en el darrer mòdul.

CONCEPTES CLAU: col·laboració, aprenentatge servei i entitats.

Durada de l'activitat:

4-8 hores

Objectius

- ▶ Col·laborar de manera activa amb una entitat local.
- ▶ Donar un servei a la comunitat en relació amb la desigualtat tractada.
- ▶ Conèixer i reflexionar sobre la causa de la desigualtat social investigada que treballa l'entitat i sobre com ho fa.

Dinàmica

Primera part

Activació de coneixements previs

En aquest mòdul, si es disposa del temps per dur a terme aquesta part, es treballa sobre:

- ▶ El dilema del presoner i l'efecte positiu de col·laborar entre iguals.
- ▶ Aprenentatge servei. S'explicita el fet que hem estat realitzant el diagnòstic de la problemàtica durant la part anterior del projecte i ara es dona el servei per atacar-la.
- ▶ Es realitza el planning del servei amb l'entitat triada.

Si no disposem del temps per a aquesta primera part, es passa a contrastos directament.

Durada: 45 minuts

Segona part

Contrastos

Participació en acció comunitària d'aprenentatge servei segons allò acordat amb cada centre educatiu i l'entitat local.

Aquesta acció pot ser al carrer o a la seu d'alguna entitat de la ciutat.

Trobem exemples de col·laboracions amb entitats segons les desigualtats socials investigades.

Durada: 7 hores (màxim)

Tercera part

Avaluació

Per tal de mantenir un nivell d'autoreflexió i avaluació per part de l'alumnat es proposa que portin al dia el diari reflexiu i s'empleni l'apartat corresponent a aquest mòdul 9.

Durada: 15 minuts

Material

Material de l'educador/a:

- ▶ Variarà segons cada aprenentatge servei.

Requisits tècnics i espai:

- ▶ Variarà segons cada aprenentatge servei.

P9.

Acció comunitària d'aprenentatge servei

Desenvolupament del mòdul 9

Activació de coneixements previs

Aquesta part del taller es realitza si es disposa del temps per dur-la a terme. Si no, es passa directament als contrastos, on cada grup-classe és dinamitzat per les entitats col·laboradores.

El dilema del presoner és un cas teòric típic que tracta els avantatges de la col·laboració de dues persones que comparteixen un objectiu concret: estar poc temps a la presó.

El dilema del presoner es formula de la següent manera:

“La policia arresta dos sospitosos. No hi ha proves suficients per condemnar-los i, després d’haver-los separat, els interroga i els ofereix el mateix tracte. Si un confessa i el seu còmplice no, el còmplice serà condemnat a la pena total, deu anys, i el primer serà alliberat. Si un calla i el còmplice confessa, el primer rebrà aquesta pena i serà el còmplice qui sortirà lliure. Si ambdós romanen callats, com a màxim podran tancar-los durant sis mesos per un càrrec menor. Si ambdós confessen, ambdós seran condemnats a sis anys.”
https://ca.wikipedia.org/wiki/Dilema_del_presoner#Forma_generalitzada

Per tal de presentar a l'alumnat el dilema del presoner, es proposa la següent taula que mostra les 4 situacions possibles entre dues persones preses. Cada situació de cooperació (o no) té unes penes de presó diferent i un benefici (o no) per a les persones involucrades.

Idea força: la col·laboració entre iguals és positiva, per exemple en el món de l'habitatge si unes persones n'ajuden unes altres a parar un desnonament és més probable que no hi hagi penalitzacions per a tothom.

En forma de debat, es formulen les següents qüestions:

- ▶ Què és millor, col·laborar o no?
- ▶ Recordeu alguna situació viscuda similar on col·laborar implica pèrdues a canvi de no traïr algú?

Amb aquesta idea de la col·laboració entre iguals es passa a parlar de l'acció amb l'entorn.

4 situacions possibles entre dues companyes preses

Totes dues cooperan

Sis mesos de presó cadascuna

La persona A traïx

A surt lliure
B 10 anys de presó

La persona B traïx

A 10 anys de presó
B surt lliure

Totes dues es traïxen

Sis anys de presó cadascuna

L'aprenentatge servei

Després de debatre sobre aquestes situacions que fomenten la col·laboració, es presenta el concepte d'aprenentatge servei. **L'aprenentatge servei (APS)** és una proposta educativa on es combinen processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte ben articulat en el qual els participants es formen tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo. Per tant, l'aprenentatge servei és un projecte educatiu amb utilitat social.

<http://www.aprenentatgeservei.org/index.php?cm=02>

En el cas de primària, no cal explicar l'acció que es durà a terme com a aprenentatge servei sinó que es pot dir que es realitza **implicació a l'entorn** i es fan accions de ciutadania activa.

L'alumnat ha estat realitzant el diagnòstic i la investigació de la problemàtica durant la part anterior del projecte i també ho faran amb les eines que donen les entitats col·laboradores. La idea és que el grup-classe després de tots aquests aprenentatges acumulats doni un servei a la comunitat ja sigui en forma d'acció sensibilitzadora o en una acció amb col·lectius afectats per la desigualtat que tracti cada grup-classe.

Contrastos

En aquest mòdul es duu a terme la participació en una acció comunitària d'aprenentatge servei segons allò acordat amb cada centre educatiu, Akwaba i les entitats col·laboradores.

Aquesta acció pot ser al carrer, a la seu d'alguna organització de la ciutat o a l'escola, entre d'altres espais, segons sigui adient per a la temàtica tractada i l'acció a realitzar. Posteriorment, al present mòdul, al **mòdul 10** es realitza una proposta d'incidència política a partir de la redacció d'una carta formal adreçada a les persones responsables de l'àmbit polític de l'ajuntament. Al darrer mòdul, el **mòdul 11**, es realitza accions de sensibilització que pretén donar difusió a allò après i executat.

Propostes de col·laboració amb entitats segons la desigualtat social investigada, a partir d'experiències viscudes al projecte:

HABITATGE

► Escola el Miracle - classe A

►► PAH Tarragona

Xerrada de persones afectades en el seu dret a l'habitatge. Es duu a terme a la seu de la PAH i es mostren eines que han creat per criticar les situacions injustes.

ESPAI PÚBLIC

► Escola Torreforta - classe B de Tarragona

►► Casal l'Amic

L'alumnat tracta l'aspecte de la salut percebuda d'un espai immediat a l'escola, amb el Casal l'Amic. Es tracta de copsar quines emocions transmet a cadascú l'estat d'abandonament de l'espai i plasmar-les amb formigues de colors on cada color representa una emoció. Les formigues envolten l'espai i hi queden de manera permanent. Posteriorment l'alumnat fa l'explicació a les famílies i els membres integrants poden afegir també els colors de les seves emocions respecte a aquest espai.

► Escola Pau Sans de l'Hospitalet de Llobregat

► Escola Torreforta - classe A de Tarragona

►► Col·lectiu Punt 6

►► Universitat Sense Fronteres

L'alumnat rep, per part de les entitats col·laboradores, eines per analitzar l'entorn proper de l'escola durant la primera part de la sessió (uns 45' cadascuna). Es creen dos grups per realitzar dues activitats diferents. Així, un grup realitza l'anàlisi d'usos i discriminacions d'alguna plaça o espai concret amb el recolzament del Col·lectiu Punt 6 i l'altre duu a terme l'anàlisi d'un recorregut i les barreres arquitectòniques que es poden trobar amb el recolzament de la Universitat Sense Fronteres.

ALIMENTACIÓ

► Escola el Miracle - classe A

►► Xarxa ECO de Tarragona

L'alumnat viatja fins a Reus per tal de visitar un espai autogestionat que nodreix la xarxa ECO de Tarragona i veure els espais naturals on es conreen els productes per després crear cistelles d'aliment ecològic. La xerrada és dinamitzada per un pagès i un membre del grup de consum de Tarragona.

MEDI

► Escola Mare de Déu de Bellvitge de l'Hospitalet de Llobregat

►► Universitat Sense Fronteres

►► Antic president AV Bellvitge

L'alumnat realitza un recorregut pel barri per tal de fer visible la tasca veïnal en general i en concret quant als parterres dels blocs de Bellvitge que van ser creats autogestionats gràcies a l'acció dels veïns i les veïnes. També cal destacar l'accés diferenciat per als vianants i cotxes. El recorregut acaba a l'Escola la Marina, també del barri, ja que serveix d'exemple la sostenibilitat del seu hort.

INTERGENERACIONS

► Escola Fluvià

►► Casal Quatre Cantons

L'alumnat realitza un intercanvi d'experiències i activitats a les sales del casal d'avis Quatre Cantons, amb activitats com: jocs de taula, papiroflèxia, pintar mandales, estiraments, relaxació i ball de swing.

Avaluació

L'alumnat emplena l'apartat corresponent al mòdul 9 al diari de reflexió.

Material que l'educador/a ha de recollir d'aquest taller

- ▶ Foto per al dau fotogràfic realitzada per l'alumnat.
- ▶ Diari de reflexió sobre la desigualtat (s'ha d'emplenar la part del mòdul 9).
- ▶ Fotos del desenvolupament de l'acció de col·laboració.

Bloc de primària

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Objectiu educatiu:

esdevenir persones participatives i actives, capaces de prendre decisions orientades a respectar i defensar els drets humans i la convivència democràtica.

Incidència social i política

Tenint com a referència tots els aprenentatges acumulats al llarg del projecte, l'alumnat ha de redactar una proposta formal que es durà als organismes de participació infantil i juvenil de la ciutat. També es pot portar la proposta a algun mitjà de comunicació del barri: diari, ràdio, revista... En tot cas, es proposa la presentació d'allò creat als regidors/es de la ciutat o del districte.

CONCEPTES CLAU: participació infantil i juvenil, Consell d'infants i joves i redacció formal.

Durada de l'activitat:

2 hores

Objectius

- ▶ Elaborar propostes formals per reclamar la transformació social de la ciutat.
- ▶ Conèixer els espais de participació de la ciutat i accedir-hi.

Dinàmica

Primera part

Activació de coneixements previs

Presentem un espai de participació de què l'alumnat disposa dins de la ciutat: el Consell d'infants i joves. Si no hi ha aquest espai de participació a la ciutat, es troben d'altres vies per fer arribar les propostes de millora als/les responsables polítics del municipi.

Segurament, algun/a alumne/a forma part d'aquests organismes i es pot demanar que expliqui la seva experiència i quina és la funció d'aquest consell.

Segona part

Contrastos

En aquesta part del taller, els infants aboquen d'una manera formal les seves propostes per desfer les desigualtats socials investigades.

Així, el grup-classe **redacta una carta** que expressa tot allò que proposa com a ciutadania participativa i que reclama la **transformació social** de la ciutat.

El treball pot realitzar-se en grups i després crear col·lectivament la carta definitiva que es presentarà al Consell d'infants i joves de la ciutat.

Tercera part

Avaluació

L'alumnat emplenarà l'apartat corresponent al mòdul 10 al diari de reflexió.

Durada: 15 minuts

Durada: 90 minuts

Durada: 15 minuts

Material

Material de l'educador/a:

- ▶ Si escau, portar exemples de format per redactar la carta formal.

Requisits tècnics i espai:

- ▶ Ordinador, projector, pissarra, guix o retoladors. A l'aula.

P10.

Incidència social i política

Desenvolupament del mòdul 10

Activació de coneixements previs

Per tal d'iniciar aquest mòdul es reflexiona en gran grup sobre les diverses formes en què es pot exercir com a ciutadans i ciutadanes incidència social i política. En concret, s'aterra en l'opció de participar en el Consell d'infants i joves de la ciutat. Segurament, algun/a alumne/a de la classe en forma part i es pot demanar que expliqui a la resta com són les sessions en què ha participat.

Així, es fa una aproximació a aquesta plataforma concreta d'incidència social i política, com són els consells d'infants i joves de la ciutat o els districtes. Aquests consells són òrgans o projectes que pretenen fomentar la participació infantil i juvenil. Són espais on infants i joves poden expressar la seva opinió, prendre decisions i elevar al plenari municipal les propostes per tal de contribuir a millorar aspectes de la ciutat que consideri necessaris.

Contrastos

L'alumnat ha de crear un text de manera formal que principalment estarà destinat als responsables polítics de la ciutat a través del consell d'infants i joves de la ciutat. Si amb el professorat es pacta, també és pot portar la proposta a algun mitjà de comunicació de la ciutat; ràdio, televisió, premsa...

Es proposa redactar en format de **carta formal**. Les cartes formals han de ser textos clars, breus i concisos, perquè el receptor entengui perfectament allò que es vol dir. Abans de començar a redactar és important pensar a qui es destina la carta i quin n'és l'objectiu, i fer-ne un primer esborrany.

L'alumnat podrà fer una estructura on: primer saluda les persones presents, es presenta, parla del projecte #desfemlesdesigualtats i del que han après. A continuació enumera coses que sí que li agraden de la temàtica tractada i el seu entorn, pot ser que en cada enumeració s'encarregui una persona diferent de llegir-la. Després parlaria de les mancances i les coses que es poden millorar i de com ho faria. Per últim, un acomiadament i la signatura de totes les participants del document. Vegeu l'annex 1 proposta - exemple d'estructura de carta formal.

El desenvolupament de la creació de la carta es pot dinamitzar amb post-its, amb targetes o a la pissarra. Si es disposa de temps, es pot proposar que algú/na voluntari/a piqui a l'ordinador el resultat de la carta. També es pot deixar assignat qui llegirà cada part de la carta i fer un assaig.

Avaluació

L'alumnat emplena l'apartat corresponent al mòdul 10 al diari de reflexió.

Material que l'educador/a ha de recollir d'aquest taller

- ▶ Foto per al dau fotogràfic realitzada per l'alumnat.
- ▶ Diari de reflexió sobre la desigualtat (s'ha d'emplenar la part del mòdul 10).
- ▶ Carta formal per al Consell d'infants i joves de la ciutat.

P10.

Incidència social i política

Proposta - exemple d'estructura de carta formal

A l'atenció del Consell de nois i noies de l'Hospitalet de Llobregat,

Som la classe de 6è de l'escola Pau Sans i durant dos cursos hem participat en el projecte #desfemlesdesigualtats. Amb aquest projecte hem après...

Després de la descoberta fotogràfica de les desigualtats de l'entorn, aquest curs 2015-2016 ens hem centrat a investigar la desigualtat de...

Hi ha moltes coses que ens agraden de l'entorn de l'escola i del parc de la Serp, com són:

Ara bé, n'hi ha d'altres que no ens agraden tant i creiem que es podrien millorar, com són: (explicar el perquè)

Per tal de millorar-ho proposem:

Ens agradaria que com a Consell de nois i noies assumíssiu aquestes propostes i les portéssiu al plenari. Moltes gràcies per la vostra atenció,

Atentament, tots els nois i noies de l'escola:
(signatures)

Bloc de primària

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Objectiu educatiu:

esdevenir persones participatives i actives, capaces de prendre decisions orientades a respectar i defensar els drets humans i la convivència democràtica.

Art i sensibilització

L'alumnat és l'agent sensibilitzador sobre les desigualtats i bones pràctiques sistematitzades de l'entorn del centre educatiu. Es tracta d'una devolució de l'aprenentatge a la comunitat educativa i a la ciutadania en general. Prèvia preparació de l'acció artística, es realitza una presentació pública de les propostes de millora de la desigualtat mitjançant accions en espais públics i/o en espais escolars. La creació artística es desenvolupa en dues sessions diferents, una per la preparació i l'altra per l'execució. L'execució es replica tantes vegades i en els espais que es considerin adients.

CONCEPTES CLAU: sensibilització, creació artística i difusió.

Durada de l'activitat:

4 hores (en dos dies diferents)

Objectius

- ▶ Donar a conèixer allò adquirit amb la col·laboració amb d'altres entitats a través d'alguna expressió artística.
- ▶ Desenvolupar la creativitat dins del grup-classe.

Dinàmica

Primera part

Activació de coneixements previs

DIA 1

Es repren el concepte d'artivisme; quins exemples hem trobat pel barri? Es projecten les fotografies i es comenta el missatge que pretén transmetre cada imatge. Si no hi ha fotos, es poden compartir les descripcions.

Es crea el Planning sobre l'acció sensibilitzadora. A qui volem arribar? Quina és la intenció?, etc.

Depenent de cada acció sensibilitzadora, es creen els materials de suport necessària; guions, es fan assajos, dibuixos, lletres...

Durada: 90 minuts

Segona part

Contrastos

DIA 2

Es duu a terme alguna representació artística que mostri una crítica a la desigualtat social tractada i també que exposi allò après amb l'entitat local amb la que s'ha realitzat l'aprenentatge servei.

Es proposa: teatre, grafit, reportatge periodístic, infografia, creació d'un rap, bosses de tela, performance, cançons...

Aquesta expressió artística té com a objectiu fer difusió i sensibilitzar la població sobre allò viscut per l'alumnat.

Durada: 2 hores

Tercera part

Avaluació

Es reflexionarà sobre la tasca sensibilitzadora, quin ha estat l'impacte de la nostra acció?

L'alumnat ha d'emplenar la part corresponent al mòdul 11 del diari de reflexió.

Durada: 30 minuts

Material

Material de l'educador/a:

- ▶ Variarà segons l'acció sensibilitzadora.

Requisits tècnics i espai:

- ▶ El dia 1 es desenvolupa a l'aula. Els requisits i el desenvolupament del dia 2, varia segons l'acció sensibilitzadora.

P11.

Art i sensibilització

Desenvolupament del mòdul 11

Activació de coneixements previs

Aquest mòdul d'Art i sensibilització permet donar veu a tot allò investigat en l'entorn dels centres educatius de la mà de col·laboracions amb les diverses entitats al **mòdul 9: acció comunitària d'aprenentatge servei**. També suma tota la trajectòria de l'alumnat dins d'aquest projecte #desfemlesdesigualtats per tal d'abocar d'una manera creativa estratègies per desfer la desigualtat social concreta investigada per cada grup-classe.

Atenent que abans de realitzar l'acció sensibilitzadora aquesta s'ha de preparar, el present mòdul es divideix en dues sessions diferents:

► **1r dia:** es reprèn el concepte d'artivisme, es planifica i es prepara l'acció sensibilitzadora a través de l'art.

► **2n dia:** s'executa l'acció en el lloc i amb les persones destinatàries definides.

Es reprèn el concepte d'artivisme

Al **mòdul 7: Opcions per combatre les desigualtats**, es va proposar a l'alumnat que parés atenció a creacions d'artivisme al seu barri. Aquest és l'espai per projectar fotografies que hagin fet o perquè descriguin el que han trobat i comentar-ne quin és el significat, allò que les imatges volen transmetre.

Es recorda que l'artivisme uneix l'art i l'activisme polític. Són diverses expressions artístiques que critiquen les injustícies socials i les seves causes. Se solen trobar al carrer en forma de grafitis, cartells o en forma de representacions teatrals.

Planificació de l'acció sensibilitzadora

La **sensibilització** és l'acció de donar a conèixer a d'altres persones la importància d'allò que volem mostrar. En aquest sentit, amb aquest procés l'alumnat forma part de la **ciutadania activa** ja que està realitzant accions a favor de desfer les desigualtats socials. Així que podem dir que el resultat de l'acció sensibilitzadora per part de l'alumnat també serà artivisme.

Ara és el moment que l'alumnat creï la seva acció sensibilitzadora. Per fer-ho es proposa que primer responguin a les qüestions que es troben a l'annex 1 fitxa per preparar l'acció artística. Pot ser de manera oral, a la pissarra o emplenant-la directament. En tot cas, es formulen preguntes per a la planificació de l'acció sensibilitzadora, del tipus: quines són les persones destinatàries de l'acció o per què la duem a terme.

Es troba, doncs, que per dur a terme l'acció sensibilitzadora s'han de seguir els passos:

1. Planificació (DIA 1).
2. Preparació (DIA 1).
3. Representació (DIA 2).
4. Avaluació - reflexió (DIA 2).

Contrastos

Preparació de l'acció sensibilitzadora

Depenent del format artístic i de l'enfocament que es vulgui donar a l'acció sensibilitzadora, la preparació serà d'una manera o d'una altra. Amb el treball previ de planificació de l'acció sensibilitzadora ja s'haurà donat forma a aquesta preparació.

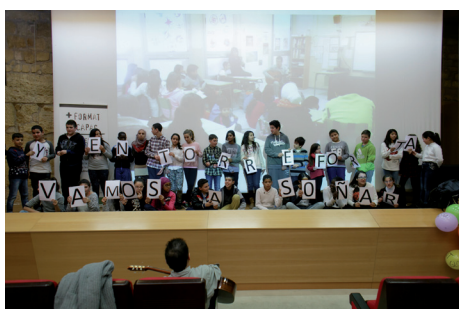
A continuació es mostren propostes d'acció sensibilitzadora a través de l'art: la música com a forma d'artivisme, creació d'un mercat d'intercanvi, teatre de titelles, missatges d'ànims, infografia i visibilització de punts conflictius a partir d'imatges estàtiques amb el cos. En tot cas, en són unes propostes, però es poden donar moltes altres creacions diferents.

Propostes d'acció sensibilitzadora a través de l'art

LA MÚSICA COM A FORMA D'ARTIVISME

Es troba la música com a mitjà que pot criticar les situacions injustes, pot proposar millores i pot donar missatges d'esperança en el canvi.

L'alumnat escolta la cançó "Seguiremos" de Macaco i adapta la lletra a la desigualtat social investigada. Vegeu l'annex 2 per trobar la lletra d'aquesta cançó i per conèixer una versió creada per l'alumnat de l'escola Torreforta de Tarragona sobre l'espai públic.

Classe de 6è B Escola Torreforta, Tarragona.
Foto: Miquel Taverna

Citacions inspiradores que es poden relacionar a partir de la cançó:

"La utopía está en el horizonte. Camino dos pasos, ella se aleja dos pasos y el horizonte se corre diez pasos más allá. ¿Entonces para que sirve la utopía? Para eso, sirve para caminar." Eduardo Galeano

"No necessitem la promesa d'un final feliç per justificar el rebuig a un món que sentim equivocacat." Holloway, J. (2002) *Change the World Without Taking Power: The Meaning of Revolution Today*. Editorial Pluto

MERCAT D'INTERCANVI

El mercat d'intercanvi és una bona eina per tractar les desigualtats en el món dels aliments i en el món del consum.

Es proposa crear un mercat d'intercanvi entre els nois i les noies de la classe. Per fer-ho, es té com a referència la proposta d'una web que promou l'intercanvi que és: <http://www.volstens.unmicroclima.com/>

Aquesta web mostra dues columnes: l'una amb objectes que la gent vol i l'altra amb el que la gent té. I cada objecte té una **descripció** del perquè és necessari o per què se'n desfan. Aquest tipus de descripció és important perquè fa posar consciència en la història dels objectes i de si són necessaris o ens en podem desfer per canviar-los amb algú que els necessiti.

Classe de 6è B Escola el Miracle, Tarragona.

Així, es creen dues llistes de l'estil: el que vull (allò que necessito) / el que tinc i puc intercanviar. Es pot començar fent dues columnes a la pissarra. Es comença "pel que vull o necessito" per després veure si l'alumnat va oferint allò que d'altres volen (deixar-ho lliure i després valorar si s'han donat situacions de solidaritat o companyonia). Per a cada objecte que pensin portar, han de crear una targeta, les targetes poden ser del tipus:

TINC UN CÒMIC DE BATMAN

Ja m'he l'he llegit i el puc intercanviar per un altre còmic que no conegui.

Nom i cognoms alumne/a

També es pot elaborar algun cartell per titular el mercat i, si escau, més materials visuals que expliquin com funcionarà.

Quant als objectes: la idea és portar **dos objectes** de segona mà en bon estat o productes creats per intercanviar-los per d'altres que portin les altres persones participants.

Com millor estat tinguin els objectes que portem, més probable és que els aconseguim intercanviar pel que volem o necessitem. Els objectes que poden portar-se al mercat d'intercanvi són del tipus: llibres, revistes, contes i còmics, CD i DVD, jocs, joguines, disfresses, instruments musicals, material esportiu, elements decoratius...

VISIBILITZACIÓ DE PUNTS MILLORABLES

La visibilització de punts millorables és una bona eina per tractar les desigualtats, sobretot, en el món de l'espai públic.

L'alumnat fa una tria de 4 o 5 espais que són criticables i millorables. Per exemple, les fonts poc accessibles, pocs bancs per a les persones grans, el paviment per persones amb dificultats visuals mal col·locat, graons... També ha de triar 2 punts positius i que troben que estan ben dissenyats. Aquestes idees ja les tindrem recollides si prèviament ja s'ha elaborat la carta formal del mòdul 10. Els punts es representaran en cartolines de colors:

- ▶ 2 cercles verds per als espais positius (podran dibuixar o escriure què representen).
- ▶ 4 cercles vermells per als llocs on hi ha discriminacions (podran dibuixar o escriure allò que representen).
- ▶ 4 cercles blaus que representaran les alternatives per solapar els punts vermells (podran dibuixar o escriure allò que representen).

Es surt als espais concrets on es vol representar una imatge estàtica i col·locarem els cercles als llocs. Prèviament, l'alumnat ha triat com fer una representació, del tipus: simulant que s'és una persona gran, cega, amb cadira de rodes que es troba amb els obstacles assenyalats com a punts vermells.

Classe de 6è Escola Pau Sans, l'Hospitalet de Llobregat.

Crear una petita exposició en cartolines grans o en suro com a material de difusió amb:

- ▶ Els materials que han dibuixat (punts verds, vermells i blaus).
- ▶ La foto que surti de cada grup de la representació estàtica.
- ▶ Més idees que vulguin afegir-hi.

TEATRE DE TITELLES

L'alumnat elabora un petit teatre amb titelles per representar allò que ha investigat sobre la desigualtat social concreta. Aquesta representació, la pot compartir amb d'altres classes de l'escola i pot incloure guions sobre bones pràctiques per pal·liar la desigualtat social tractada.

Els nens i nenes poden crear les titelles amb foam o amb d'altres materials per tal de personalitzar els personatges que es volen presentar en escena.

MISSATGES ESPERANÇADORS PER A PERSONES QUE PATEIXEN SITUACIONS EXTREMES DE DESIGUALTAT

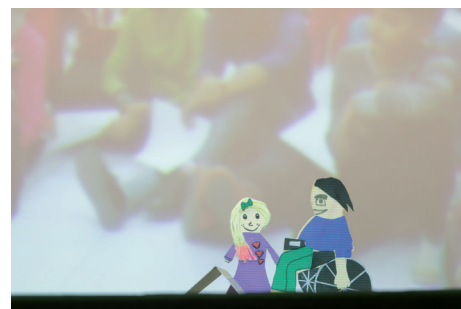
Aquesta proposta s'ha plantejant pensant en les col·laboracions amb les Plataformes d'Afectats per la Hipoteca a partir de les desigualtats en el món de l'habitatge. Consisteix a preparar missatges d'ànim a partir dels coneixements que l'alumnat ha adquirit amb les diferents col·laboracions. El resultat es fa arribar a les seues on es reuneixen les persones afectades i/o es crea una exposició per al conjunt de l'escola.

Classe de 6è A Escola Torreforta, Tarragona. Fotos Miquel Taverna

Representació

Segons quina acció sensibilitzadora s'hagi planificat i preparat, se'n fa la representació.

Avaluació

En forma de debat es reflexiona sobre la tasca sensibilitzadora: quin ha estat l'impacte de la nostra acció? S'ha assolit la nostra intenció o objectiu?

En pensen d'altres maneres per donar més veu a la nostra acció, ja sigui tornant a fer la representació a d'altres persones destinatàries o pujant fotos, vídeos de l'acció a les xarxes socials.

L'alumnat ha d'emplenar l'apartat corresponent al mòdul 11 al diari de reflexió sobre la desigualtat social investigada.

Material que l'educador/a ha de recollir d'aquest taller

- ▶ Foto per al dau fotogràfic realitzada per l'alumnat.
- ▶ Diari de reflexió sobre la desigualtat (s'ha d'emplenar la part del mòdul 11).
- ▶ Fotos de la preparació i representació de l'acció transformadora.

P11.

Art i sensibilització

Fitxa per preparar l'acció artística

Desigualtat social tractada:

Destinatàries (persones que veuran la creació artística, a qui volem arribar):

Intenció (per què ho fem?):

On exposem? (quin lloc: plaça, saló d'actes, altra classe, etc.):

Planning, cronologia (definim la creació pas a pas)

1. Concretem la creació artística (què farem?)

2. Pensem materials que necessitem (cartrons, retoladors, capsos grans, alguna disfressa, etc.)

3. Creació de guions (quin paper té cadascú/na?)

4. Creació dels materials (elaborem infografies, retallem, muntem les capsos, etc.)

5. Fem assajos (posem en pràctica allò que volem mostrar a les destinatàries)

P11.

Art i sensibilització

Cançó inspiradora

La cançó “Seguiremos” va ser impulsada pels nens i nenes d’Oncologia de l’Hospital Sant Joan de Déu de Barcelona junt amb els seus professionals i el cantant Macaco com un missatge d’esperança per sensibilitzar sobre la importància d’investigar i lluitar contra el càncer infantil.

Es pot veure el videoclip que van crear a:
<https://www.youtube.com/watch?v=8WATgU5PduE>

Macaco: “Seguiremos”

Di sí (oh oh) seguiremos (oh oh)
Si dicen perdido yo digo buscando,
Si dicen no llegas de puntillas alcanzamos,
Y sí (oh oh) seguiremos (oh oh).
Si dicen caíste yo digo me levanto
Si dicen dormido es mejor soñando

Entre unos y otros ahí estás tú
Somos los mismos somos distintos
Pero nos llaman multitud.
Perdonen que no me levante
Cuando digan de frente y al paso
No somos tropas no somos soldados
Mejor gotas sobre olas flotando.

Y sí (oh oh) seguiremos (oh oh)
Si dicen perdido yo digo buscando,
Si dicen no llegas de puntillas alcanzamos,
Y sí (oh oh) seguiremos (oh oh).
Si dicen caíste yo digo me levanto
Si dicen dormido es mejor soñando

Perdonen que no me aclare
En medio de este mar enturbiado
Nos hicieron agua trasparente
No me ensucien más,
Yo ya me he manchado.
y es que hay una gran diferencia
entre pensar y soñar
yo soy de lo segundo
En cada segundo vuelvo a empezar.

Y sí (oh oh) seguiremos (oh oh)
Si dicen perdido yo digo buscando,
Si dicen no llegas de puntillas alcanzamos,
Y sí (oh oh) seguiremos (oh oh).
Si dicen caíste yo digo me levanto
Si dicen dormido es mejor soñando

Hoy sabemos que lo importante es soñar, liberar
nuestro inconsciente, el filtro de censura del
pensamiento, creemos que al soñar perdemos un
tercio de nuestra vida, y nos equivocamos. (voz en off)

Y sí (oh oh) seguiremos (oh oh)
Si dicen perdido yo digo buscando,
Si dicen no llegas de puntillas alcanzamos,
Y sí (oh oh) seguiremos (oh oh).
Si dicen caíste yo digo me levanto
Si dicen dormido es mejor soñando
Si dicen caíste yo digo me levanto
Si dicen dormido es mejor soñando

Hoy sabemos que lo importante es soñar (voz en off)

Exemple adaptació de la cançó

La classe de 6è B de l’**escola Torreforta**, a partir de la desigualtat investigada de l’**espai públic**, ha adaptat la cançó de Macaco. Junt amb el tutor Quim a la guitarra, l’alumnat interpreta aquesta cançó. És adaptada amb les emocions sentides al fer l’acció FORMI-GUEJANT amb el Casal l’Amic a l’espai abandonat de davant de l’escola. Es va representar el resultat el dia de l’acte de cloenda de Tarragona (14 de desembre de 2015).

Adaptació “Seguiremos”

Di sí..... seguiré .....

Si ensucias la calle, tendrás que limpiarla
si ensucias la calle, serás el peor.

Di sí..... seguiré .....

Si dices tristeza, yo digo esperanza
si dices tristeza, yo digo esperanza.

Entre todos podemos hacerlo,
somos los mismos somos distintos,
pero somos multitud.
Perdonen que no me levante
cuando digan de frente y al paso
no somos tropas, no somos soldados
somos niños, somos esperanza.

Di sí..... seguiré .....

Si ensucias la calle, tendrás que limpiarla
si ensucias la calle, serás el peor.

Di sí..... seguiré .....

Si dices tristeza, yo digo esperanza
si dices tristeza, yo digo esperanza.

Perdonen que esté confundido,
en medio de este mar, enturbiado,
nos hicieron buena gente.
No ensucien más, que yo ya me he manchado.
Y es que hay una gran diferencia entre pensar y soñar.
Yo soy de lo segundo,
y en Torreforta vamos a soñar.

Di sí..... seguiré .....

Si ensucias la calle, tendrás que limpiarla
si ensucias la calle, serás el peor.

Di sí..... seguiré .....

Si dices tristeza, yo digo esperanza
si dices tristeza, yo digo esperanza. (bis)

Bloc de secundària

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Objectiu educatiu:

esdevenir persones crítiques, responsables, solidàries i actives en la defensa dels drets humans i la participació democràtica orientades a la construcció d'una societat més justa i equitativa.

Tria de la desigualtat social a desfer

El present mòdul és una dinàmica de transició entre la primera fase i la segona del projecte #desfemesdesigualtats. A partir de la descoberta fotogràfica de les desigualtats que es va realitzar a la primera fase es copsa la diversitat de desigualtats socials que es van trobar. A partir d'aquesta varietat, el grup-classe tria una desigualtat social per tal de dur a terme la segona fase, l'acció transformadora. Aquesta tria es realitza tenint en compte la desigualtat social que més creuen que afecta l'entorn.

CONCEPTES CLAU: fotorelat i entorn.

Durada de l'activitat:

50 minuts

Objectius

► Definir tres desigualtats socials, partint dels fotorelats, per tal de treballar durant la segona fase del projecte.

Dinàmica

Primera part

Activació de coneixements previs

Es facilita un document amb els fotorelats creats per l'alumnat a la primera fase del projecte.

Es reparteixen els fotorelats a cada autor/a. Es proposa que cadascú/na llegeixi només el títol del propi fotorelat, per compartir-ho amb la resta.

Durada: 15 minuts

Segona part

Contrastos

La classe s'organitza en 4 grups. Es proposa que cada fotorelat s'emmarqui dins d'una única temàtica: l'adjudicació d'aquesta temàtica haurà de ser debatuda en aquests petits grups.

S'agrupen els fotorelats de tota la classe segons les categories triades.

Es formula la pregunta: **Quins són els tres fotorelats que millor mostren la problemàtica del barri?** S'ha de valorar la resposta segons quina creuen que és la desigualtat o injustícia que més afecta l'entorn.

Durada: 15 minuts

Tercera part

Avaluació

Per últim es realitza un recompte dels fotorelats més votats i es valora la temàtica sobre la desigualtat social a transformar.

Durada: 20 minuts

Material

Material de l'educador/a:

► Fotorelats impresos, gomets i cel·lo opcionals.

Requisits tècnics i espai:

► Pissarra, retoladors o guix. A l'aula.

S5.

Tria de la desigualtat social a desfer

Desenvolupament del mòdul 5

Activació de coneixements previs

Introducció de la dinàmica

S'explica a l'alumnat quin és l'objectiu de la dinàmica i com serà el seu desenvolupament. La dinàmica consta de dues parts: primer es realitza un treball grupal i a continuació es posa en comú allò tractat als grups.

Tot seguit es reparteixen els fotorelats a cada autor i autora. Es proposa que cada jove llegeixi només el títol del propi fotorelat, per tal de compartir-ho amb la resta.

Contrastos

Tria de les temàtiques de cada fotorelat

La classe s'organitza en 4 grups. Es proposa que cada fotorelat s'emmarqui dins d'una única temàtica: l'adjudicació d'aquesta temàtica ha de ser debatuda en aquests petits grups.

A continuació es proposen unes quantes categories o temàtiques a les quals poden pertànyer els fotorelats:

- ▶ Habitatge
- ▶ Món laboral
- ▶ Llibertat d'expressió
- ▶ Gènere, edat i/o ètnia
- ▶ Alimentació
- ▶ Intergeneracions
- ▶ Sanitat
- ▶ Educació
- ▶ Medi ambient
- ▶ Esports i lleure
- ▶ Altres (a definir per l'alumnat)

Seguidament s'agrupen els fotorelats de tota la classe segons les categories triades. Per fer-ho més visual es poden penjar de la paret o de la pissarra, tot indicant la temàtica que tenen en comú els diversos fotorelats. També hi ha l'opció d'agrupar-los a terra.

Es formula la pregunta: **quins són els tres fotorelats que millor mostren la problemàtica del barri?** S'ha de valorar la resposta segons quina creuen que és la desigualtat o injustícia que més afecta l'entorn.

Es dona temps perquè llegeixin els fotorelats de la resta de companys/es i així puguin copsar-los tots. Cada alumne/a tria 3 fotorelats i hi enganxa un gomet o li fa una creu.

Com que els fotorelats estan organitzats per categories es fa un recompte dels gomets de cadascuna i d'aquesta manera es copsa el rànquing de les tres temàtiques més valorades.

Avaluació

Es proposa fer una valoració conjunta sobre si les tres temàtiques que han resultat més votades responen a les problemàtiques que més afecten el barri.

Posteriorment a la selecció de les tres temàtiques, la persona dinamitzadora valora amb la resta de l'equip educatiu una única desigualtat social a treballar. Es valorarà si des del centre educatiu ja existeix cap vincle o coneixença d'alguna entitat que treballi amb la temàtica i l'adequació per treballar-la amb el grup.

Material que l'educador/a ha de recollir d'aquest taller

- ▶ Recompte de fotorelats segons cada temàtica.
- ▶ Tres temàtiques triades per ser més votades i millor valorades.

Bloc de secundària

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Objectiu educatiu:

esdevenir persones crítiques, responsables, solidàries i actives en la defensa dels drets humans i la participació democràtica orientades a la construcció d'una societat més justa i equitativa.

Causes de la desigualtat escollida i comparativa global

La proposta d'aquest mòdul és donar a conèixer les causes de les desigualtats socials posant el punt de mira als nivells local i global. Per introduir el mòdul i la segona fase de #desfemlesdesigualtats, es reflexiona sobre el pas de l'alumnat pel projecte. A continuació es donen a conèixer les necessitats bàsiques definides per Maslow i projectes fotogràfics d'arreu del món per dur a terme una comparativa global de la desigualtat social investigada. Atenent la lògica causa-efecte es dinamitza una activitat que presenta conceptes clau de la desigualtat social investigada i l'alumnat relaciona aquests conceptes utilitzant les seves argumentacions.

CONCEPTES CLAU: necessitats bàsiques, comparativa global, desigualtat d'oportunitats, equitat, etnocentrisme i lògica causa-efecte.

Durada de l'activitat:

2 hores

Objectius

- Prendre consciència del rol actiu en l'acció transformadora en la segona fase del projecte #desfemlesdesigualtats.
- Comprendre les causes de la desigualtat social tractada a través de la lògica causa-efecte i eines gràfiques.
- Conèixer les necessitats bàsiques de les persones al món.

Dinàmica

Primera part

Activació de coneixements previs

Per tal de lligar la primera fase amb la segona es proposa, a mode de reflexió de l'alumnat, que realitzi una **línia del temps** sobre la seva participació en el projecte. És el punt actual el moment de descobrir les causes de la desigualtat triada.

L'alumnat esmentarà idees per desfer la desigualtat en un diari de reflexió.

Es proposa una **dinàmica d'avaluació gràfica** on l'alumnat realitza una fotografia d'allò que l'impacta més del pas per cada mòdul (*).

Posteriorment es reflexiona sobre les necessitats bàsiques i es mostrarà la proposta de la **piràmide de Maslow**.

Mitjançant dos vídeos de suport, *Milk* i *Babies*, es tractaran les necessitats bàsiques i la comparativa global. Per tal d'aprofundir en la comparativa global de les desigualtats es visualitza i comenta un **projecte fotogràfic** de la desigualtat triada arreu del món. Es valorarà positivament la diversitat i sostenibilitat en cada context.

Durada: 50 minuts

Segona part

Contrastos

Què és la **causalitat** i com podem entendre-la en el món social.

Dinàmica col·lectiva causa-efecte de la desigualtat social tractada. Es presenten **cadena explicativa** que l'alumnat ha d'ordenar de manera raonada. Tot el grup classe es col·loca en cercle i es creen les relacions dels conceptes teixint una **"teranyina"** amb fils de colors.

Les relacions causa-efecte es col·loquen en un **diagrama d'Ishikawa**, on l'efecte final és la desigualtat social que treballa cada grup.

Durada: 60 minuts

Tercera part

Avaluació

Els resultats de la línia del temps i del diagrama causa-efecte són part de l'avaluació de l'aprenentatge de l'alumnat.

A més a més, oferim un petit espai per a la reflexió a tall de conclusió d'aquest mòdul 6 amb preguntes com:

- Què hem après en el taller?
- Ha canviat la nostra visió de les desigualtats socials amb el treball que hem fet?
- En quin moment del projecte ens trobem?
- Cap a on anem?

L'alumnat emplenarà el **diari de reflexió** amb idees que ha descobert o reforçat per desfer la desigualtat en aquest mòdul.

(* **El resultat de les fotografies es plasmarà en un cub o dau que resumirà gràficament la vivència al llarg del projecte.**)

Durada: 10 minuts

Material

Material de l'educador/a:

► Imatges i vídeos per projectar, fils de colors, cartolina gran, post-its, cel·lo, retolador gruixut, targetes de cadenes explicatives, mòbil per fotografiar o càmera de fotos i diari de reflexió per a cada alumne/a.

Requisits tècnics i espai:

► Càmera de fotos, ordinador amb àudio, projector i pantalla, connexió a internet i retoladors o guix. A l'aula.

S6.

Causes de la desigualtat escollida i comparativa global

Desenvolupament del mòdul 6

Activació de coneixements previs

Continuem construint el projecte

Continuem construint el projecte **#desfemesdesigualtats: aprenentatge creatiu per una ciutadania global** i per tal de lligar la primera fase, la descoberta de les desigualtats, a la segona, l'acció transformadora, es proposa a manera de reflexió per a l'alumnat que realitzi una **línia del temps** sobre la seva participació en el projecte. La idea és explicitar tot allò viscut a la primera fase; 4 mòduls formatius on el tercer va ser la descoberta fotogràfica, també el concurs virtual, l'acte de cloenda i la difusió de la postal guanyadora, entre més moments a destacar.

Com a lligam amb la segona fase s'ha triat una desigualtat social concreta a tractar; alimentació, habitatge, medi ambient, espai públic, drets intergeneracionals, consum... És el **moment** de trobar les causes de la **desigualtat social triada** i de dur a terme l'**acció transformadora** per minvar la desigualtat social a l'entorn.

Aquesta línia del temps es pot realitzar a la pissarra i és l'alumnat qui marca els diferents moments del projecte a la cronologia.

També es reforcen les idees que es van transmetre al llarg de la primera fase, com són:

[+ aprenentatges → + possibilitat de transformació → + defensa dels drets humans = - desigualtats socials]

A manera d'avaluació i reflexió es proposa un **diari de reflexió** sobre la desigualtat social triada en concret. L'alumnat ha d'emplenar en aquest moment del taller la primera part del diari: **"Què creus que es pot fer per desfer aquesta desigualtat social? Digues totes les idees que imaginis."** Vegeu annex 1 diari de reflexió de l'alumnat.

Dinàmica d'avaluació gràfica: un mòdul/una fotografia per a un dau fotogràfic

Per recollir la vivència i l'aprenentatge del grup participant al llarg de la segona fase es proposa fer-ho a través de la fotografia. Com que la segona fase consta de 6 mòduls, al final de tot aquest procés tindrem una fotografia representativa de cada mòdul. La idea és crear un cub o dau amb les 6 fotos que surten dels mòduls. Al finalitzar el projecte, com a reconeixement, s'entregarà al grup classe el cub fotogràfic.

Cada fotografia és realitzada pels infants i haurà de mostrar allò que els impacta més o els resulta més important de cada sessió. Es poden fer unes quantes fotos, però al final de la sessió se n'ha de triar només una i es pacta prèviament qui és la persona o grup responsable de realitzar les fotografies a cada mòdul.

Les necessitats bàsiques de les persones

Es reflexiona sobre les necessitats bàsiques de les persones mitjançant la proposta de la piràmide de Maslow. Abraham Maslow va néixer a Nova York l'any 1908. Va crear la teoria psicològica de la motivació humana el 1943 i va formular una jerarquia de les necessitats humanes on defensa que a mesura que s'acompleixen les necessitats més bàsiques, els éssers humans desenvolupen necessitats i desitjos més elevats.

Amb l'ajuda d'una piràmide de 5 nivells es fa una relació entre diverses imatges i els nivells de la piràmide. Les imatges poden correspondre a unes quantes categories. Pensarem la piràmide des de la desigualtat social concreta a treballar.

Imatges que es projectaran:

1. Unes mans agafant maduixes.

Correspon al nivell més bàsic de la piràmide, les **necessitats del cos**. Podem trobar que serien menjar, respirar i descansar, entre més.

2. Una dona tocant la guitarra.

Correspon al nivell més elevat de la piràmide, el desenvolupament propi, l'**autorealització**. Podem trobar les necessitats d'assolir objectius personals; de tipus creatiu, de reptes esportius, d'adquirir coneixement, entre més.

3. Un grup de música.

Correspon al nivell mitjà de la piràmide, **pertànyer a un grup**, relacionar-nos. Es lliga la temàtica de la fotografia anterior, per veure com una mateixa acció (tocar la guitarra) por satisfer necessitats bàsiques diferents. Aquí destacariem els grups als quals pertanyem; la família, els amics, la classe...

4. Bombers apagant incendi.

Correspon al segon nivell bàsic de la piràmide, viure sense amenaces, la **seguretat**. Destaquem la importància de l'entorn on vivim.

5. Unes mans que es lliguen.

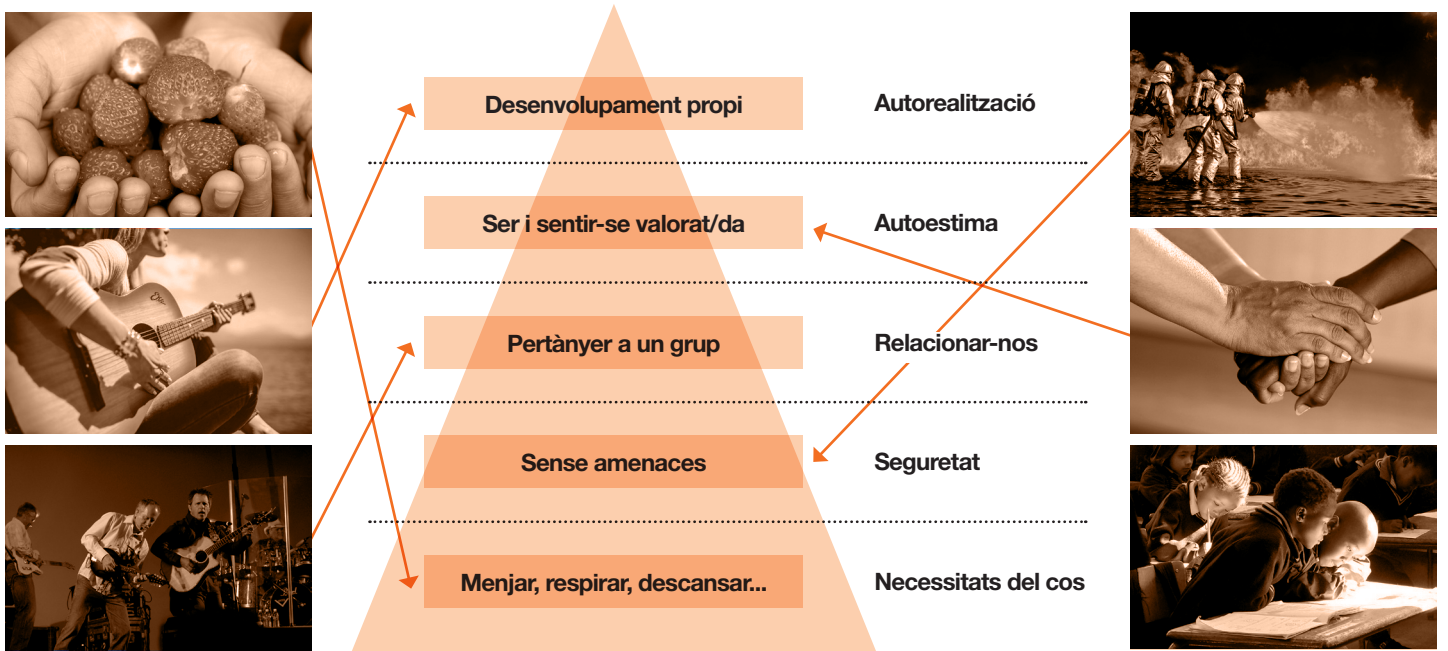
Correspon al segon nivell més elevat de la piràmide, l'**autoestima** de ser reconegut i respectat pels altres.

6. Tres nens/es en una classe.

Aquesta imatge ens permet reflexionar sobre quines necessitats assolim al centre educatiu; com menjar, viure sense amenaces, pertanyem a uns grups, som respectades, valorades, reconegudes i podem satisfer objectius propis, sobretot d'adquirir coneixement.

Les necessitats bàsiques de les persones

La piràmide de les necessitats de Maslow

Idea força: la base de la piràmide atén la **supervivència** mentre que els nivells superiors parlen del **creixement** de l'individu en relació amb el seu entorn.

Idea força: la majoria de necessitats bàsiques se satisfan socialment, en col·lectiu. Els individus requerim el nostre entorn, les altres persones, per assolir la gran part de les necessitats.

Idea força: els drets humans atenen tots els nivells de la piràmide. **Tots els éssers humans** tenim dret a satisfer totes les necessitats bàsiques, sense excepció ni discriminació.

Idea força: podem trobar una crítica a la interpretació de la piràmide de Maslow quan es vincula el **consumisme** a l'últim estadi d'**autorealització**.

► A Youtube tenim disponible un vídeo humorístic que mostra una part de les necessitats del cos, com és aconseguir aliment, per davant de la seguretat. També podem trobar altres nivells de la piràmide com el fet de pertànyer a un grup.

“(Official HD) **Milk Mustache Campaign Super Bowl XLVII TV Commercial** (Extended Version)” (duració 1'02”) <https://www.youtube.com/watch?v=ngRuqEhCE0k>

El vídeo mostra tres nenes que volen esmorzar i s'han quedat sense llet. Un home fort surt al carrer per proveir de llet les nenes i pel camí es va trobant moltes situacions que requereixen la seva ajuda, per exemple: incendi, robatori, gat en un arbre... Però ell persisteix en el seu objectiu de satisfer la necessitat bàsica de les nenes d'alimentar-se. Finalment ho aconsegueix i diu la frase: “Ja podem posar-nos en marxa.”

Es crea un **espai de reflexió crítica** sobre el vídeo, amb qüestions tipus:

- És realista el vídeo?
- Quines necessitats observem al vídeo?
- És l'alimentació l'única necessitat fisiològica que tenim els éssers humans?
- Trobem estereotips del gènere? On l'home fort proveeix i les nenes tenen paper passiu.
- Creieu que en altres parts del món hi ha les mateixes prioritats de necessitats?
- Altres reflexions...

Comparativa global

Per tal de lligar les necessitats bàsiques amb una visió global, es tracten dos formats artístics: el vídeo i la fotografia.

1. Vídeo. Es visualitza el tràiler d'una pel·lícula que es diu *BABIES* i és del director Thomas Balmès. En aquest vídeo es veu el primer any de vida de dos nens de Namíbia i Mongòlia i dues nenes de Califòrnia i el Japó.

“**BABIES** - Official Trailer” (duració 2'26")
<https://www.youtube.com/watch?v=vB36k0hGxDM>

Es crea un **espai de reflexió crítica** sobre el vídeo, amb qüestions tipus:

- ▶ Quines necessitats bàsiques trobem?
- ▶ N'hi ha algunes en comú als 4 casos?
- ▶ És el mateix, l'acompanyament del pare i la mare en cada cas?
- ▶ Altres reflexions...

2. A continuació es mostra una comparativa global de la desigualtat social tractada mitjançant projectes artístics del món de la **fotografia**. Cal valorar si mostrar el projecte complet o no, ja que poden resultar massa fotografies, com en la temàtica d'habitatge que consta de 21 fotografies.

Només es mostra el projecte corresponent a la desigualtat social que investiga la classe. Quant a:

▶ **Habitatge:** fotografies sobre 21 nens/es d'arreu del món i les seves habitacions. Realitzades pel fotògraf anglès James Mollison.
<http://www.politicaysociedad.net/fotos-21-ninos-de-todo-el-mundo-y-el-lugar-donde-duermen-una-mirada-a-la-desigualdad/#>

▶ **Alimentació:** 36 fotografies sobre famílies d'arreu del món i la seva compra setmanal d'aliments. Realitzades pel fotògraf Peter Menzel, en el projecte *Hungry Planet Family Food Portraits*.
<http://menzelphoto.photoshelter.com/gallery/Hungry-Planet-Family-Food-Portraits/G0000zmgWvU6SiKM/C0000k7JgEHhEq0w>

https://vsf.org.es/sites/default/files/docs/ja_volem_el_pa_sencer.pdf

▶ **Espai públic:** diversos projectes fotogràfics que mostren realitats de Mèxic, el Brasil, Egipte, Indonèsia, el Senegal i Catalunya.

<http://www.politicaysociedad.net/fotos-16-imagenes-que-te-muestran-el-contraste-entre-ricos-y-pobres-en-distintas-ciudades-del-mundo/#>

<http://alternopolis.com/erase-the-differences-by-oscar-ruiz/>

<http://www.tucavieira.com.br/A-foto-da-favela-de-Paraisopolis>

En concloure la visualització de les fotografies es recomana presentar un **mapa de Peters** que inclogui la localització dels països on s'han realitzat les fotografies mostrades, tot afegint-hi amb algun programa d'edició d'imatges els punts d'ubicació.

Una vegada visualitzat el projecte adient segons la desigualtat a tractar s'obre un **espai de reflexió**, valorant positivament la diversitat cultural i els criteris de sostenibilitat amb preguntes com:

- ▶ Què us han semblat les fotografies?
- ▶ Aquestes fotografies ens mostren totes les realitats existents en cada país?
- ▶ Veiem coses positives i negatives en alguna de les situacions? Formulem aquesta pregunta amb la intenció de destacar parts positives de cada situació familiar, com poden ser el treball intergeneracional, la cura familiar, l'autoconsum, la sostenibilitat...
- ▶ Proposem a l'alumnat que expliqui algun exemple que conegui i no ha vist a les imatges. En aquesta línia pensem en la pròpia realitat, en com vivim nosaltres, les persones del nostre entorn i com es viu al nostre barri.
- ▶ Trobem alguna imatge on no s'acompleixi la necessitat bàsica de què parlem? I que hi hagi risc de no complir-se?
- ▶ Es veuen desigualtats entre les diferents fotografies i parts del món? O es repeteix un patró?

Contrastos

La causalitat

La causalitat (**lleï causa-efecte**) és la relació que s'estableix entre dos fets temporalment simultanis o successius quan el primer (causa) produeix el segon (efecte).

Exemple inicial de causa-efecte:

Es fa un cop a la taula. Què ha passat? S'ha sentit el cop. On és en aquesta situació la causa-efecte?

Causa—> **cop**
Efecte—> **so**

Es pot formular la situació de diverses maneres:

- ▶ Com que he donat un cop hem sentit el so.
- ▶ S'ha sentit el so perquè he donat un cop.

Es troba que el cop ha produït més efectes a part del so? Quins?

Com es pot aplicar aquesta lògica a les desigualtats socials? L'alumnat pot formular un parell de propostes:

▶ **Com que X, ha passat Y**
(Exemple: com que s'ha retallat la sanitat, hi ha més llista d'espera).

▶ **Ha passat Y, perquè X**
(Exemple: hi ha més llista d'espera perquè s'ha retallat la sanitat).

Tot i així, en el món social les coses no són blanques o negres, però trobem tendències que es repeteixen.

Les causes, quines són?

A continuació es proposa una dinàmica col·lectiva causa-efecte de la desigualtat social investigada.

Es presentaran **3 cadenes explicatives** sobre la desigualtat tractada, amb tota la classe en cercle. Cada cadena es troba en targetes d'un color diferent que es repartiran aleatòriament. Les targetes ja estaran elaborades i es llegirà la primera causa i l'efecte final, però no els passos intermedis. Serà l'alumnat qui defensi l'ordre i a mesura que es vagi establint, es passaran cada cabdell per veure les relacions causa-efecte. L'educadora podrà agafar les targetes que vagin sortint i col·locar-les en l'ordre acordat per després poder fer una lectura de totes les cadenes. Vegeu l'annex 2 cadena causa-efecte. Exemple habitatge.

Hi haurà un altre cabdell, que unirà les cadenes encara que no formin part del mateix color per veure interrelacions: tot es pot argumentar. L'alumnat també pot aportar més causes o efectes si veu que hi falten.

Per últim es crearà un **diagrama Ishikawa** (causa-efecte) que mostri les relacions resultants de la dinàmica on l'efecte final serà la desigualtat social a treballar per cada grup-classe i les causes s'aniran afegint al voltant d'aquesta desigualtat social. Es mostrarà un exemple d'infografia com una manera visual d'exposar informació, en aquest cas sobre els CIE.

Què és un CIE?

Vegeu la infografia al següent enllaç:
<https://directa.cat/document/cie-en-xifres>

Nota: Cada targeta tindrà subratllat un concepte. Aquest concepte serà una pista per il·lustrar la idea que surt a cada targeta si es vol fer el diagrama d'Ishikawa amb il·lustracions en comptes de paraules.

Avaluació

El resultat de la línia del temps i del diagrama d'Ishikawa són part de l'avaluació de l'aprenentatge de l'alumnat.

A més a més, s'ofereix un petit espai per a la reflexió a tall de conclusió d'aquest mòdul 6 amb preguntes com (preguntes orientatives, no cal formular-les totes):

- ▶ Què hem après després del taller?
- ▶ Ha canviat la nostra visió de les desigualtats socials amb el treball que hem fet?
- ▶ En quin moment del projecte ens trobem? Cap a on anem?

L'alumnat ha d'emplenar l'apartat corresponent al mòdul 6 al diari de reflexió. En l'apartat ha de destacar les idees que ha descobert o reforçat per desfer la desigualtat social. Pot expressar-ho en dibuixos o paraules.

Material que l'educador/a ha de recollir d'aquest taller

- ▶ Foto per al dau fotogràfic que ha realitzat l'alumnat.
- ▶ Foto de la línia del temps (com a element avaluador).
- ▶ Diari de reflexió sobre la desigualtat (s'ha d'emplenar primera part i mòdul 6).
- ▶ Foto de teranyina que es formi amb els cabdells o del procés (com a element visual).
- ▶ Foto del diagrama Ishikawa (el diagrama **es tornarà a utilitzar als mòduls 7 i 8**).

Glossari

Austeritat Situació en la qual els governs realitzen retallades econòmiques a l'àmbit social (educació, sanitat, habitatge,...) amb l'excusa d'estalviar. Aquestes retallades tenen un cost social molt elevat.

Capitalisme Sistema econòmic en el qual vivim on impera la propietat privada i on es tendeix a l'acumulació de les riqueses en poques mans.

CIE Centre d'Internament per a Estrangers. És un espai on es reté persones estrangeres que tenen expedient d'expulsió del territori on es troben: se les priva de llibertat tot i no haver comès cap delictes. Són moltes les denúncies que s'han rebut de maltractament a les persones internades.

Dació en pagament És l'acció per part dels bancs de perdonar el deute a les persones que hi tenen signada una hi-poteca. De manera que la persona que no pot pagar la hipoteca del seu habitatge el perd, però no ha de pagar el deute pendent al banc.

Diagrama Ishikawa És va idear l'any 1943 pel japonès Kaoru Ishikawa per tal de trobar solucions a problemes en la productivitat mitjançant l'anàlisi de les causes. També és anomenat diagrama d'espines de peix o diagrama de causa-efecte: consisteix en una representació gràfica senzilla on el problema a tractar representa l'espina central i les causes són les espines que hi van a parar.

Especulació Tipus d'inversió econòmica que consisteix a comprar per vendre més car. Especular és de dubtosa ètica quan es fa amb productes de primera necessitat com els aliments i l'habitatge.

Neoliberalisme És el motor ideològic de la globalització on es prioritzen les decisions en funció dels interessos econòmics. Implica tendència de privatització dels serveis i acumulació del capital en cada vegada menys mans, és a dir, augment de les desigualtats (definició pròpia).

Precarització laboral Conseqüència de la globalització neoliberal que intensifica la competència empresarial i de diverses mesures legislatives (com la reforma laboral a Espanya el 2012), on la persona treballadora pateix **inseguretats o inestabilitat laboral** (augmenten els contractes temporals, menys compensació en l'acomiadament) i/o reducció del salari.

ANNEX 1

Bloc de secundària

Mòdul 6

GUIA PEDAGÒGICA

S6.

Causes de la desigualtat escollida i comparativa global

Diari de reflexió de l'alumnat

Desigualtat investigada:

Nom:

Què creus que es pot fer per desfer aquesta desigualtat social?
Digues totes les idees que imaginis:

Destaca les idees que has descobert o reforçat per desfer la desigualtat social en cada mòdul.
Expressa-les amb dibuixos o paraules.

Mòdul 6

Data:

Mòdul 7

Data:

Mòdul 8

Data:

Mòdul 9

Data:

Mòdul 10

Data:

Mòdul 11

Data:

ANNEX 2

Bloc de secundària

Mòdul 6

GUIA PEDAGÒGICA

S6.

Causes de la desigualtat escollida i comparativa global

Cadenes causa-efecte. Exemple habitatge

A

1. Com que vivim en una economia <u>neoliberal</u> ...	Es permet l' <u>especulació</u> sense límits	Així que algunes persones, empreses i bancs acumulen molts pisos per fer <u>negoci</u>	Això fa pujar-ne el <u>preu</u>
Es produeix la <u>bombolla immobiliària</u>	Molts pisos queden <u>buits</u>	I no tothom pot <u>pagar</u> per tenir un habitatge	8. Així que hi ha cases sense gent i <u>gent sense casa</u>

B

1. Amb la reforma <u>laboral</u> (2012)	Hi ha més <u>precarització</u> del món laboral	Acomiadar és més fàcil per a les empreses	Més <u>inestabilitat</u> laboral
Més difícil assumir lloguer o <u>hipoteca</u>	Els bancs fan <u>negoci</u> amb les hipoteques no pagades	No interessa la <u>dació en pagament</u>	8. Els <u>bancs</u> es queden amb el <u>pis</u> i la persona amb el <u>deute</u> de la hipoteca

C

1. Amb el <u>rescat a la banca</u> (2012)	S' <u>imposa l'austeritat</u>	El <u>deute l'assumeix la ciutadania</u>	S' <u>apuja l'IVA</u> i s' <u>elimina la deducció</u> per compra d'habitatge
<u>Ciutadans/es</u> perden capacitat de compra i lloguer	No hi ha suficient <u>lloguer social</u>	Es fa difícil <u>pagar</u> per hipoteca o lloguer	8. Augmenten els <u>desnonaments</u>

Bloc de secundària

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Objectiu educatiu:

esdevenir persones crítiques, responsables, solidàries i actives en la defensa dels drets humans i la participació democràtica orientades a la construcció d'una societat més justa i equitativa.

Opcions per combatre les desigualtats (proveïdors de benestar)

Al llarg d'aquest mòdul es reflexiona sobre qui o quins actors intervenen per cobrir les necessitats bàsiques de les persones. Es posa èmfasi en el paper del tercer sector i de la incidència social i política que pot dur a terme l'alumnat mitjançant diferents estratègies i eines, sempre pensant a afavorir un món just i sostenible i el seu rol com a ciutadans i ciutadanes. Tot això es posa en escena amb la tècnica del teatre-imatge, on els infants representen els diferents actors i estratègies que intervenen per combatre la desigualtat social investigada.

CONCEPTES CLAU: benestar social, assistència, apoderament, justícia social, tercer sector, pensament creatiu i artivisme.

Durada de l'activitat:

2 hores

Objectius

► Reflexionar críticament sobre els conceptes de benestar i justícia, i sobre els actors proveïdors de benestar.

► Prendre consciència del procés de construcció de la pròpia identitat com a subjecte polític (concepció àmplia del concepte).

Dinàmica

Primera part

Activació de coneixements previs

Es reflexiona sobre qui o quines organitzacions actuen en favor del benestar de les persones. En aquesta línia s'aborden les causes que es van formular al mòdul 6.

Es suggereixen preguntes com:

- Què és el **benestar social**?
- Què és la **justícia social** i la **justícia global**?
- Què és el **tercer sector**?

A partir d'aquesta introducció, es reflexiona sobre la relació entre la desigualtat social tractada i els actors **proveïdors de benestar**.

També es posa èmfasi en el pensament creatiu per lligar d'altres maneres de veure el món amb les expressions artístiques. Així, es treballa què és i què fa la **ciutadania activa** i s'introdueix el concepte d'**artivisme** (*).

Durada: 20 minuts

Segona part

Contrastos

Es treballa amb la idea que les diferents **oportunitats** a la vida defineixen la situació de les persones al món laboral. Quan els ingressos del món laboral no són suficients per tenir coberta la necessitat bàsica, es preveu la cobertura del govern/estat/administració pública. Si aquests no són suficients, es preveu l'ajuda de la família, amics i el tercer sector. Què passa quan s'arriba a un punt on cap d'aquests proveïdors de benestar han actuat en favor de la defensa del dret humà concret?

En grups es defineix una **situació extrema** que pot viure una persona en relació a la desigualtat social investigada. Es reparteixen diversos rols, l'alumnat hau d'imaginar la situació concreta, després es representa l'escena en format **teatre-imatge** i es plasmen opcions per combatre la desigualtat social.

Durada: 70 minuts

Tercera part

Avaluació

A tall de conclusió del taller es retorna a les idees per **combatre les desigualtats** que han sorgit durant el taller i es formulen de manera concreta, afegint-les al diagrama d'Ishikawa que es va crear al mòdul anterior.

En aquesta línia es reflexiona sobre quin paper té cada part (Estat, món privat, ciutadania...), a l'hora de combatre la desigualtat social.

(* **Proposem una tasca per a l'alumnat; han de realitzar una cerca d'artivisme al barri. Poden portar una foto i la mostrarem al mòdul 11.**

Durada: 30 minuts

Material

Material de l'educador/a:

- Imatges per projectar, fitxes de rol per al teatre-imatge, mòbil per fotografiar o càmera de fotos.

Requisits tècnics i espai:

- Càmera de fotos, ordinador amb àudio, projector i pantalla, connexió a internet i retoladors o guix. A l'aula.

S7.

Opcions per combatre les desigualtats

Desenvolupament del mòdul 7

Activació de coneixements previs

Esferes que intervien a favor de les necessitats bàsiques

Les causes de les desigualtats que s'han formulat al mòdul 6 s'intenten abordar o "atacar" amb les opcions per combatre les desigualtats. Es pot utilitzar la imatge de les boles de billar representa que hi ha moltes formes, actituds i opcions per combatre les desigualtats; si es fa el paral·lelisme amb el joc del billar es pot tocar les boles (que representarien les causes) o es pot tenir un actitud més passiva i passar pel voltant de les causes sense abordar-les. Cada vegada que es toca una bola (o s'aborda una causa) té un efecte sobre l'entorn..

► Què és la justícia global?

El sistema econòmic mundial actual, el **capitalisme neoliberal**, considera els diners i el mercat els pilars de les relacions entre les persones. La competitivitat i l'individualisme són els seus màxims valors. L'expansió d'aquest sistema arreu del planeta ha aprofundit les injustícies, globalment interrelacionades, fent que no parin de créixer les desigualtats entre aquells col·lectius més empobrits i els més enriquits. Actualment es troba en una fase amb quatre crisis simultànies: econòmica, social, política i ambiental.

Així, es troba els efectes del capitalisme neoliberal: **+ desigualtat entre persones, + pobres i rics + rics.**

"L'1% més ric tindrà més que la resta de la població mundial; avui dia, 1 de cada 9 persones no té aliments suficients per menjar i més de mil milions de persones viuen amb menys d'1,25 \$/dia." Davant d'aquesta situació de desigualtat creixent sorgeix el moviment de la justícia global; el núvol de paraules mostra algunes paraules clau de la presentació de Lafede.cat - Organitzacions per la justícia global.

El moviment per la justícia global beu de tots els moviments socials dels segles XX i XXI (pacifisme, feminisme, ecologisme, 0,7%, drets humans, antiglobalització, primavera àrab, 15-M) i de la convicció que la globalització avui hegemònica, la concentració global del poder econòmic i la dictadura dels mercats han dut la humanitat a desigualtats abismals.

La justícia global té com a objectiu la transformació de les relacions de poder que generen desigualtats arreu mitjançant, entre d'altres, la redistribució dels béns i l'educació per una ciutadania global.

Nosaltres ens trobem en un sistema econòmic capitalista amb un estat del benestar on l'estat hauria de tenir el paper de corregir els errors del sistema econòmic.

Es suggereixen preguntes com (veure glossari per a més informació):

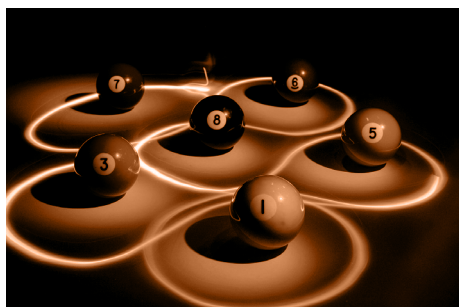
► Què és el **benestar social**?

Una visió restringida del benestar social s'identifica amb el benestar que subministra el govern o les administracions públiques, però també inclou el benestar que proveeixen la família, els veïns/es, els amics, el mercat i el tercer sector.

► Què és la **justícia social**?

S'entén com a justícia social a la redistribució dels recursos a favor dels col·lectius o persones menys acomodades.

Es reflexiona sobre qui o quines institucions i organitzacions actuen en favor del benestar de les persones.

Imatge d'ús lliure de PIXABAY

Justícia
 relacions
 cooperació persones
 relacions superar
 principi l'ètica mundial
 cura nivell pau
 oportunitats civils
 socials situació l'equitat
 igualtat món solidaritat
 econòmics polítics
 culturals seus drets
Global

► Sectors que intervenen a favor del benestar de les persones:

1. Primer sector: l'Estat, el govern (actuen per **drets socials**).

2. Segon sector: el mercat, el món privat, els negocis (actuen per **negoci**).

3. Tercer sector: associacions sense ànim de lucre, ONG, organitzacions religioses com Càritas (actuen per **assistència** i/o **apoderament**. També per **caritat**, dependent de l'entitat).

4. Sector informal: veïns i veïnes, amistats, família, ciutadania, moviments socials (actuen per **solidaritat**).

Document de referència "Las políticas sociales" de José Adelantado, P:
<http://campus.usal.es/~dpublico/areacp/materiales/6.2.laspoliticassociales.pdf>

Idea força: s'assenyalen les **principals intencions dels sectors**, una per sector (drets socials, negoci, assistència i/o apoderament, caritat, solidaritat), tot i que a vegades en poden tenir unes quantes. Per exemple en el sector informal els moviments socials també actuen a favor dels drets socials, i per apoderament i canvi.

Idea força: una **cooperativa de consum** en quin nivell es trobaria? En un híbrid entre el segon sector i el sector informal, ja que es troba en el sector econòmic, però amb criteris repartiment de beneficis i d'equitat. En aquesta línia es troba l'**economia solidària**, que és una nova forma de produir, treballar, consumir i invertir, que fomenta empreses eficaces i, alhora, democràtiques, equitatives i sostenibles. El valor central de l'economia solidària és el treball humà (qualitat de vida i felicitat dels membres) i no es limita als beneficis materials. Es proposa com a alternativa viable i sostenible per a la satisfacció de les necessitats de la població i de la humanitat.

Es pot consultar el manifest de la Xarxa d'Economia Solidària (XES) al següent enllaç:
<http://www.xes.cat/docpdf/xs0001.pdf>

Idea força: quan l'Estat perd intervenció quant al benestar es transformen els **drets** (sanitat, educació, pensions) en **mercaderies** mitjançant la privatització dels serveis. Amb aquesta tendència, les persones amb menys recursos econòmics és quan poden requerir més assistència o solidaritat.

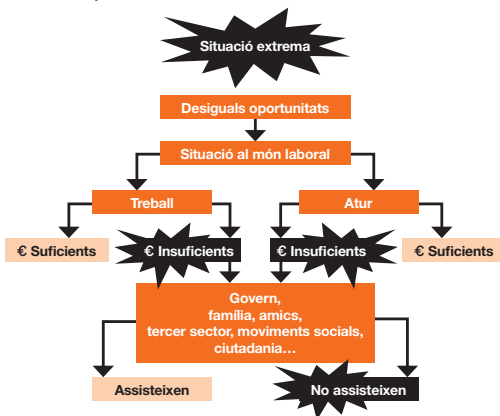
Contrastos

Situacions on no s'atén la necessitat bàsica

● 1. Es visualitza l'esquema que mostra en quin context les persones poden viure situacions extremes on no es cobreix la necessitat bàsica. Aquests contextos serviran per a la dinàmica posterior del teatre-imatge.

Interpretació de l'esquema:

Partim de la idea que la **desigualtat d'oportunitats** per factors socials (com són: el gènere, el barri, la situació econòmica dels progenitors o la migració, entre d'altres) influeixen en la situació al món laboral de cada persona.

Quan els ingressos del món laboral no són suficients per tenir coberta la necessitat bàsica, es preveu la cobertura del govern/ Estat/administració pública. Si aquests no són suficients, es preveu l'ajuda de la família, amics i el tercer sector. El mateix passa quan una persona no té treball i no té recursos suficients ni la cobertura dels proveïdors de benestar.

► Què passa quan s'arriba a un punt on cap d'aquests proveïdors de benestar actuen en favor de la defensa del dret humà concret? Es reflexiona la temàtica amb la desigualtat social concreta de cada grup-classe.

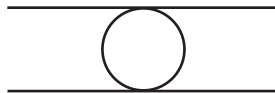
● 2. En format de debat, es formula la següent pregunta:

► Quins altres factors poden tenir rellevància en la situació al món laboral de cada persona? Podrien ser els contactes, les influències, el nivell d'estudis dels pares i mares, les aptituds i actituds... Tots aquests elements estan influenciats per l'entorn on cada persona neix.

El pensament creatiu

Canviem la situació...

Es dibuixa aquesta forma a la pissarra:

S'utilitza aquesta **endevinalla visual** per mostrar que hi ha moltes maneres d'interpretar una realitat. Les endevinalles visuals mesuren el pensament creatiu, com més respostes es troben d'una sola imatge, més gran serà el pensament creatiu. Aquest tipus de pensament sol estar més actiu a la infància ja que en aquesta etapa es tendeix a preveure més opcions.

► Què és i què fa la **ciutadania activa**?

Són les persones que senten que tenen el deure de participar en la realitat social que les envolta i hi apliquen compromís personal involucrant-se en aquelles causes que consideren justes.

► Què és l'**artivisme**?

L'artivisme com a exemple d'expressió creativa, uneix l'art i l'activisme polític. Es tracta de diverses expressions artístiques que critiquen les injustícies socials i les seves causes. Se solen trobar al carrer en forma de grafitis, cartells o en forma de representacions teatrals.

Es troben exemples d'artivisme:

► **CIRCA** (The Clandestine Insurgent Rebel Clown Army) és un grup activista del Regne Unit que utilitza actes no violents, vestits/ des de pallsos per criticar aspectes negatius de la globalització, guerres...

► **TROIKA NO**. Foto realitzada a Barcelona ciutat, on es mostra un cartell enganxat en una fanal que reflecteix una crítica. En la imatge es veu com la part sud del món ja ha estat espremuda per part d'una mà d'una persona que porta un vestit, aquesta contamina i compta amb el suport d'unes marques i ara està exprimint la part nord. Al text hi ha escrit "Troika no" (veure glossari) i representa que la Troika europea és la responsable de la situació que es presenta a la imatge.

► Fotos realitzades per l'alumnat a la primera fase del projecte el curs 2014-2015:

► Il·lustració a la paret de l'Ateneu de 9 Barris de Barcelona on es pot llegir "la imaginació al poder, contra el poder imaginació".

► Cartell de "no a les retallades" al barri de Sant Josep de l'Hospitalet de Llobregat.

► Imatge de representació per al fotorelat d'un alumne de l'IES Dolors Mallafrè i Ros, "Podem opinar", vegeu totes les fotos al bloc de la campanya:

<https://desfemlesdesigualtats.wordpress.com>

Per últim, es proposa una tasca per a l'alumnat; ha de realitzar una cerca d'artivisme al barri. Poden portar una foto i es mostrarà en els següents mòduls, preferentment al mòdul 11: art i sensibilització.

Representació teatre-imatge

Una vegada hem reflexionat sobre el pensament creatiu i l'artivisme, és hora de fer la pròpia representació creativa de tot allò que s'ha treballat en relació amb els sectors que intervenen a favor del benestar i de les situacions extremes en què les persones es poden trobar en aquest context de crisi.

En grups es tractarà una situació on una persona no té recursos suficients per satisfer la necessitat bàsica tractada (aliment, habitatge, ús de l'espai públic) i s'interpretarà una escena en forma de teatre-imatge on cadascú/na interpretarà un rol. Hi haurà rols definits, però l'alumnat podrà interpretar aquells que cregui convenients per representar la problemàtica (Veure annex Fitxa per dinàmica teatre-imatge).

El **teatre-imatge** és una modalitat del teatre de l'oprimit que tracta de reflectir idees, situacions o emocions mitjançant la representació d'escenes estàtiques.

Utilitzant el propi cos, els/les mateixos/es participants van construir quadres estàtics sobre el tema plantejat.

Posteriorment al quadre estàtic, ajudant-se amb moviments i accions, es poden plantejar millores de la situació inicial.

Així:

► Es reparteix una fitxa de situació als grups. A cada grup hi ha d'haver el rol de la "persona que pateix la situació extrema" i la resta de rols que triï l'alumnat.

► Cada grup haurà de:

1. Llegir i reflexionar sobre la situació actual, la situació/escena i sobre cada rol que hi ha al grup.

2. Emplenar la fitxa de rol de "persona que viu una situació extrema" amb una descripció concreta definida entre tot el petit grup.

3. Assignar els rols i pensar com, sense paraules, amb posicions del cos, representaria cadascú el seu rol.

4. Posar en escena, sent la primera a fer l'expressió corporal la "persona que viu una situació extrema", i la resta poden intervenir d'una en una a l'escena, aplicant el seu rol de manera també estàtica, amb un gest, tot interactuant amb la "persona que viu la situació extrema".

5. Després de tenir l'escena final sense moviment, es proposa que d'una en una facin un moviment per millorar la situació de la "persona que viu una situació extrema". Es pot manipular la posició de la "persona que viu una situació extrema" per millorar la seva situació. També es pot demanar a l'alumnat que observa des de fora que pensin com millorarien la situació i si es vol intervenir a l'escena amb la seva proposta.

► Quan cada grup hagi exposat el seu quadre estàtic i els moviments posteriors, es deixa un espai per si tot el grup classe vol fer una representació conjunta.

► I es proposa una reflexió sobre l'activitat:

►► Què us ha semblat expressar idees sense paraules? Què heu sentit?

►► Creieu que falta algun element que no hagi sortit per combatre les desigualtats? I heu vist escenes semblants?

►► El teatre imatge ajuda a reflexionar? I a transformar?

Avaluació

A tall de conclusió del taller es retorna a les **opcions per combatre desigualtats** i les situacions extremes que han sorgit i es formulen de manera concreta en post-its o a la pissarra. L'educador/a les ha de recollir. En aquesta línia es reflexiona sobre quin paper té cada part (Estat, món privat, ciutadania...) a l'hora de combatre la desigualtat social, i quin paper pot tenir l'alumnat com a individus i com a grup classe.

Es recorda la tasca a l'alumnat; s'ha de realitzar una cerca d'artivisme al barri. Es pot portar una foto i es mostra a l'inici del mòdul 11: art i sensibilització o es pot descriure directament.

L'alumnat ha d'emplenar l'apartat corresponent al mòdul 7 al propi diari de reflexió sobre la desigualtat social tractada.

Material que l'educador/a ha de recollir d'aquest taller

- ▶ Foto per al dau fotogràfic que ha realitzat l'alumnat.
- ▶ Fotos de teatre-imatge.
- ▶ Opcions formulades per l'alumnat (en format de llista, **s'utilitzaran els elements al mòdul 8** per emplenar l'oca).
- ▶ Diari de reflexió sobre la desigualtat (s'ha d'emplenar la part del mòdul 7).

Glossari

Apoderament vs. assistencialisme

L'apoderament està associat a donar poder i capacitat de transformació als subjectes en relació amb el seu entorn i situació personal. L'assistencialisme es limita a cobrir necessitats bàsiques de la població sense exercir un canvi major sobre la realitat i generant un grau de dependència entre les entitats i les persones ateses (usuaris). Un exemple seria la diferència entre ensenyar a cultivar o entregar l'aliment.

<http://sociologianecesaria.blogspot.com.es/2012/11/que-es-assistencialismo.html>

Benestar social Fa referència a la satisfacció de les necessitats d'individus i col·lectius. La situació de benestar social també implica fer front als problemes socials com l'atur, el fracàs escolar o l'existència de desigualtats socials. Existeixen acords socials que delimiten quines són les necessitats dels individus.

El benestar social pot estar proveït per **drets socials** (per part de l'Estat), per **assistència** (per part d'ONG), per **caritat** (per part d'institucions religioses), per **solidaritat** (per part de veïns/es, amics o familiars) o per **negoci/consum** (per part del mercat privat, pagant pels serveis).

Justícia global És la situació a nivell mundial on es garanteixen a totes les persones els seus drets socials, polítics, civils, econòmics i culturals, en el qual l'equitat i la igualtat d'oportunitats estiguin assegurades. Un món on prevalgui una cultura de pau, on les relacions estiguin fonamentades en l'ètica de la cura, en el principi de no-discriminació i en la solidaritat i la cooperació per superar les relacions de domini.

<http://www.lafede.cat/presentacio>

Justícia social També entesa com a justícia redistributiva; es redistribueixen els recursos a favor dels col·lectius o individus que socialment s'ha establert que més ho requereixen. Es legitima l'Estat perquè assumeixi aquesta funció a través de les polítiques socials i dels serveis públics.

Solidaritat És l'ajuda o col·laboració que s'ofereix entre iguals. Per tant, implica sentiment de pertinença a un grup amb el qual s'entenen les necessitats dels membres.

Teatre de l'oprimit És una tendència teatral on se sistematitzen diferents metodologies creades pel dramaturg brasiler Augusto Boal els anys 1960.

Es parteix de la base que hi ha persones oprimides a causa de l'estructura social en què es viu; per raons de gènere, d'origen social, d'edat...

A través d'una sèrie d'exercicis, jocs i tècniques es busca conèixer la realitat per transformar-la, com a la Pedagogia de l'Oprimit de Paulo Freire. Una de les tècniques dins d'aquest tipus de teatre és el **teatre-imatge**.

https://ca.wikipedia.org/wiki/Teatre_de_l%27oprimit

Tercer sector També conegut com a altruisme organitzat, és un sector no lucratiu que subministra benestar als perfils de persones que valoren que han d'assistir i apoderar per manca de cobertura de l'Estat. Principalment es tractaria d'ONG i d'algunes organitzacions religioses.

Troika En el context europeu fa referència a l'aliança entre tres grans òrgans d'influència en decisions de política exterior, que són: la Comissió Europea (CE), el Banc Central Europeu (BCE) i el Fons Monetari Internacional (FMI).

ANNEX 1

Bloc de secundària

Mòdul 7

GUIA PEDAGÒGICA

S7.

Opcions per combatre les desigualtats

Fitxa per a dinàmica teatre-imatge ▶ Exemple

DESIGUAL ÚS DE L'ESPAI PÚBLIC ▶▶ USOS PER EDAT

REIVINDICACIONS

INFANTS

A propòsit dels parcs

En una de les seves vinyetes, l'educador Francesco Tonucci posa en boca d'uns nens la següent demanda: "Senyor arquitecte, en comptes de tobogans i gronxadors, nosaltres voldríem arbusts, aigua, pedres i sorra", reivindicant d'aquesta manera la presència d'elements naturals als espais adreçats a nens i nenes "A partir de la constatació de la soledat de la infància, es posen en relleu els efectes perversos que ignoren l'existència de nombrosos ciutadans, infants, que hi viuen". Francesco Tonucci. *La ciudad de los niños*.

EL JOC INFANTIL I LA SEVA METODOLOGIA
http://ioc.xtec.cat/materials/FP/Materials/1752_EDI/EDI_1752_M04/web/html/WebContent/u4/a3/continguts.html

JOVENT

De manera recurrent, el jovent reivindica el carrer com un escenari de cultura participativa. [...] Per exemple, el cas dels/les skaters, reinventen l'espai urbà de la ciutat donant-li nous usos.

Llibre: *Los jóvenes y el futuro: procesos de inclusión social y patrones de vulnerabilidad en un mundo globalizado*, VVAA

Som gent amb ganes, joves de l'Hospitalet fartes de no tenir espais on fer realitat els projectes i de no poder gaudir d'espais no comercialitzats per a l'oci i l'aprenentatge.

COL-LECIU AKELHARRE JOVE
<https://akelharrejovelh.wordpress.com/cacatua/>

GENT GRAN

ACCIÓ: 25 de maig de 2014: Ocupem l'Ajuntament de Barcelona amb la PAH BCN i Stop Pujades Transport. Exigim dret a l'existència i dret a la ciutat. Prou desnonaments i habitatge públic, prou pujades del transport públic i preus populars, així com no al desallotjament de Can Vies i gestió col·lectiva d'Ateneu l'Harmonia. Ens rep l'alcalde de Barcelona i es compromet a negociar solucions amb cadascun dels col·lectius.

COL-LECIU IAIOFLAUTAS
<http://www.iaioflautas.org/>

Què és reivindicat a l'espai públic? Tot. La demanda d'habitatge i l'oposició als desallotjaments. L'aigua (o el seu cost) i el transport. Equipaments culturals o esportius i escola. Neteja i seguretat. Transport i aire net. Places i espais verds i bona imatge del barri. Accessibilitat i centralitat propera. Comerç i animació urbana. Tot junt. [...] també es reivindiquen drets que no són específicament urbans (en sentit físic), si no drets d'una altra índole, socials, econòmics, culturals, polítics. **OBSERVATORI DESC. El dret a la ciutat.**

GRUP 3. SITUACIÓ/ESCENA: A un parc.

Imagineu i representeu una escena que reflecteixi com ha afectat la crisi econòmica en el disseny de l'espai públic:

- ▶ Si el disseny urbà actual contempla o no totes les perfils socials dels veïns/es.
- ▶ Si es troben discriminacions d'ús.

Rols orientatius (Es poden utilitzar aquests o d'altres)

Persona que viu situació extrema	Arquitecte/a o urbanista	Estat / Govern	...
	...	Ciutadans/es (infants, joves, adultes, gent gran...)	Ass. de veïns/es

ANNEX 2

Bloc de secundària

Mòdul 7

GUIA PEDAGÒGICA

S7.

Opcions per combatre les desigualtats

Fitxa per a dinàmica teatre-imatge

DESIGUALTAT:

A CATALUNYA

SITUACIÓ ACTUAL

AL MÓN

GRUP ____. SITUACIÓ/ESCENA:
IMAGINEU I REPRESENTEU UNA ESCENA

Rols orientatius (Es poden utilitzar aquests o d'altres)

Persona que viu
situació extrema

Bloc de secundària

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Objectiu educatiu:

esdevenir persones crítiques, responsables, solidàries i actives en la defensa dels drets humans i la participació democràtica orientades a la construcció d'una societat més justa i equitativa.

Organismes locals/multilaterals de promoció de drets humans

Al present mòdul es tracten els diferents nivells d'acció a favor dels drets humans, tant a nivell local com global. S'atén amb major dedicació l'associacionisme que hi ha al barri o ciutat del centre educatiu, realitzant-ne un **mapeig** en relació amb la desigualtat tractada. Posteriorment s'adapta el joc de l'oca que permet fer un bolcat de tot allò tractat fins el moment en aquesta segona fase de #desfemlesdesigualtats; les causes i efectes de les desigualtats, les opcions per combatre-les i les accions, entitats, institucions, grups i elements afavoridors dels drets humans.

CONCEPTES CLAU: drets humans, tercer sector social, associació, entitats i moviments socials.

Durada de l'activitat:

2 hores

Objectius

- Fomentar la recerca i l'aprenentatge dialogant i cooperatiu.
- Utilitzar eines gràfiques per comprendre les causes, els efectes i les alternatives de la desigualtat social a investigar.
- Identificar institucions, associacions, moviments socials i xarxes socials de l'àmbit local.

Dinàmica

Primera part

Activació de coneixements previs

Es recorda l'efecte positiu de defensar els drets humans per desfer les desigualtats i s'esmenten els nivells territorials de defensa, de global a local.

Es realitza una cerca de les entitats locals que intervenen per tractar les desigualtats. Es proposa la cerca per àmbit d'intervenció (alimentació, accessibilitat,...) i per territori (municipi i barri), amb el **Mapa d'entitats socials de Catalunya** que posa a disposició la Taula del Tercer Sector.

També es tracten altres tipus d'organitzacions deixant espai a l'alumnat perquè comparteixi el seu coneixement amb el grup.

Durada: 25 minuts

Segona part

Contrastos

Es proposa crear un **joc de l'oca de la desigualtat social tractada**. Les caselles de l'oca serien les diverses entitats, entre d'altres elements favorables pel compliment dels drets humans. Quan s'hi cau, es llegeix l'element positiu que ajuda a avançar. Les caselles que fan retrocedir serien les causes tractades al mòdul 6 i que porten als efectes també treballats.

Es proposa que l'elaboració del joc de l'oca es realitzi per entregar-la a l'alumnat de primària amb una breu explicació sobre el que significa aquesta oca. El traspàs serà posterior al mòdul.

Durada: 80 minuts

Tercera part

Avaluació

Per tal d'avaluar l'aprenentatge en aquest mòdul debatrem amb tota la classe sobre la següent qüestió:

- Què (elements, actors, contextos...) ens ajuda a avançar per desfer les desigualtats? Què ens frena?

L'alumnat emplena el diari de reflexió amb idees que ha descobert o reforçat per desfer la desigualtat en aquest mòdul.

Durada: 15 minuts

Material

Material de l'educador/a:

- Imatges per projectar, tauler de l'oca, daus i fitxes, informació sobre les entitats del barri, document "caselles joc de l'oca" i cel·lo.
- També el diagrama d'Ishikawa, treballat als mòduls 6 i 7.

Requisits tècnics i espai:

- Càmera de fotos, ordinador amb àudio, projector i pantalla, connexió a internet, retoladors o guix per a pissarra. A l'aula.

S8.

Organismes locals/multilaterals
de promoció de drets humans

Desenvolupament del mòdul 8

Activació de coneixements previs

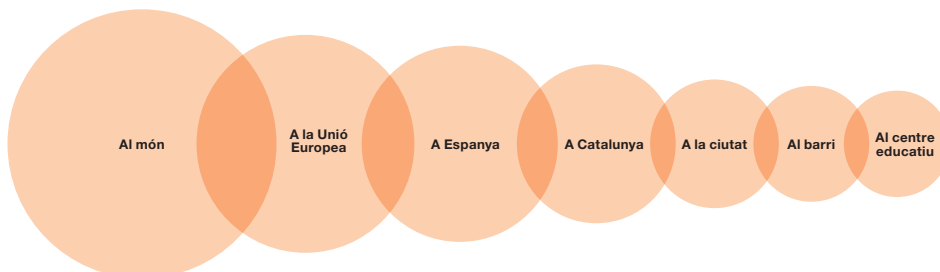
Nivells de promoció dels
drets humans

A la següent imatge apareixen unes mans que tenen dibuixat el mapa del món. S'interpreten per mostrar que hi ha uns quants nivells per tractar les condicions de vida de les persones i la defensa dels drets humans; allò global (el món) i allò local (el nostre entorn) estan molt vinculats de manera que allò que es fa al dia a dia, pot tenir repercussions a nivell mundial i les dinàmiques globals influeixen en el dia a dia.

Es recorda una eina d'anàlisi dels drets humans al món com és *The Human Rights Atlas* i es visualitza un exemple de cerca amb el criteri de llibertat de reunió i associació en una escala de l'1 al 2.
<http://www.humanrightsatlas.org/?lang=es>

A continuació es mostren diversos nivells d'actuació a favor dels drets humans, de més global a més local. Aquesta idea és només de repassada ja que la temàtica es va treballar profundament a la primera fase del projecte. S'observa que la primera esfera, la del món, és la més gran, però que es troba solapada per les següents, de manera que tots els nivells o esferes estan influenciats entre si.

Promoció dels
drets humans al barri

Es presenta el mapa d'entitats del tercer sector desenvolupat per la "Taula d'entitats del tercer sector social de Catalunya". Vegeu glossari per a més informació.
<http://www.tercersector.cat/mapa>

A la consulta del mapa es troben les entitats socials de Catalunya que hi estan enregistrades. Hi ha més entitats socials de les que es poden trobar a la consulta.

Es pot fer una cerca més acurada segons el **col·lectiu de persones ateses** (gent gran, infants, persones amb discapacitat, etc.), **l'àmbit d'intervenció** (inserció laboral, dret a l'habitatge, ajuda alimentària, etc.) i el **territori**. A nosaltres ens interessa mostrar la cerca per **àmbit d'intervenció**, que és la desigualtat social tractada, i per **municipi**, centrant el mapa en el barri o districte del centre educatiu. Una vegada feta aquesta cerca, si l'alumnat troba a faltar alguna entitat que treballi sobre la temàtica, es recull la informació proposada per ells/es i es pot comunicar per incloure-la.

Posteriorment a la visualització del mapa s'entreguen fitxes d'entitats o organitzacions a l'alumnat. Vegeu l'annex 1 fitxes d'entitats o organitzacions. **L'alumnat hi enganxa la imatge de quin tipus de proveïdor de benestar representa.** Cada organització pot ser d'un o diversos tipus.

La pregunta se'ls formula així, "Qui fomenta cada organització?" Es veuen les possibles respostes:

▶ **Primer sector.**

Estat / Govern
(foto Ajuntament de Barcelona).

▶ **Segon sector.**

Mercat
(imatge moneda de dos euros).

▶ **Tercer sector.**

Entitats socials
(imatge xarxa de mans i braços).

▶ **Sector informal.**

Veïns/es / Amistats / Família / Companys/es
(dibuix de cases i d'una multitud).

Per representar cada sector, la tallerista disposa de retalls de cada imatge en petit, que es distribueixen a mesura que l'alumnat les requereix per enganxar-les a les fitxes.

Es recorden les **principals intencions dels sectors**, una o dues intencions per sector (drets socials, negoci, assistència i/o apoderament, caritat, solidaritat), tot i que a vegades en poden tenir unes quantes. Per exemple en el sector informal els moviments socials actuen per solidaritat i també a favor dels drets socials, per apoderament i per canvi social.

Les fitxes que s'entreguen als grups de la classe són resultat d'uns quants criteris:

- ▶ Aquelles entitats que surten al mapa del tercer sector respecte a la temàtica a investigar (si n'hi ha)*.
- ▶ Aquelles entitats que col·laboraran amb el grup-classe per fer l'acció transformadora.
- ▶ En alguns casos, organitzacions del primer sector o del sector informal que hem trobat adients.
- ▶ Fitxes en blanc per afegir més entitats o organitzacions. Són perquè l'alumnat les empleni amb organitzacions que no s'hagin mostrat des del mapa d'entitats del tercer sector. S'hi poden aportar propostes, com són: les associacions de veïns/es del barri o moviments socials.

S'ajudarà amb les respostes sobre: qui fomenta cada organització? Ja que és una informació que l'alumnat pot no saber prèviament. D'aquesta manera es podran trobar patrons, com que les associacions de veïns/es són sustentades pel primer sector i pel sector informal. O les organitzacions informals (com la PAH, Akelharre,...) ho són pel sector informal. O les cooperatives de consum ho són pel segon sector i pel sector informal.

Una vegada emplenades les anteriors fitxes amb les imatges, l'alumnat ha de triar **13** elements (actors/situacions/contextos/lleis) de promoció de drets humans, que són organitzacions o esferes que donen suport a qui pateix les desigualtats o són els proveïdors de benestar en general. Han de ser 13 perquè cadascun anirà a una casella del joc de l'oca que es dinamitzarà a continuació. Els elements són els que s'hagin treballat en aquest mòdul o als anteriors i poden ser de l'estil: associació de veïns/es, l'escola, la família, l'ajuntament, la PAH... Sempre relacionats amb la desigualtat social tractada. Es pot fer la llista en col·lectiu perquè no es repeteixin, la tallerista ho dinamitza ràpidament amb tot el grup-classe.

* Hi haurà casos en els que, a través del mapa d'entitats del tercer sector, no tindrem resultats de la cerca per l'àmbit que voldríem, en aquest cas es presenten propostes d'organitzacions del primer sector o del sector informal.

Contrastos

Jocs de tauler de temàtiques socials

A continuació hi ha dos exemples de crítiques a les desigualtats socials a través del joc de taula:

1. Joc de tauler on es mostren dues **trajectòries històriques** (que no situacions actuals) segons el color de la pell de les persones als Estats Units. La persona negra ha de recórrer més caselles, és a dir, es troba amb més obstacles i també situacions que fan perdre torns, com poden ser l'esclavitud o diferents lleis aplicades que impliquen segregació. Aquest joc ha estat creat per David Horsey i es pot trobar a <http://tadg.weebly.com/attitudes.html>

2. En la mateixa línia que l'anterior, es mostra un cas pensat per Akwaba. Dos contextos de vida fan que s'afrenti una situació de manera diferent, on un infant obté una nota ajustada a un examen i pot estar recolzat pel pare i la mare o no, en termes econòmics, de temps o d'interès en els estudis. Aquestes diferències en el moment d'afrentar una situació fan que la persona es trobi més o menys obstacles en la pròpia trajectòria de vida. Vegeu annex 2 vinyetes sobre desigualtat d'oportunitats des de la infància del mòdul P6.

El joc de l'oca

Des d'Akwaba s'ha creat un tauler del tradicional joc de l'oca adaptat per a aquest mòdul on s'han vist les diferents organitzacions que actuen per desfer les desigualtats socials o per atendre les persones que les pateixen. Podeu consultar-la al següent link o vegeu l'annex 2 tauler del joc de l'oca. <https://desfemlesdesigualtats.files.wordpress.com/2015/10/oca.jpg>

En aquest tauler l'alumnat plasma les relacions causa-efecte (tractades al mòdul 6) i aquelles opcions que ajuden a avançar per desfer les desigualtats (tractades als mòduls 7 i 8). Les relacions causa-efecte ja estan creades amb la dinàmica del mòdul 6, al document de les vinyetes. Les relacions causa-efecte poden ser formulades en versió d'historieta, de manera que les relacions vagin evolucionant.

L'edat dels dissenyadors/es és de 10 a 16 anys. En moments posteriors al mòdul formatiu, la classe fa el traspàs del joc a primària, habitualment a classes de 5è o 6è. De manera que l'edat dels jugadors/es és d'entre 10 i 11 anys. El nombre de jugadors/es és d'entre 2 i 6 persones.

► Hi ha 8 tipus de caselles:

► INICI. Aquí es col·locaran les fitxes a l'inici del joc.

► OCA. Les oques representen entitats, organitzacions, opcions per combatre les desigualtats socials i proveïdors de benestar en general (estat, mercat, família, amics, món escolar...) que treballen per desfer les desigualtats o donen assistència a les persones que pateixen les conseqüències de les desigualtats. També poden ser elements com la sobirania alimentària (en la temàtica alimentació), disseny democràtic de les ciutats (en la temàtica espai públic), dació en pagament (en la temàtica d'habitatge) i reduir la contaminació amb consum de

proximitat (en el cas del medi ambient). En caure-hi s'avança fins la següent oca i es passa el torn.

► CAUSA. Representen les causes de les desigualtats socials, tenen forma de triangle. En caure en aquesta casella, la fitxa haurà de moure's a la casella d'efecte anterior, que té forma de rodona.

► EFECTE. Són caselles conseqüència de les causes, tenen forma rodona. Si s'hi cau directament no hi ha cap efecte en la jugada.

► DAUS. En caure en aquestes caselles el jugador/a ha d'anar de l'una a l'altra, tenen forma de ruleta.

► MORT. Representa l'efecte d'una de les causes. Implica tornar a començar el joc.

► OCA FINAL - CASELLA CENTRAL. El jugador/a que hi arribi guanyarà el joc de l'oca.

► X. Són les caselles neutres; no impliquen cap efecte en la jugada. Contenen il·lustracions abstractes.

► Per a aquesta dinàmica del joc de l'oca s'ha de:

1. Decidir quines causa-efecte concretes s'afegiran al joc i de quina forma; amb dibuixos o amb paraules. **Serán un total de 13 bucles causa-efecte, un d'ells tindrà com a efecte la mort (casella 58).**

► Les relacions causa-efecte ja estaran creades a partir de la dinàmica del mòdul 6, del diagrama d'Ishikawa. Ara bé, aquestes relacions causa-efecte poden ser formulades en versió d'història, de manera que els bucles vagin evolucionant; per exemple, en la desigualtat sobre el medi ambient podem trobar:

“si llencem escombraries al carrer (triangle) - la ciutat estarà bruta (rodona)”, “si la ciutat està bruta - vindran les rates”, “si vénen les rates - no podem sortir al carrer”, “si no podem sortir al carrer - no podem anar a l'escola”, “si no podem anar a l'escola - no podem aprendre”, etc.

► La persona dinamitzadora revisa prèviament aquests materials i fa una tria com a proposta o de manera definitiva dels bucles causa-efecte.

2. Decidir quines organitzacions, opcions per combatre les desigualtats i proveïdors de benestar s'afegiran al joc i de quina forma; amb els noms, amb logos o dibuixos. **Serán un total de 13 elements que aniran a cada oca.**

► Els elements que s'utilitzaran s'hauran treballat prèviament al present mòdul a partir de la dinàmica de les fitxes d'entitats i amb les opcions per combatre les desigualtats tractades al mòdul 7.

3. Posar el títol a la part superior del tauler. Es podrà fer primer en llapis i després permanent.

4. Emplenar el joc de l'oca. Es podrà fer primer en llapis i passar-ho a permanent.

5. Per tal de fer el traspàs a d'altres grups-classe, l'alumnat emplena el document “Caselles del joc de l'oca”, vegeu l'annex 3. Primer s'emplena en brut i després es pot passar a net. Cada grup pot encarregar-se d'algunes caselles concretes. Aquesta tasca es pot fer a posterior al mòdul. Es valora en funció del temps.

En aquest document l'alumnat ha de:

- Crear una descripció del joc. Aquí es narra el joc tal com s'explicaria a d'altres persones que hagin de jugar, tot remarcant les relacions causa-efecte i què signifiquen les oques.
- Posar-hi el curs i el centre educatiu.
- Descriure cada casella del joc, excepte les neutres.

Avaluació

Per tal d'avaluar l'aprenentatge en aquest mòdul es debat amb tota la classe sobre la següent qüestió:

- ▶ Què ens ajuda a avançar per desfer les desigualtats?
- ▶ Què ens frena?

L'alumnat emplena l'apartat corresponent al mòdul 8 al propi diari de reflexió sobre la desigualtat social investigada.

Material que l'educador/a ha de recollir d'aquest taller

- ▶ Foto per al dau fotogràfic realitzada per l'alumnat.
- ▶ Diari de reflexió sobre la desigualtat (s'ha d'emplenar la part del mòdul 8).
- ▶ Foto de l'oca emplenada.
- ▶ Document "Caselles del joc de l'oca" emplenat, si escau.

Glossari

Associació Agrupació de persones constituïda per realitzar una activitat col·lectiva d'una forma estable, organitzades democràticament, sense ànim de lucre.

Cooperativa És una societat constituïda per persones que s'associen per a la realització d'activitats empresarials, encaminades a satisfer les seves necessitats i aspiracions econòmiques i socials, amb estructura i funcionament democràtic.

Fundació És una organització privada que es caracteritza per perseguir objectius d'interès general a favor d'un col·lectiu genèric sense afany de lucre. Per exemple, la **Fundació Akwaba** és una organització sense afany de lucre i actua amb l'objectiu de promoure la participació i la coresponsabilitat social, i té com a principi inspirador la visió d'una societat més justa, sense exclusions ni desigualtats.

ONG Organització no governamental. És una entitat sense ànim de lucre que obté part dels seus recursos de finançament de fonts privades o públiques. **La diferència entre una ONG i una associació** consisteix bàsicament en els àmbits

d'actuació de cada una, ja que mentre el terme ONG s'utilitza per referir-se a grups de defensa o protecció social, desenvolupament, cultural, legal i ambiental, una associació es refereix a qualsevol grup de persones que s'associen per assolir uns objectius comuns.

<http://xarxanet.org/projectes/recursos/quina-tipologia-d-entitat-no-lucrativa-es-la-millor-pel-nostre-projecte>

Moviment social Col·lectiu que té un caràcter més espontani i horitzontal que les organitzacions polítiques tradicionals.

Tercer sector Són les entitats no governamentals i no lucratives, en contraposició al "primer sector" o sector públic (governamental i no lucratiu), i al "segon sector" o sector de l'empresa privada (no governamental i lucratiu).

Taula del Tercer Sector Social És la institució que representa el conjunt de les entitats socials catalanes. Agrupa 34 federacions i grans organitzacions del tercer sector social de Catalunya, les quals representen i aglutinen en conjunt prop de 3.000 entitats socials no lucratives. Va néixer l'any 2003 per iniciativa de les entitats sòcies.
<http://www.tercersector.cat/tercer-sector-social/definicio>

Mapa d'entitats socials de Catalunya. La Taula del Tercer Sector posa a disposició de tota la ciutadania un mapa/buscador d'entitats socials catalanes en el qual els ciutadans podran trobar, inicialment, els contactes (adreces, telèfons, web, correu electrònic) de prop de 3.000 entitats socials catalanes que formen part de les 32 federacions de la Taula del Tercer Sector. Posteriorment s'anirà ampliant amb altres entitats de l'univers global d'entitats socials que configuren el tercer sector social català.

A través del mapa/buscador, l'usuari també podrà fer cerques per trobar les entitats segons el municipi, comarca, el col·lectiu de persones ateses (gent gran, infants, persones amb discapacitat, etc.), l'àmbit d'intervenció (inserció laboral, dret a l'habitatge, ajuda alimentària, etc.).

En el mapa/buscador també s'especificarà com es pot col·laborar amb les entitats socials; ja sigui a través d'aportacions econòmiques, el voluntariat, el suport empresarial, etc.

El nou mapa també ofereix a les entitats socials que ho desitgin de publicar-hi les seves propostes per acollir projectes de Servei Comunitari (per a alumnes de 3r i 4t d'ESO) o d'Aprenentatge i Servei (per a joves universitaris), o bé propostes perquè joves universitaris realitzin pràctiques universitàries o treballs de Fi de grau o de màster al servei de les necessitats de les entitats socials.

ANNEX 1

Bloc de secundària

Mòdul 8

GUIA PEDAGÒGICA

S8.

Organismes locals/multilaterals de promoció de drets humans

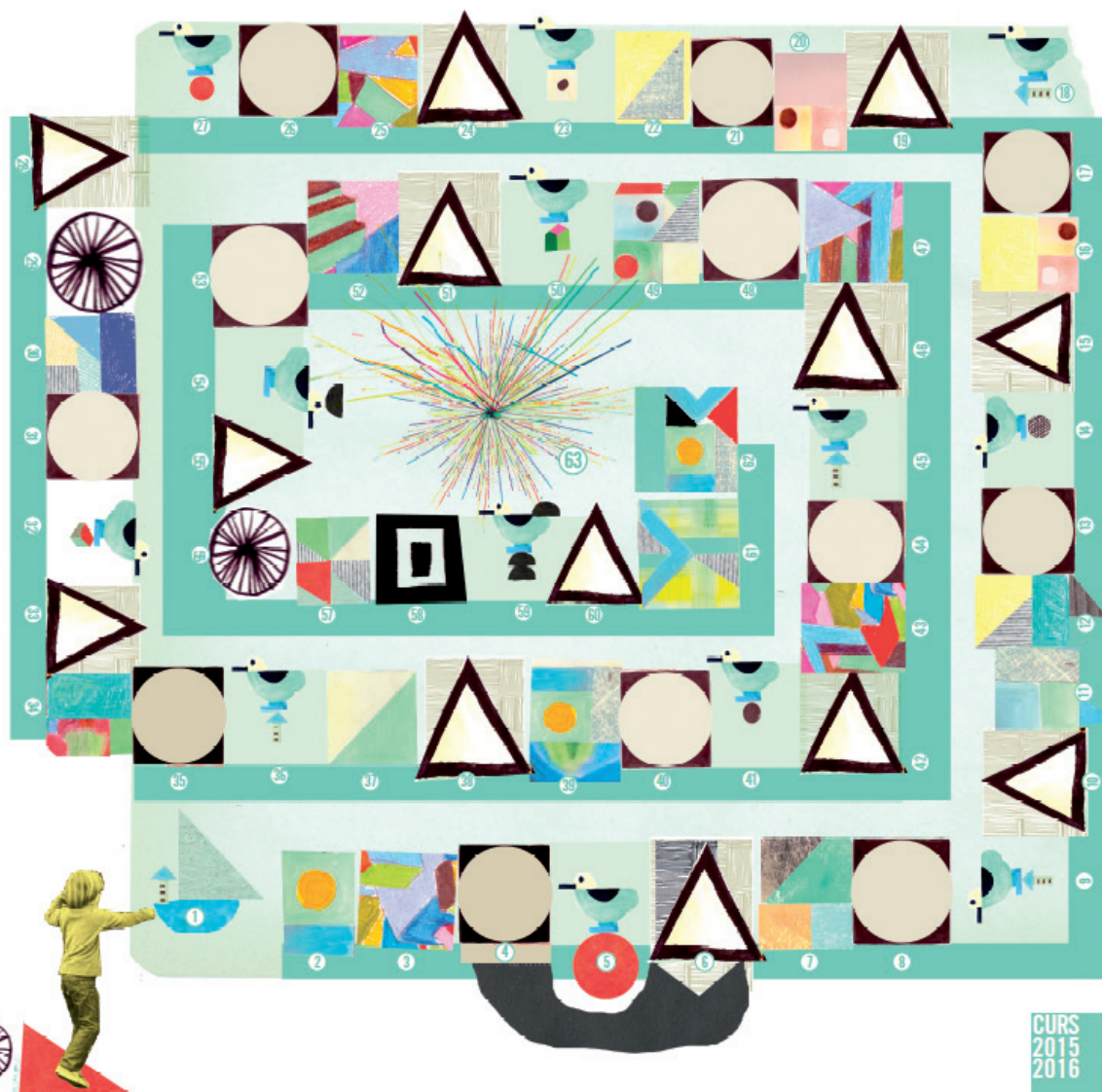
Fitxes d'entitats o organitzacions

Exemple fitxa d'entitat: Col·lectiu Punt 6		Àmbit d'intervenció: ESPAI PÚBLIC Usos per edat, gènere, cultura...		Qui sustenta aquesta organització?	
Proposen: Repensar els espais compartits en funció de les necessitats quotidianes, usos i desitjos de les persones veïnes, entitats, col·lectius...		Enganxar aquí imatges del sector o sectors que fomenten l'organització			
Contacte:	colectivopunto6@gmail.com	933101655	Barcelona		
		Àmbit d'intervenció:		Qui sustenta aquesta organització?	
Contacte:					
		Àmbit d'intervenció:		Qui sustenta aquesta organització?	
Contacte:					
		Àmbit d'intervenció:		Qui sustenta aquesta organització?	
Contacte:					

S8.

Organismes locals/multilaterals de promoció de drets humans

Tauler del joc de l'oca

Dissenyadora de l'oca:
SUPERCOBRA (Amalia Martín)

Al següent enllaç podeu trobar l'oca:

<https://desfemesdesigualtats.files.wordpress.com/2015/10/oca.jpg>

ANNEX 3

Bloc de secundària

Mòdul 8

GUIA PEDAGÒGICA

S8.

Organismes locals/multilaterals de promoció de drets humans

Caselles del joc de l'oca

Descripció del joc:

Curs i centre educatiu:

- 1. INICI .....
- 2. X
- 3. X
- 4. EFECTE .....
- 5. OCA .....
- 6. CAUSA .....
- 7. X
- 8. EFECTE .....
- 9. OCA .....
- 10. CAUSA .....
- 11. X
- 12. X
- 13. EFECTE .....
- 14. OCA .....
- 15. CAUSA .....
- 16. X
- 17. EFECTE .....
- 18. OCA .....
- 19. CAUSA .....
- 20. X
- 21. EFECTE .....
- 22. X
- 23. OCA .....
- 24. CAUSA .....
- 25. X
- 26. EFECTE .....
- 27. OCA .....
- 28. CAUSA .....
- 29. DAUS .....
- 30. X
- 31. EFECTE .....
- 32. OCA .....
- 33. CAUSA .....

- 34. X
- 35. EFECTE .....
- 36. OCA .....
- 37. X
- 38. CAUSA .....
- 39. X
- 40. EFECTE .....
- 41. OCA .....
- 42. CAUSA .....
- 43. X
- 44. EFECTE .....
- 45. OCA .....
- 46. CAUSA .....
- 47. X
- 48. EFECTE .....
- 49. X
- 50. OCA .....
- 51. CAUSA .....
- 52. X
- 53. EFECTE .....
- 54. OCA .....
- 55. CAUSA .....
- 56. DAUS .....
- 57. X
- 58. MORT .....
- 59. OCA .....
- 60. CAUSA .....
- 61. X
- 62. X
- 63. OCA FINAL – CASELLA CENTRAL .....

X = caselles neutres

Bloc de secundària

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Objectiu educatiu:

esdevenir persones crítiques, responsables, solidàries i actives en la defensa dels drets humans i la participació democràtica orientades a la construcció d'una societat més justa i equitativa.

Acció comunitària d'aprenentatge servei

Es durà a terme la participació de l'alumnat en una acció d'aprenentatge servei en funció de l'interès del jovent en l'entorn proper del centre educatiu; col·laboraran amb entitats locals que treballin per tal de pal·liar la desigualtat social tractada. En cas de no poder dur a terme l'acció, se substituirà per visites a alguna entitat o serà alguna entitat la que faci una explicació a la classe i el servei serà la sensibilització que es farà en el darrer mòdul.

CONCEPTES CLAU: col·laboració, aprenentatge servei i entitats.

Durada de l'activitat:

4-8 hores

Objectius

- Col·laborar de manera activa amb una entitat local.
- Donar un servei a la comunitat en relació amb la desigualtat tractada.
- Conèixer i reflexionar sobre la causa de la desigualtat social investigada que treballa l'entitat i sobre com ho fa.

Dinàmica

Primera part

Activació de coneixements previs

En aquest mòdul, si es disposa del temps per dur a terme aquesta part, es treballa sobre:

- El dilema del presoner i l'efecte positiu de col·laborar entre iguals.
- Aprenentatge servei. S'explicita el fet que hem estat realitzant el diagnòstic de la problemàtica durant la part anterior del projecte i ara es dona el servei per atacar-la.
- Es realitza el planning del servei amb l'entitat triada.

Si no disposem del temps per a aquesta primera part, es passa a contrastos directament.

Segona part

Contrastos

Participació en acció comunitària d'aprenentatge servei segons allò acordat amb cada centre educatiu i l'entitat local.

Aquesta acció pot ser al carrer o a la seu d'alguna entitat de la ciutat.

Trobem exemples de col·laboracions amb entitats segons les desigualtats socials investigades.

Tercera part

Avaluació

Per tal de mantenir un nivell d'autoreflexió i avaluació per part de l'alumnat es proposa que portin al dia el diari reflexiu i s'empleni l'apartat corresponent a aquest mòdul 9.

Durada: 45 minuts

Durada: 7 hores (màxim)

Durada: 15 minuts

Material

Material de l'educador/a:

- Variarà segons cada aprenentatge servei.

Requisits tècnics i espai:

- Variarà segons cada aprenentatge servei.

S9.

Acció comunitària d'aprenentatge servei

Desenvolupament del mòdul 9

Activació de coneixements previs

Aquesta part del taller es realitza si es disposa del temps per dur-la a terme. Si no, es passa directament als contrastos, on cada grup-classe és dinamitzat per les entitats col·laboradores.

El dilema del presoner és un cas teòric típic que tracta els avantatges de la col·laboració de dues persones que comparteixen un objectiu concret: estar poc temps a la presó.

El dilema del presoner es formula de la següent manera:

“La policia arresta dos sospitosos. No hi ha proves suficients per condemnar-los i, després d’haver-los separat, els interroga i els ofereix el mateix tracte. Si un confessa i el seu còmplice no, el còmplice serà condemnat a la pena total, deu anys, i el primer serà alliberat. Si un calla i el còmplice confessa, el primer rebrà aquesta pena i serà el còmplice qui sortirà lliure. Si ambdós romanen callats, com a màxim podran tancar-los durant sis mesos per un càrrec menor. Si ambdós confessen, ambdós seran condemnats a sis anys.”

https://ca.wikipedia.org/wiki/Dilema_del_presoner#Forma_generalitzada

Per tal de presentar a l'alumnat el dilema del presoner, es proposa la següent taula que mostra les 4 situacions possibles entre dues persones preses. Cada situació de cooperació (o no) té unes penes de presó diferent i un benefici (o no) per a les persones involucrades.

Idea força: la col·laboració entre iguals és positiva, per exemple en el món de l'habitatge si unes persones n'ajuden unes altres a parar un desnonament és més probable que no hi hagi penalitzacions per a tothom.

En forma de debat, es formulen les següents qüestions:

- ▶ Què és millor, col·laborar o no?
- ▶ Recordeu alguna situació viscuda similar on col·laborar implica pèrdues a canvi de no traïr algú?

Amb aquesta idea de la col·laboració entre iguals es passa a parlar de l'acció amb l'entorn.

4 situacions possibles entre dues companyes preses

Totes dues cooperan

Sis mesos de presó cadascuna

La persona A traïx

A surt lliure
B 10 anys de presó

La persona B traïx

A 10 anys de presó
B surt lliure

Totes dues es traïxen

Sis anys de presó cadascuna

L'aprenentatge servei

Després de debatre sobre aquestes situacions que fomenten la col·laboració, es presenta el concepte d'aprenentatge servei. **L'aprenentatge servei (APS)** és una proposta educativa on es combinen processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte ben articulat en el qual els participants es formen tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo. Per tant, l'aprenentatge servei és un projecte educatiu amb utilitat social.

<http://www.aprenentatgeservei.org/index.php?cm=02>

L'alumnat ha estat realitzant el diagnòstic i la investigació de la problemàtica durant la part anterior del projecte i també ho faran amb les eines que donen les entitats col·laboradores. La idea és que el grup-classe després de tots aquests aprenentatges acumulats doni un servei a la comunitat ja sigui en forma d'acció sensibilitzadora o en una acció amb col·lectius afectats per la desigualtat que tracti cada grup-classe.

Contrastos

En aquest mòdul es duu a terme la participació en una acció comunitària d'aprenentatge servei segons allò acordat amb cada centre educatiu, Akwaba i les entitats col·laboradores.

Aquesta acció pot ser al carrer, a la seu d'alguna organització de la ciutat o a l'escola, entre d'altres espais, segons sigui adient per a la temàtica tractada i l'acció a realitzar. Posteriorment, al present mòdul, al [mòdul 10](#) es realitza una proposta d'incidència política a partir de la redacció d'una carta formal adreçada a les persones responsables de l'àmbit polític de l'ajuntament. Al darrer mòdul, el [mòdul 11](#), es realitza accions de sensibilització que pretén donar difusió a allò après i executat.

Propostes de col·laboració amb entitats segons la desigualtat social investigada, a partir d'experiències viscudes al projecte:

HABITATGE

► Escola Canigó

►► PAH L'Hospitalet

Xerrada a la seu d'assemblees de l'organització per part d'una afectada que va superar la seva situació negativa respecte al món de l'habitatge i una advocada que defensa les causes dels/les afectats/es. Posteriorment l'alumnat crearà elements motivadors per les persones que es troben afectades per les situacions abusives de l'habitatge que acudeixen al local on es desenvolupen les assemblees.

► Escola Balaguer

►► PAH L'Hospitalet

►► Universitat Sense Fronteres (visita prèvia a l'exposició Piso Piloto al CCCB)

Xerrada a la seu d'assemblees de l'organització per part d'una afectada que va superar la seva situació negativa respecte al món de l'habitatge. Posteriorment l'alumnat elabora algun material que mostri diverses alternatives del món de l'habitatge.

ESPAI PÚBLIC

► Institut Eduard Fontserè de l'Hospitalet de Llobregat

►► Col·lectiu Punt 6

►► Universitat Sense Fronteres

L'alumnat rep, per part de les entitats col·laboradores, eines per analitzar l'entorn proper de l'escola durant la primera part de la sessió (uns 45' cadascuna). Es creen dos grups per a realitzar dues activitats diferents. Així, un grup realitza l'anàlisi d'usos i discriminacions d'alguna plaça o espai concret amb el recolzament del Col·lectiu Punt 6 i l'altre duu a terme l'anàlisi d'un recorregut i les barreres arquitectòniques que es poden trobar amb el recolzament de la Universitat Sense Fronteres.

ALIMENTACIÓ

► Institut Dolors Mallafrè i Ros de Vilanova i la Geltrú

►► Café caliu

►► Economat

►► La Vinagreta

L'alumnat realitza la visita a tres establiments actius de Vilanova i la Geltrú que tenen màximes de sostenibilitat en quant al món de l'alimentació. Les visites són rotatives.

Avaluació

L'alumnat omple l'apartat corresponent al mòdul 9 al diari de reflexió.

Material que l'educador/a ha de recollir d'aquest taller

- ▶ Foto per al dau fotogràfic realitzada per l'alumnat.
- ▶ Diari de reflexió sobre la desigualtat (s'ha d'omplir la part del mòdul 9).
- ▶ Fotos del desenvolupament de l'acció de col·laboració.

Bloc de secundària

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Objectiu educatiu:

esdevenir persones crítiques, responsables, solidàries i actives en la defensa dels drets humans i la participació democràtica orientades a la construcció d'una societat més justa i equitativa.

Incidència social i política

Tenint com a referència tots els aprenentatges acumulats al llarg del projecte, l'alumnat ha de redactar una proposta formal que es durà als organismes de participació infantil i juvenil de la ciutat. També es pot portar la proposta a algun mitjà de comunicació del barri: diari, ràdio, revista... En tot cas, es proposa la presentació d'allò creat als regidors/es de la ciutat o del districte.

CONCEPTES CLAU: participació infantil i juvenil, Consell d'infants i joves i redacció formal.

Durada de l'activitat:

2 hores

Objectius

- ▶ Elaborar propostes formals per reclamar la transformació social de la ciutat.
- ▶ Conèixer els espais de participació de la ciutat i accedir-hi.

Dinàmica

Primera part

Activació de coneixements previs

Presentem un espai de participació de què l'alumnat disposa dins de la ciutat: el Consell d'infants i joves. Si no hi ha aquest espai de participació a la ciutat, es troben d'altres vies per fer arribar les propostes de millora als/les responsables polítics del municipi.

Segurament, algun/a alumne/a forma part d'aquests organismes i es pot demanar que expliqui la seva experiència i quina és la funció d'aquest consell.

Durada: 15 minuts

Segona part

Contrastos

En aquesta part del taller, els infants aboquen d'una manera formal les seves propostes per desfer les desigualtats socials investigades.

Així, el grup-classe **redacta una carta** que expressa tot allò que proposa com a ciutadania participativa i que reclama la **transformació social** de la ciutat.

El treball pot realitzar-se en grups i després crear col·lectivament la carta definitiva que es presentarà al Consell d'infants i joves de la ciutat.

Durada: 90 minuts

Tercera part

Avaluació

L'alumnat emplenarà l'apartat corresponent al mòdul 10 al diari de reflexió.

Durada: 15 minuts

Material

Material de l'educador/a:

- ▶ Si escau, portar exemples de format per redactar la carta formal.

Requisits tècnics i espai:

- ▶ Ordinador, projector, pissarra, guix o retoladors. A l'aula.

S10.

Incidència social i política

Desenvolupament del mòdul 10

Activació de coneixements previs

Per tal d'iniciar aquest mòdul es reflexiona en gran grup sobre les diverses formes en què es pot exercir com a ciutadans i ciutadanes incidència social i política. En concret, s'aterra en l'opció de participar en el Consell d'infants i joves de la ciutat. Segurament, algun/a alumne/a de la classe en forma part i es pot demanar que expliqui a la resta com són les sessions en què ha participat.

Així, es fa una aproximació a aquesta plataforma concreta d'incidència social i política, com són els consells d'infants i joves de la ciutat o els districtes. Aquests consells són òrgans o projectes que pretenen fomentar la participació infantil i juvenil. Són espais on infants i joves poden expressar la seva opinió, prendre decisions i elevar al plenari municipal les propostes per tal de contribuir a millorar aspectes de la ciutat que consideri necessaris.

Contrastos

L'alumnat ha de crear un text de manera formal que principalment estarà destinat als responsables polítics de la ciutat a través del consell d'infants i joves de la ciutat. Si amb el professorat es pacta, també és pot portar la proposta a algun mitjà de comunicació de la ciutat; ràdio, televisió, premsa...

Es proposa redactar en format de **carta formal**. Les cartes formals han de ser textos clars, breus i concisos, perquè el receptor entengui perfectament allò que es vol dir. Abans de començar a redactar és important pensar a qui es destina la carta i quin n'és l'objectiu, i fer-ne un primer esborrany.

L'alumnat podrà fer una estructura on: primer saluda les persones presents, es presenta, parla del projecte #desfemlesdesigualtats i del que han après. A continuació enumera coses que sí que li agraden de la temàtica tractada i el seu entorn, pot ser que en cada enumeració s'encarregui una persona diferent de llegir-la. Després parlaria de les mancances i les coses que es poden millorar i de com ho faria. Per últim, un acomiadament i la signatura de totes les participants del document. Vegeu l'annex 1 proposta - exemple d'estructura de carta formal.

El desenvolupament de la creació de la carta es pot dinamitzar amb post-its, amb targetes o a la pissarra. Si es disposa de temps, es pot proposar que algú/na voluntari/a piqui a l'ordinador el resultat de la carta. També es pot deixar assignat qui llegirà cada part de la carta i fer un assaig.

Avaluació

L'alumnat emplena l'apartat corresponent al mòdul 10 al diari de reflexió.

Material que l'educador/a ha de recollir d'aquest taller

- ▶ Foto per al dau fotogràfic realitzada per l'alumnat.
- ▶ Diari de reflexió sobre la desigualtat (s'ha d'emplenar la part del mòdul 10).
- ▶ Carta formal per al Consell d'infants i joves de la ciutat.

P10.

Incidència social i política

Proposta - exemple d'estructura de carta formal

A l'atenció del Consell de nois i noies de l'Hospitalet de Llobregat,

Som la classe de 4rt d'ESO de l'escola Canigó i durant dos cursos hem participat en el projecte #desfemlesdesigualtats. Amb aquest projecte hem après...

Després de la descoberta fotogràfica de les desigualtats de l'entorn, aquest curs 2015-2016 ens hem centrat a investigar la desigualtat de...

Valorem positivament, aspectes com són:

Ara bé, hi ha d'altres aspectes que valorem menys positivament o fins i tot negativament: (explicar el perquè)

Per tal de millorar-ho proposem:

Ens agradaria que com a Consell de nois i noies assumissiu aquestes propostes i les portéssiu al plenari. Moltes gràcies per la vostra atenció,

Atentament, tots els nois i noies de l'escola:
(signatures)

Bloc de secundària

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Objectiu educatiu:

esdevenir persones crítiques, responsables, solidàries i actives en la defensa dels drets humans i la participació democràtica orientades a la construcció d'una societat més justa i equitativa.

Art i sensibilització

L'alumnat és l'agent sensibilitzador sobre les desigualtats i bones pràctiques sistematitzades de l'entorn del centre educatiu. Es tracta d'una devolució de l'aprenentatge a la comunitat educativa i a la ciutadania en general. Prèvia preparació de l'acció artística, es realitza una presentació pública de les propostes de millora de la desigualtat mitjançant accions en espais públics i/o en espais escolars. La creació artística es desenvolupa en dues sessions diferents, una per la preparació i l'altra per l'execució. L'execució es replica tantes vegades i en els espais que es considerin adients.

CONCEPTES CLAU: sensibilització, creació artística i difusió.

Durada de l'activitat:

4 hores (en dos dies diferents)

Objectius

- ▶ Donar a conèixer allò adquirit amb la col·laboració amb d'altres entitats a través d'alguna expressió artística.
- ▶ Desenvolupar la creativitat dins del grup-classe.

Dinàmica

Primera part

Activació de coneixements previs

DIA 1

Es reprèn el concepte d'artivisme; quins exemples hem trobat pel barri? Es projecten les fotografies i es comenta el missatge que pretén transmetre cada imatge. Si no hi ha fotos, es poden compartir les descripcions.

Es crea el Planning sobre l'acció sensibilitzadora. A qui volem arribar? Quina és la intenció?, etc.

Depenent de cada acció sensibilitzadora, es creen els materials de suport necessària; guions, es fan assajos, dibuixos, lletres...

Durada: 90 minuts

Segona part

Contrastos

DIA 2

Es duu a terme alguna representació artística que mostri una crítica a la desigualtat social tractada i també que exposi allò après amb l'entitat local amb la que s'ha realitzat l'aprenentatge servei.

Es proposa: teatre, grafit, reportatge periodístic, infografia, creació d'un rap, bosses de tela, performance, cançons...

Aquesta expressió artística té com a objectiu fer difusió i sensibilitzar la població sobre allò viscut per l'alumnat.

Durada: 2 hores

Tercera part

Avaluació

Es reflexionarà sobre la tasca sensibilitzadora, quin ha estat l'impacte de la nostra acció?

L'alumnat ha d'emplenar la part corresponent al mòdul 11 del diari de reflexió.

Durada: 30 minuts

Material

Material de l'educador/a:

- ▶ Variarà segons l'acció sensibilitzadora.

Requisits tècnics i espai:

- ▶ El dia 1 es desenvolupa a l'aula. Els requisits i el desenvolupament del dia 2, varia segons l'acció sensibilitzadora.

S11.

Art i sensibilització

Desenvolupament del mòdul 11

Activació de coneixements previs

Aquest mòdul d'Art i sensibilització permet donar veu a tot allò investigat en l'entorn dels centres educatius de la mà de col·laboracions amb les diverses entitats al **mòdul 9: acció comunitària d'aprenentatge servei**. També suma tota la trajectòria de l'alumnat dins d'aquest projecte #desfemlesdesigualtats per tal d'abocar d'una manera creativa estratègies per desfer la desigualtat social concreta investigada per cada grup-classe.

Atenent que abans de realitzar l'acció sensibilitzadora aquesta s'ha de preparar, el present mòdul es divideix en dues sessions diferents:

► **1r dia:** es reprèn el concepte d'artivisme, es planifica i es prepara l'acció sensibilitzadora a través de l'art.

► **2n dia:** s'executa l'acció en el lloc i amb les persones destinatàries definides.

Es reprèn el concepte d'artivisme

Al **mòdul 7: Opcions per combatre les desigualtats**, es va proposar a l'alumnat que parés atenció a creacions d'artivisme al seu barri. Aquest és l'espai per projectar fotografies que hagin fet o perquè descriguin el que han trobat i comentar-ne quin és el significat, allò que les imatges volen transmetre.

Es recorda que l'artivisme uneix l'art i l'activisme polític. Són diverses expressions artístiques que critiquen les injustícies socials i les seves causes. Se solen trobar al carrer en forma de grafitis, cartells o en forma de representacions teatrals.

Planificació de l'acció sensibilitzadora

La **sensibilització** és l'acció de donar a conèixer a d'altres persones la importància d'allò que volem mostrar. En aquest sentit, amb aquest procés l'alumnat forma part de la **ciutadania activa** ja que està realitzant accions a favor de desfer les desigualtats socials. Així que podem dir que el resultat de l'acció sensibilitzadora per part de l'alumnat també serà artivisme.

Ara és el moment que l'alumnat creï la seva acció sensibilitzadora. Per fer-ho es proposa que primer responguin a les qüestions que es troben a l'annex 1 fitxa per preparar l'acció artística. Pot ser de manera oral, a la pissarra o emplenant-la directament. En tot cas, es formulen preguntes per a la planificació de l'acció sensibilitzadora, del tipus: quines són les persones destinatàries de l'acció o per què la duem a terme.

Es troba, doncs, que per dur a terme l'acció sensibilitzadora s'han de seguir els passos:

1. Planificació (DIA 1).
2. Preparació (DIA 1).
3. Representació (DIA 2).
4. Avaluació - reflexió (DIA 2).

Contrastos

Preparació de l'acció sensibilitzadora

Depenent del format artístic i de l'enfocament que es vulgui donar a l'acció sensibilitzadora, la preparació serà d'una manera o d'una altra. Amb el treball previ de planificació de l'acció sensibilitzadora ja s'haurà donat forma a aquesta preparació.

A continuació es mostren propostes d'acció sensibilitzadora a través de l'art: la música com a forma d'artivisme, creació d'un mercat d'intercanvi, teatre de titelles, missatges d'ànims, infografia i visibilització de punts conflictius a partir d'imatges estàtiques amb el cos. En tot cas, en són unes propostes, però es poden donar moltes altres creacions diferents.

Propostes d'acció sensibilitzadora a través de l'art

LA MÚSICA COM A FORMA D'ARTIVISME

Es troba la música com a mitjà que pot criticar les situacions injustes, pot proposar millores i pot donar missatges d'esperança en el canvi.

L'alumnat escolta la cançó "En els teus ulls" d'ASPENCAT. De manera individual o per parelles, trien una de les frases que apareixen a la cançó, la que més els hi cridi l'atenció. Un cop escollida, han d'explicar perquè l'han triat, què és el que pensen sobre aquesta frase. Vegeu l'annex 2 cançó inspiradora.

Una vegada explicada la elecció, es proposa que reflexionin sobre si els hi sembla realista la lletra de la cançó i si coneixen algun col·lectiu que s'identifiqui o actuï d'acord amb allò que diu la mateixa. Després es comparteix amb la resta de companys la reflexió. També es deixa un temps de creació lliure on l'alumnat pot escriure o dibuixar allò que l'inspira la frase triada en relació amb la desigualtat social investigada. El resultat final pot ser una creació conjunta amb les frases i/o il·lustracions que el grup hagi elaborat.

Citacions inspiradores que es poden relacionar a partir de la cançó:

"La utopía está en el horizonte. Camino dos pasos, ella se aleja dos pasos y el horizonte se corre diez pasos más allá. ¿Entonces para que sirve la utopía? Para eso, sirve para caminar." Eduardo Galeano

"No necessitem la promesa d'un final feliç per justificar el rebuig a un món que sentim equivocacat." Holloway, J. (2002) *Change the World Without Taking Power: The Meaning of Revolution Today*. Editorial Pluto

MERCAT D'INTERCANVI

El mercat d'intercanvi és una bona eina per tractar les desigualtats en el món dels aliments i en el món del consum.

Es proposa crear un mercat d'intercanvi entre els nois i les noies de la classe. Per fer-ho, es té com a referència la proposta d'una web que promou l'intercanvi que és: <http://www.volstens.unmicroclima.com/>

Aquesta web mostra dues columnes: l'una amb objectes que la gent vol i l'altra amb el que la gent té. I cada objecte té una **descripció** del perquè és necessari o per què se'n desfan. Aquest tipus de descripció és important perquè fa posar consciència en la història dels objectes i de si són necessaris o ens en podem desfer per canviar-los amb algú que els necessiti.

Així, es creen dues llistes de l'estil: el que vull (allò que necessito) / el que tinc i puc intercanviar. Es pot començar fent dues columnes a la pissarra. Es comença "pel que vull o necessito" per després veure si l'alumnat va oferint allò que d'altres volen (deixar-ho lliure i després valorar si s'han donat situacions de solidaritat o companyonia). Per a cada objecte que pensin portar, han de crear una targeta, les targetes poden ser del tipus:

TINC UN CÒMIC DE BATMAN

Ja m'he l'he llegit i el puc intercanviar per un altre còmic que no conegui.

Nom i cognoms alumne/a

També es pot elaborar algun cartell per titular el mercat i, si escau, més materials visuals que expliquin com funcionarà.

Quant als objectes: la idea és portar **dos objectes** de segona mà en bon estat o productes creats per intercanviar-los per d'altres que portin les altres persones participants.

Com millor estat tinguin els objectes que portem, més probable és que els aconseguim intercanviar pel que volem o necessitem. Els objectes que poden portar-se al mercat d'intercanvi són del tipus: llibres, revistes, contes i còmics, CD i DVD, jocs, joguines, disfresses, instruments musicals, material esportiu, elements decoratius...

VISIBILITZACIÓ DE PUNTS MILLORABLES

La visibilització de punts millorables és una bona eina per tractar les desigualtats, sobretot, en el món de l'espai públic.

L'alumnat fa una tria de 4 o 5 espais que són criticables i millorables. Per exemple, les fonts poc accessibles, pocs bancs per a les persones grans, el paviment per a persones amb dificultats visuals mal col·locat, graons... També ha de triar 2 punts positius i que troben que estan ben dissenyats. Aquestes idees ja les tindrem recollides si prèviament ja s'ha elaborat la carta formal del mòdul 10. Els punts es representaran en cartolines de colors:

- ▶ 2 cercles verds per als espais positius (podran dibuixar o escriure què representen).
- ▶ 4 cercles vermells per als llocs on hi ha discriminacions (podran dibuixar o escriure allò que representen).
- ▶ 4 cercles blaus que representaran les alternatives per solapar els punts vermells (podran dibuixar o escriure allò que representen).

Classe de 3r d'ESO Institut Eduard Fontserè, l'Hospitalet de Llobregat.

Es surt als espais concrets on es vol representar una imatge estàtica i col·locarem els cercles als llocs. Prèviament, l'alumnat ha triat com fer una representació, del tipus: simulant que s'és una persona gran, cega, amb cadira de rodes que es troba amb els obstacles assenyalats com a punts vermells.

Crear una petita exposició en cartolines grans o en suro com a material de difusió amb:

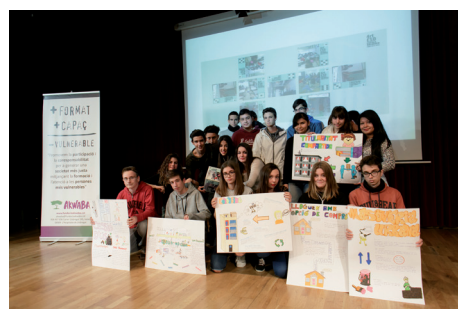
- ▶ Els materials que han dibuixat (punts verds, vermells i blaus).
- ▶ La foto que surti de cada grup de la representació estàtica.
- ▶ Més idees que vulguin afegir-hi.

INFOGRAFIA

L'alumnat aplica els coneixements acumulats durant tot el projecte per elaborar **la pròpia infografia**. Es poden crear diverses infografies, per grups. Si es vol fer virtualment, es podrà imprimir en DIN A3 o en algun format més gràfic. En cas de voler treballar de manera manual, cal valorar quins materials necessitarien; cartolines, retoladors...

Si es tria fer **infografia virtual**, recomanem fer servir la següent web, no necessita descarregar ni enregistrar-se i és d'ús molt intuïtiu.

<http://www.easel.ly/>

Classe de 4rt ESO Escola Balaguer, l'Hospitalet de Llobregat.
Foto Miquel Taverna

MISSATGES ESPERANÇADORS PER A PERSONES QUE PATEIXEN SITUACIONS EXTREMES DE DESIGUALTAT

Aquesta proposta s'ha plantejant pensant en les col·laboracions amb les Plataformes d'Afectats per la Hipoteca a partir de les desigualtats en el món de l'habitatge. Consisteix a preparar missatges d'ànim a partir dels coneixements que l'alumnat ha adquirit amb les diferents col·laboracions. El resultat es fa arribar a les seues on es reuneixen les persones afectades i/o es crea una exposició per al conjunt de l'escola o de l'institut.

Representació

En forma de debat es reflexiona sobre la tasca sensibilitzadora: quin ha estat l'impacte de la nostra acció? S'ha assolit la nostra intenció o objectiu?

En pensen d'altres maneres per donar més veu a la nostra acció, ja sigui tornant a fer la representació a d'altres persones destinatàries o pujant fotos, vídeos de l'acció a les xarxes socials.

L'alumnat ha d'emplenar l'apartat corresponent al mòdul 11 al diari de reflexió sobre la desigualtat social investigada.

Classe de 4rt ESO Escola Canigó, l'Hospitalet de Llobregat.

Avaluació

En forma de debat, es reflexiona sobre la tasca sensibilitzadora, quin ha estat l'impacte de la nostra acció? S'ha assolit la nostra intenció o objectiu?

Es reflexiona sobre d'altres maneres per donar més veu a la nostra acció, ja sigui tornant a fer la representació a d'altres persones destinatàries o pujant fotos, vídeos de l'acció a les xarxes socials.

L'alumnat ha d'emplenar l'apartat corresponent al mòdul 11 al diari de reflexió.

Material que l'educador/a ha de recollir d'aquest taller

- ▶ Foto per al dau fotogràfic realitzada per l'alumnat.
- ▶ Diari de reflexió sobre la desigualtat (s'ha d'emplenar la part del mòdul 11).
- ▶ Fotos de la preparació i representació de l'acció transformadora.

S11.

Art i sensibilització

Fitxa per preparar l'acció artística

Desigualtat social tractada:

Destinatàries (persones que veuran la creació artística, a qui volem arribar):

Intenció (per què ho fem?):

On exposem? (quin lloc: plaça, saló d'actes, altra classe, etc.):

Planning, cronologia (definim la creació pas a pas)

1. Concretem la creació artística (què farem?)

2. Pensem materials que necessitem (cartrons, retoladors, capsos grans, alguna disfressa, etc.)

3. Creació de guions (quin paper té cadascú/na?)

4. Creació dels materials (elaborem infografies, retallem, muntem les capsos, etc.)

5. Fem assajos (posem en pràctica allò que volem mostrar a les destinatàries)

S11.

Art i sensibilització

Cançó inspiradora

ASPENCAT - "En els teus ulls"

Vídeo a YouTube (sense imatges):

<https://www.youtube.com/watch?v=38koMD5J3u4>

ASPENCAT: "En els teus ulls"

En els teus ulls he vist la llum que canviarà el demà
 La clau que invertirà la trajectoria
 I si ens agafa la tempesta no em soltes la mà
 Perquè el viatge no s'acaba

Canviar el curs de la història
 La nostra memòria no es pot esborrar
 De l'àmbit local al global
 La xarxa és poder, una tempesta en el mar
 Sistema piramidal, prompte cauran
 El cim és conscient del final
 Una gran ona s'espera
 Si la base engega tot el potencial
 Corren missatges al vent d'amor i ràbia creativa
 Gotes d'essència viva que regaran noves llavors
 Creix ja l'engranatge d'una gran xarxa cooperativa
 Brolla la font de la vida que engega el motor de les passions

En els teus ulls, he vist la llum que canviarà el demà
 La clau que invertirà la trajectòria
 I si ens agafa la tempesta no em soltes la mà
 Perquè el viatge no s'acaba

Ara és moment de decreïxer
 O desaparèixer sabem que la glòria és passat
 Societat horitzontal
 La xarxa és poder, orgull i treball
 Cooperació integral
 Pobles solidaris sense intermediaris
 La força universal
 Inundarà les riberes serà colossal
 Naixen ja somnis gegants d'economia productiva
 Que juga una nova partida sense primes, ni primers
 Canvi de trajectòria per una nova sobirania
 Brolla la font de la vida, sobre les cendres dels banquers

Annex conceptual per drets socials

GUIA PEDAGÒGICA

Segona fase

#desfemlesdesigualtats

APRENTATGE CREATIU PER UNA CIUTADANIA GLOBAL

Objectiu de l'annex:

compartir els drets socials treballats des d'una visió àmplia; és a dir, tenir en compte com aquests drets s'interrelacionen. Per exemple, el dret a l'alimentació no implica només tenir aliments per menjar sinó també que aquests aliments siguin de qualitat. També que els processos de producció, distribució i consum siguin respectuosos amb el medi ambient i amb altres drets socials.

Els drets socials que es mostren a continuació, són els triats per les escoles i instituts que han participat de la prova pilot del projecte #desfemlesdesigualtats. Els centres educatius participants han estat: escola Miracle i escola Torreforta (Tarragona); escola Balaguer, escola Canigó, escola Mare de Déu de Bellvitge, escola Pau Sans i institut Eduard Fontserè (l'Hospitalet de Llobregat); institut Dolors Mallafre i Ros (Vilanova i la Geltrú) i escola Antaviana, escola Fluvià i escola Patronat Domènech (Barcelona).

En el cas que la desigualtat triada surti un dret social diferent a aquests exemples, recomanem consultar les webs de l'Institut de Drets Humans de Catalunya i de l'Observatori de Drets Econòmics, Socials i Culturals.

Dret a l'alimentació

És el dret a tenir accés, individualment o col·lectivament, de manera regular, permanent i lliure, sigui directament o mitjançant la compra en diners o intercanvi, a una **alimentació quantitativa i qualitativament adequada** i suficient, de manera que es correspongui amb les tradicions culturals de la població a què el consumidor/a pertany i que es garanteixi una vida física i psíquica, individual i col·lectiva, lliure de por, satisfactòria i digna. (Jean Ziegler, ONU, 2001)

El dret a l'alimentació ha d'incloure elements com: disponibilitat d'aliments, accessibilitat, adequació, sostenibilitat i participació.

Contextos desitjables a favor del dret a l'alimentació:

► Sobirania alimentària:

Reivindicació i alternatives a favor del dret dels pobles a aliments nutritius i culturalment adequats, accessibles, produïts de forma sostenible i ecològica, i el seu dret a decidir el seu propi sistema alimentari i productiu. Això situa aquells qui produeixen, distribueixen i consumeixen aliments en el cor dels sistemes i polítiques alimentàries, per sobre de les exigències de mercats i empreses.

► Seguretat alimentària:

Situació en què les persones tenen en tot moment accés a suficients aliments nutritius i saludables per satisfer les necessitats alimentàries i les seves preferències quant als aliments, per portar una vida activa i sana.

Dret al consum

El consum és una practica quotidiana lligada a la satisfacció material (béns i serveis bàsics), però també espiritual (cognitiva, emocional) de les persones. Per tant, el consum ha de ser compartit, enfortidor, socialment responsable i sostenible. En la nostra societat actual, majoritàriament a causa de la crisi, no tothom gaudeix plenament de la satisfacció de les seves necessitats bàsiques.

Segons dades extretes de la Subsecretaria de Defensa del Consumidor, els drets que giren entorn del consum són els següents:

► Dret a la satisfacció de les necessitats bàsiques:

Disposar de l'accés a béns i serveis bàsics essencials, adequat aliment, roba, habitatge, atenció a la salut, educació, serveis públics, aigua i sanejament.

► Dret a la seguretat:

Els productes i serveis a disposició dels consumidors han de ser segurs. Es considera que un producte és segur quan en condicions normals de la seva utilització no presenta cap risc (o riscos mínims), compatibles amb l'ús del producte i consideracions admissibles.

► Dret a la informació:

Els consumidors tenen el dret a rebre una informació correcta, objectiva, certa, eficaç, comprensible i suficient de tots els productes, béns i serveis posats a la seva disposició.

► Dret a escollir:

La informació ha de permetre realitzar la selecció i l'elecció final que es consideri oportuna i basar-se en criteris de racionalitat, seguretat, conservació i protecció al medi.

► Dret a la representació:

Els interessos del consumidor han d'estar representats en l'aplicació de polítiques governamentals i en el desenvolupament de productes i serveis.

► Dret a la reparació:

En el cas que el consumidor pateixi algun tipus de mal o perjudici ocasionat a conseqüència de l'adquisició o utilització d'algun producte o servei, presenta el dret a la reparació adequada dels danys o perjudicis ocasionats.

► Dret a l'educació del consumidor:

Els consumidors han de rebre educació i formació en matèria de consum, de manera que sàpiguen els seus drets i les vies per poder exercir-los adequadament.

Dret a un espai públic

És el dret a disposar d'espais públics adaptats per a totes les persones, que incloguin les necessitats productives, reproductives i de lleure sense menystenir les unes en pro de les altres.

L'espai públic expressa la democràcia en la seva dimensió territorial. És l'espai d'ús col·lectiu. És l'àmbit en el qual la ciutadania hauria de sentir-se com a tal, lliure i igual. L'espai públic democràtic és un espai expressiu, significatiu, polivalent, accessible i evolutiu. És un espai que relaciona les persones i que ordena les construccions.

Boaventura de Sousa Santos: Des del discurs i experiències de la lluita per la terra i el territori de diferents regions d'Amèrica Llatina, contra l'herència colonialista i capitalista, com el Moviment dels Sense Terra (MST) al Brasil i la lluita dels pobles indígenes. La Constitució de Bolívia del 2009 i la de l'Equador del 2008 reconeixen que els pobles indígenes tenen dret a una autonomia territorial, que no és merament administrativa o política de caràcter eurocèntric, sinó que es basa en el reconeixement de l'**existència d'altres cosmovisions, cultures i formes d'administrar el territori**. Boaventura planteja la necessitat de **no només democratitzar l'espai públic**, sinó també el domèstic, l'espai de la producció, l'espai de ciutadania, de la comunitat, del consum i el mundial. Democratitzar la democràcia és democratitzar aquests espais.

Context actual:

► Crisi:

L'espai públic avui està en crisi com a resultat de l'especulació urbanística, la legislació difusa, el capitalisme financer, les pautes urbanístiques excloents i privatitzadores.

► Control social:

És el conjunt de pràctiques i valors que existeixen per mantenir l'ordre establert. Quant a l'espai públic, es materialitza el control social amb horaris, delimitant usos, videovigilant els carrers, de manera que es retallen llibertats i la privacitat de la ciutadania.

► Barreres arquitectòniques:

Són elements de l'entorn que no permeten la circulació de tothom, com poden ser escales, passos soterrats i graons. Aquestes barreres arquitectòniques es poden salvar amb ascensors o rampes, però actualment aquestes alternatives són insuficients i no atenen les diversitats funcionals de les persones.

Dret a l'habitatge

És el dret a gaudir d'un habitatge digne de manera assequible.

El dret a l'habitatge ha d'incloure elements com: seguretat jurídica de la tinença, disponibilitat de serveis, materials, infraestructura, despeses suportables, habitabilitat, accessibilitat, lloc i adequació cultural.

Context actual:

Segons l'Observatori DESC, des de l'any 2008 al 2014 a Catalunya s'han produït una mitjana de 43 desnonaments al dia i durant aquest període de crisi hi ha més de 320.000 famílies que pateixen pobresa energètica.

► Bombolla immobiliària:

És la pujada de preus de l'habitatge a causa de l'especulació. La bombolla va esclatar a finals del 2007 ja que hi havia massa oferta d'habitatges i poques compradores a causa del model de construcció sense fre. Encara es pateixen les conseqüències d'aquesta tendència d'acumulació d'habitatges; hi ha cases sense gent i gent sense casa.

► ILP (Iniciativa Legislativa Popular) pel dret a l'habitatge i contra la pobresa energètica:

És una proposta ciutadana que aspira a ser llei, a través de la recollida de signatures per tal de posar en marxa mesures efectives que permetin posar fi als desnonaments, els deutes de per vida, mobilitzar el parc d'habitatges buits i posar fi als de subministrament a Catalunya.

Aquesta ILP va entrar al Parlament de Catalunya amb més de 143.000 signatures, l'adhesió d'entitats i el compromís polític de tots els grups parlamentaris a excepció de PP i CIU. Així que **va ser aprovada** al Parlament, però no al Congrés espanyol, l'any 2015.

Drets intergeneracionals

Les societats capitalistes occidentals presenten una **organització social del cycle de vida que gira entorn del concepte de treball productiu**. Aquesta organització és central per entendre la conformació dels diferents grups d'edat que en formen part. La separació de cycles d'edat que es configura a partir del treball és: **la formació, el treball i la jubilació**.

● LA VELLESA

L'últim cycle d'edat, la jubilació, s'associa erròniament amb la no-activitat de les persones. Un cop aquestes abandonen el mercat de treball poden ser considerades no funcionals, situació que genera fortes discriminacions i vulneracions de drets vers aquest col·lectiu.

La **gerontologia** és la ciència que estudia totes les dimensions de la vellesa i defensa l'heterogeneïtat entre les persones grans; en condicions físiques, edat, rols, entorn, conducta, factors econòmics, culturals, psicològics...

Segons la Carta dels Drets i Deures de la Gent Gran a Catalunya. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, Generalitat de Catalunya, s'han de complir per a les persones grans:

► **Dignitat:** Les persones grans han de poder viure amb dignitat i seguretat, lliures d'explotació i maltractaments físics i/o psíquics, així com de ser tractades dignament sense discriminació per causa d'edat, gènere, ètnia, discapacitat, situació econòmica o qualsevol altra condició.

► **Independència:** Inclou l'accés a l'alimentació, l'aigua, l'habitatge, el vestit i l'atenció sanitària adequades, així com l'oportunitat de treball remunerat i l'accés a la capacitació i l'educació.

► **Autorealització:** Les persones grans han de poder desenvolupar plenament les oportunitats i les potencialitats a partir de l'accés als recursos educatius, culturals, espirituals, d'oci i temps lliure en la societat.

► **Assistència:** Les persones grans han de beneficiar-se de la cura de la família, així com tenir accés als serveis socials, sanitaris i assistencials, i gaudir dels drets humans i fonamentals, quan es resideix tant en la llar pròpia com en centres d'atenció o institucions.

► **Participació:** Les persones grans han de participar activament en la formulació i en les polítiques que afecten directament el seu benestar, des de la solidaritat amb altres generacions, en una societat per a tothom; aquest principi ha de ser entès des del **dret a la lliure associació**.

● LA INFÀNCIA

Segons dades extretes d'UNICEF, els Drets de la Infància impliquen:

► **La no-discriminació:** tots els nens tenen els mateixos drets.

► **L'interès superior de l'infant:** qualsevol decisió, llei o política que pugui afectar la infància ha de tenir en compte què és el millor per al nen.

► **El dret a la vida, la supervivència i el desenvolupament:** tots els infants tenen dret a viure i a tenir un desenvolupament adequat.

► **La participació:** els menors d'edat tenen dret a ser consultats sobre les situacions que els afectin i que les seves opinions siguin tingudes en compte.

► Dret a la **protecció** davant de tot tipus de violència i explotació, a l'**educació**, al més alt nivell possible de **salut** i a beneficiar-se de **polítiques que garanteixin un nivell de vida adequat per al seu desenvolupament**.

La guia per a qui i per què? És un material de suport als educadors, educadores i professorat d'infants i joves de deu a disset anys, per tal d'incloure continguts i pràctiques pròpies de l'educació transformadora en la seva programació. Es treballa especialment l'acció transformadora a través de la participació, la creativitat i la incidència social i política.

Altres títols publicats:

- ▶ El Viatge del Konan
- ▶ El Diari de la Naaku
- ▶ Unitat Mòbil
- ▶ Guia pedagògica Mira l'Àfrica! Actuem per transformar les injustícies socials
- ▶ Guia pedagògica #desfemlesdesigualtats - Aprenentatge creatiu per una ciutadania global. Primera fase

Fundació Akwaba
Carrer Llobregat 145, baixos
08904 L'Hospitalet de Llobregat
Barcelona

educatiu@fundacioakwaba.cat
www.fundacioakwaba.cat
www.desfemlesdesigualtats.wordpress.com
(+34) 93 440 76 96

Edició:
Fundació Akwaba 2016

Amb el suport de:

